

РИВАЯТРИН КАМАРИ

Автордин патай

Гьар са халкъдихъ вичин Ватан, вичин тарих, вичин чӀал ава. Инсанри къвезмай несилриз ирс яз пуд затӀ тазва: чил, чӀал, ва намус. Ирс яз тунвай затӀарикай сад тир дидедин чӀалал ашукъ кас яз, зун адан сирерай кьил акъудиз алахъна. ТупӀарихъ галаз алакьалу мисалар кӀватӀуни ва а риваят Лезги газетдиз акъудуни - зак еке тир ашкъи кутуна. Къвед лагъай риваят за гьилериз бахшна. Икъван чӀавалди, тарихда авачир цӀийи къайдада, кьилди - кьилди, гьар са тӀварцӀихъ ва инсандин бедендихъ галаз алакьалу затӀариз талукъ риваятар - мисалар кӀватӀниз аферинар лагъай алимрикай: А.Гуьлмагъамедован, А. Агъаеван, Р.Гъайдарован, А.Шихсаидован, Б.Талибован, А.Магъамедован, Гь.Гашарован, А.Къурбанован, М.Мехтиеван, Н. АбдулмутӀалибован, руководителар тир И. Яралиеван, Б. Агъмедован, Н. Гъайдарован ва цӀудралди масабурун тӀварар еке тир гьевесдив къаз кӀанзава. ТупӀарилай башламишай зун инсандин кьилин кукӀвалай хкечӀна. Яваш-яваш, зун инсандин уьмуьрдихъ ва яшайишдихъ, тербия - насигъатдихъ, ацукъун - къарагъунихъ, салам - каламдихъ галаз алакьалу шейэрикай мисалар кӀватӀунив эгечӀна. Лезги халкъдин. кхьин тавуна, сиверай - сивериз физвай законар ва тербия-насигъатар риваятар кӀватӀайла, зун и куьне кӀелзавай кӀватӀалдин иеси хъана. Заз и кӀвалахда куьмек гайи, материалар чап авур Лезги ва "Куьредин хабарар", "Эренлардин сес" газетрин, "Дагъустандин дишегъли", "Кард" журналрин коллективриз, шаирриз, писателриз (Н. Мирзоеваз, Ш. Исаеваз, А.Рамалдановаз, муаллимриз, кӀватӀал гъазурунин карда еке пай кутазвай ва месляар къалурзавай Сулейман-Стальский райадминистрациядин кьил Низами Ниязович Бутаеваз, образованиедин управлениедин начальник Майрудин Бабаханович Бабахановаз, "Куьредин хабарар" газетдин редектор Мирземет Къарибович Наджафоваз ва ктаб кӀватӀуна зегъмет чӀугур оператор Эльбрус Мевлидинович Бабаеваз, зи "Риваятар" кӀелайбуруз рикӀин сидкъидай чухсагъул лугъуз кӀанзава.

Сажидин.

Гьуьрметлу Сажидин муаллим! "ТупӀарикай риваятрай" аферин. Адакай чӀалан пешекарар патал риваятрин риваят хъанва. Мадни агалкъунар хьурай Вахъ.

Профессор, Агъмедуллагъ Гуьлмагъамедов. ДГУ, Махачкала.

Шаир Сажидинан риваятрикай

Чалан тажубардай хьтин къетӀенвилерикай сад ам я хьи, неинки са касдин, гьакӀни тамам са несил къачуртӀа, гьадан рахунралдини я са пособиядивайни, я туш хьи, художественный эпопеядивайни чӀалан ажайибвал, кьиле физвай дегишвилер, иллаки лексикадинни мана-метлебдин жуьрейрал, дуьм-дуьз ва я кирс, куьчуьрмишнавай манайрал гьалтайлани,- вири ибараяр(компонентар) къалуриз жедач. Идахъ галаз сад хьиз гьич са лингвинист илимдивайни, шаирдивайни ва я а чӀала рахазвай чӀехи несилдин векилдивайни чӀалан вири ресурсар сеслу авунин мумкинвилер азаддиз, фасагъатдиз ишлемишиз алакьдач, я вири чирни хьун мумкин туш. ЧӀал халкъдин ирс ва шумудни са несилдин къанажагъдин, фагъум-фикирдин продукт я. (макъала куьруь авуна гузва) ИкӀ, ва гзаф къадарда гафар-чӀалар, ибараяр, келимаяр (оборотар) кӀватӀник, ишлемишуник, чап авуник кьил

кутунвай шаир Сажидинан башламишун, гьерекатар ва нетижаяр тебрикзава. Гафарин надир сергьятар, терефар, жуьреба-жуьре манаяр ачухарзавай мягкем ибараяр квай, нагьакьан крарикай тагькимарзавай, абурухъ гьакIни культуралогиядин ва тербияламишдай еке метлеб ава. А оборотар касди вичи туькIуьрнани, хайи нугьватда ишлемишзавйбур яни ва я маса чIалал рахазвайбурун сиверай ван хьанани - идал кар алач. Инал регьят тушир суал арадал кьезва: им гьикI авуна кIани кар я, и жуьредин материалар, делилар гьикI кIватIайтIа хьсан я? Чна фикрзавайвал, вичикай ихтилат физвай авторди мумкин тир ва менфятлу(продуктивный) тек са кьайда ишлемишнава- чIалан "кIусар", халкьдин камаллувилин, рахунин тикейар, шумуд са несилдин виш йисарин тежрибадин элементар кьилин кьилин дибдин асул лекземайриз, манайриз килигна, кьилди-кьилди группайра-кIватIалра сад авунва. Инанмиш я хьи, шаир Сажидина кIватIнавай риваятар газетрин подшивкайра амуькна кIандач. ЧIал гьвечIи ва чIехи халкьдинди хьунилай аслу тушиз, хци ва фасагьат (кьешенг) гафар кIандай, гьи чIала хьайитIани ихьтин ибараяр арадал атунин сирер чирунал машгьул тир гьар садав герек абур агакьин.

Р.И.Гьайдаров, профессор.(Л.Г.)

Мад сеферда мисалрикай
(куьруь авуна гузва)

Чахъ халкьдин мецин яратмишунар,хци келимаяр, мисалар кIватIна, тартибда тунвай кIватIалар акьван гзаф авач. Ихьтин кIватIалрикай сад яз, чавай "Лезги газетди" дурумлудаказ, саки ирид йисан кьене вичин чинриз чап авур шаир Сажидинан "Риваятрин куамридин" тIвар кьаз жеда. Сажидин муаллимди еке, кьиметлу кIвалах авуна.Ада чаз теклифнавай мисалрин кIватIал словарар туькIуьрзавайбуруз, словообразованиедал, этимологиядал, чIалан илимдал машгьулбуруз гьазуран материалар я...Дидедин чIал чир хьун- им са и чIалал рахаз, кхьин туш, им адан адан вири таьсирлу такьатарни, дуьздаказ, ачухдаказ, гьавурда акьадайвал жуван фикрар лугьунни, жуван гафунин кьуватлувили инсандиз таьсир ийзватIа, гьамни чир хьун я. Мисалар халкьди кьабулни авуна, абур чинни ийизва. И кIвалахди чи рахун гуьрчегарзава. И жегьетдайни "Риваятрин камари" чи рахунрин, фикиррин нетижаяр яз ишлемишиз жедай ктаб я. Н. АбдулмутIалибов, филологиядин илимрин кандидат.

Гьуьрметлу Сажидин муаллим! И мукьвара чи "Дагьустандин дишегьли" журналда куьн "Риваятрин камаридин" экуь кьашарикай сад тир "Дишегьлийрикай риваят" чна еке ашкьидалди чапзава. Редактор П.Фатуллева.

Кьиликай

Авамвилин тахсиркар- кьил туш- рикI я кьаст авачир.
Акьуллудаз дуьньядин кьуд кьиликай хабар жеда.
Ахмакь кьили - кIвачериз ял ягьдай мажал гудач.
Ахмакьдан кIвалахрай я кьил акьатдач, я кIвачер.
Ахмакьдазни кьил герек кьведа кьван?
Ахмакьдахъ галаз кьил кьадайди- кьведра ахмакь я.
Ахмакьдан кьил- са вичихъ, акьуллудан- виридахъ тIа жеда.

Ахмакъдан кыли- Малладин туьфенгди хъиз геж ван ийида.
 Акьуллудаз- кьил, ахмакъданкылиз- куг лугьуда.
 Авачир кьил чарадавай буржуна къачуз жедач.
 Ахмакъ кыликайни бегьемсуз гьуьлуькай Аллагьди хуьрай.
 Азарлудал кьил чугун- сувабдин крарикай сад я.
 Ахмакъ къве кьилелай, акьуллу са кьил хъсан я.
 Акьул- кыливай, берекат- чиливай тлалабда.
 Ахмакъдазни вичин кьил тамамди яз аквада.
 Ахмакъдан акьул- дабанда жедалда.
 Акьул- ам кылин клалубдиз, хамуниз, килигна гудач.
 Авайди- ви кыле, авачир акьул- чарадан кыле амуькда.
 Ахмакъдан гьавурда фад гьатда, акьуллудан- геж.
 Аданди- кьил хъана, види- клвачер туш къван?
 Ахмакъ мез- кылиз, ахмакъ паб- гьуьлуьз бала я.
 Бармакдал - ваь, кыле авай акьулдалди дамахна кланда.
 Бегьемсуз хизанда кьил жедалди- дахьун саламатвал я.
 Буба- хизандин, пачагь- гьукуматдин кьииер я.
 Бендедин кьил садрани квахь тавурай.
 Бедендиз- кьил, гьуьрметдиз- гьил герек я.
 Бегьемсуз кьилелай къацлар кими жедач.
 Бязибурун кьилерал яхцлур куклуш жеда.
 Бегье м кьил авайди - бегьемсуздал хьуьредач.
 Бязибурун, тамам кьилер авачтлани, бахтуни атлуда.
 Бяс клуфалди ваь- кьилелди члугуна кланда.
 Бубад бармак- хцин кьилел жедай адет я.
 Вири няметрин кьил- ризкьи я.
 Вилериз акуртлани, кыли къатлун тавунамаз- аквадач.
 Виридан кьил- са чантада, ви кьил- маса чантада.
 Види - кьил , масаданди - гетле хъиз жемир.
 Вахтунихъни бахтунихъ -я эвел кьил авач, -я эхир.
 Вирида крар кьилелди, сиклре- тумуналди туьклуьрда.
 Вацлун кьил- чешме я, гьуьлуьн кьил- вацл.
 Гадад кыле - хабар авач, рушан кыле- мехьер ава.
 Гиртдан кьил вине кьунни- мешреб туш.
 Гарун кьил - цава жеда, клвачер- чиле.
 Гада - гачал ятлани, кьил- камал я.
 Гьикъван кьиллипацар ая, клвачерал акъвазна кланда.
 Гьар садаз- вичин кьил акьуллу яз аквада.
 Гьуьжетар кьилелди, минетар- мецелди авуна кланда.
 Гьардаз вичин кьил- акьулдив ацланваз аквада.
 Гьар са кеспидиз- кьил кутадай устлар герек я.
 Гьар са гьукуматдин кылин шегьердиз- меркез лугьуда.
 Гьар са кылихъ- вичин иеси авайди я.
 Гьар са кылиз- вичин тлал ава.
 Гьар са кылихъ вичин клалуб ава.
 Гьар са кьилел вичин бармак ала.
 Гьамиша туп ядай кьилни жагьидач.
 Гьахъ- кылинди я, амма рехъ- клвачеринди.
 Гьардахъ - кылин са мурад ава.
 Гьамиша дишегьлидин кьилни- зайиф жедач.
 Гьар са аркестрадихъ- вичин кылин алат ава.

Гъар са эсердихъ- вичин кылин игит жеда.
 Гъайиф бармак -кылиз килиг тавуна къачур.
 Гъай- и кыиле лагъайла, гъарай- атла кыиле хъана.
 Гъай авачирдаз, гъарайдай кыл гынай атана?
 Гъарда вичин кыилелди алцумда.
 ГъвечИи рапунизни- чIехи кыл жеда.
 ГъвечИи рапуниз- кыл, чIехи рипиниз тум ава.
 ГъалатIар ахъаюнизни, багъишуниз- атла кыл ава.
 Дуъньядал кыл акъудиз четин сир- инсан я.
 Даш- баш- ви кыл къванерик, заз- ришвет лугъун я.
 Душманди игитдин кылихъ намусни маса гуда.
 Дуъз эгечIай кар- фад кылиз акъатда.
 Дуъз ятIа - гъуъжет кылиз акъудна кIанда.
 Епинихъ сад ваъ- къве кыл жеда.
 Епинин къве кылни сад жедач.
 Епинихъ къве кыл аватIани, акъул авач.
 Жафа кылинди, кужумун кIвачеринди.
 Жафа хъана кылиз- кIвачери яб гузвачIа.
 Жува кыл кутур кIвалах- жува кылизни акъуд.
 Жувакай кыл хъайила, кIвачер рикIелай алудмир.
 Жуван- кыл хвена, чарабурун- кIвачер атIумир.
 Жувандайни чарадай кыл акъудиз чир хъухъ.
 Зегъмет гъилералди чIугу, фагъум- кыилелди ая.
 Зирбадин буба- рипе я, хва- киле, кыл- ризкъи.
 Ийидай кардин атIа кыл фагъумун хъсан я.
 Итимдин дамах- кыл ятIа, папан дамах- гъуъл я.
 Ирид кыл алай аждагъандиз- дишегълидикай кичIе я.
 Кар чIур хъайидаз- кыл эцигдай чка жагъидач.
 Катин кылни кацин кыл гафарин мана сад туш.
 Крчар чIехи хъуникай кылиз азият авач.
 КIвачериз- кыл, кылиз- кIвачер кефиник кваз аквада.
 КIвач- кыл туькIуьн тавурдаз къуьд- душман я.
 КIизри- кыилелай чIур жез башламишда.
 КIарасдиз- кыл жеда, амма тараз- кIукI.
 Кыл Аллагъди- фагъамун патал ганвайди я.
 Кыилелай башламишайди- кIвачерилай хкечIна.
 Кылин къадир авачирдаз- кIвачерни жедач.
 Кыл тиртIа, кIвачер къарада жедачир.
 Кыл вине къадайдаз- чил ахкваз амукъдач.
 Кыл авачир къушун, чIехиди авачир хзан сад я.
 Кыл- къамал ваъ, къуьнерал хъана кIанда.
 Кылиз килигай бармак алукIун герек я.
 Кылихъ галай къирдин жуна, адахли на вуж къуна?
 Кыл- кыилелай фейидан кылел - балани къведа.
 Кыллихъди акъвазнавайдаз- дуънья терсина аквада.
 Кыиле авачир макъамар- гъилери гъикI яда?
 Кыл авайдахъ- вири затIарни жеда, крарни.
 Кыл кIандатIа хъурай, амма адахъ рикI авач.
 Кыл- сад я, кIвачер- къвед, ятIани тIем акакъдач.
 Кыли- санихъ, кIвачер - масанихъ ялдай адет туш.
 Кылер- кылера акIурна ялдайбур- яцар я.

Къилел алукайла- кIвачел хиялдай акъудмир.
 Къил авачир ихтилатдихъ- эхирни жедач.
 Къил ава лугъуз- лашунизни акъул жедач къван.
 Къиляй хъиз- гъиляйни къвез хъанайтIа ажеб тир!
 Къилиз татай фикир рикIизни къведач.
 Къилихъ хъиз гелкъвейтIа, кIвачеризни акъул къведай.
 Къилик квай кIарас дуъз хъайил- вири дуъз жеда.
 Къил садрани- къуъхве гъатдайвал ийимир.
 Къил- къалуриз, тум- чуънъуъхмир.
 Къил фейи чкадай- беденни фида.
 Къиле- сад, сиве- сад, амма рикIе- са масад жемир.
 Къилер кIеви- рухваяр, кифер яргъи- рушар хъурай.
 Къиляй акъатайди- рикIяйни акъатда, гъиляйни.
 Къиливай хъайи инсан- кIваливайни жеда.
 Къил гъикъван къакъанз акуртIани, кукIуш- вине ава.
 Къил кутадай чка хъайила, кIвачеризни жегъида.
 Къилихъ- къил - вуч хъайитIани дегшрун дуъз туш.
 Къил ава лугъуз- вири ава лагъай чIал туш.
 Къилел- кIвачел тахъун- дарвиллин лишан я.
 Къилел крчар- къулухъ, япар- вилик эцигнава.
 Къилин савда- виридалайни четин савда я.
 Къилихъ- къилни гелкъведа, артухлама гъилерни.
 Къил алачир къабни сад я, гъуъл авачир пабни.
 Къилиз- къил, гъуълуъз- гъуъл лагъана кIанда.
 Къил ятIани, адахъ къулухъ, вилик хъана кIанда.
 Къве къилни- сад хътинбур жедайди туш.
 Къил- буба ятIа, мез- диде хъана кIанда.
 Къил чIехи хъуналди адахъ пара акъул жедач.
 Къил- Аллагъ я, беден- дуънъя, чил- инсанрин муг.
 Къил хуънни, ам маса гун- мецелай аслу я.
 Къили авурди - мецив квадриз вугумир.
 Къилел чIугуна фидайдахъ- регъуъвал амукъдач.
 Къил- къван я, пеле- къан ава.
 Къили жагъурайди, рикIи- хуънни авуна кIанда.
 Къил- бурандихъни ава, амма къене а вайди цилер я.
 Къил хъун- сад я, адал кIвалах ийиз чир хъун- масад.
 Къилер- сад я, амма акъулар- жуъреба- жуъре.
 Къилера- къил хъайила, бейкеф хъана кIандач.
 Къил хуън паталди- вуч хъайитIани ая лагъанвач.
 Къил авачирдан - бармак куъз я?
 Къил- виртIе, квачер- хъуърте жеч эхир!
 Къил- садаз, кIвачер- масадаз гудай адет туш.
 Къил гваз кIвачер къекъвезватIани, кузвайди рикI я.
 Къилелди тахъай кар- къуълелди ийиз алахъмир.
 Къил авай вацI- гъуълуъхъни агакъда.
 Къилни кIвачер хъайила, беденни жагъида.
 Къилин игит- гзаф бедбахтвилерин иеси жеда.
 Къиле, кIан хъуналди, газарар цаз жедач.
 Къил авайда - ацукъна, авачирда- къекъвена фу неда.
 Къилди тIуър пипIишдилай, уртах афарди дад гуда.
 Къилихъ галамукъдайди- сурун къван я.

Къил галай инсандиз- тум галай кІвалах кІан жеч.
 Къил- тум гатунни, тум- къил гатун са гафар туш.
 Къил акъудиз тахъай кар- сир яз амкъда.
 Къин къадалди- къил къуртІа хъсан жеда.
 Къиляй хъиз гъиляйни къвез хъанайтІа- пис тушир.
 Къил гачал свас ятІани, кІвалахар- къизилдинбур я.
 Къил кими туш, гъил кими туш,. ам квел алчах я?
 Къил хуьн- къекъверагвал авун лагъай чІал туш.
 Къилел пехилди- квачерикайни хкатда.
 Къил ацІана кІанзаватІа- мехкІуьт неъ.
 Къил гъиле тагун- ам гъар са угъридин буржи я.
 Къил хкажун- суал, агъурун- разивал яз гъисабда.
 Къилихъ -къван жедалди, къванцихъ- къил хъун хъсан я.
 Къилел алцумайди- къилелди ичІирни ая.
 Мекъи кІвачериз хъайитІани, тІа къилиз жеда?
 Михинин къил кІутади - акъулла хъун патал гатазватІа?
 Мехъерин манидизни къил кутадай устІар кІанда.
 Михъи авур багъ - сусан эвягъай къил хъиз аквада.
 Мехъеризни къве къил ава: сад - гададин, садни - рушан.
 Мугъмандин къил - нин гъиле хъайитІани гун дуьз туш.
 Нефс пехъида - къил атІана руфуна тур лугъуда.
 Ни - къилелай къачуз башламишда.
 Нянедин рекъе - я къил амукъдач, я абур.
 РикІ - кІвачерилай - къилиз мукъва я.
 Ракъун къилиз - гъулдандин рикІ герек я.
 Саламатда авай къил - аламатда твамир.
 Са къил хъун - адет я, къве къил - аламат.
 Сад ава инсандин къил, садни ава гъайвандин.
 Сад ава - агъа, садни ава - вини къил.
 Са къил тинидикай - са шумуд къил фу жеда.
 Сада гудай къиметдилай, жемятдин къимет еке я.
 Сад ава - къилин къимет, сад ава - юкъван.
 Са къилихъ къве чин хъана кІандач.
 Сад ава - къил хъун, сад ава - бахт - са гафар туш.
 Са къилихъ - хъуькъвен къилер къвед гала.
 Суьруьдин къилер - я къунар жеда, я цегъер.
 Сад ава - жуван къил, садни ава - хизандин къил.
 Сада - вада фу къилелди, гзафбуру уду-будудалди незва.
 Садбуру -гъилералди фу незва, садбуру - гъуьлералди.
 Са къил хуьн паталди - къве гъилни, къве кІвач ганва.
 Сад ава къил - сад ава - кІукІ, садни ав - кІвенкІ.
 Садбур - къил цла акъуртІани къулухъ элкъведач.
 Сагъ къил - азарлудав гекъигмир.
 Са къил хизандик - диде - буба ва хизан акатзава.
 Са къиляй - къавумар, муькуь къиляй душманар жедани?
 Сад ава - къил, садни ава - къилера - къил.
 Туп ядай къилни, туп къадай къил - са гафар туш.
 Тум - къил алачир ихтилат ийидалди - кисун хъса я.
 Тахсир кватІа - къил хух, квачтІа - кефини хамир.
 ТІадай къилин дарман - сенжефил я.
 ТІа хъайи къилиз - секинвал це.

Твар хъайиди - кьил хъана, рахайди - сив.
 Угърийрин девлетдилаи, дугърийрин дарвал хъсан я.
 Устлардиз - эвел кьилни чида, эхир кьилни.
 Фагъум тийидай кьил - бедендиз артухан пар я.
 Фитнечиди вичин фитне - дуъньядин а кьилени ийида.
 Фу нез чир хъун паталди я - кьил кIанда, я - мез.
 Хатур авурдаз - кьилни алаз хатур хъия.
 Хатур- кьве кьилияйни авуна кIанда.
 Хуьрек тIуьр къапар - эхир кьил къурда чуьхуьда.
 Хизандин кьил - гъуьл, кIвалин кьил - паб хъана кIанда.
 Хпен кьил алай жанавуррикай Аллагъди хуьрай!
 Хайиди - кьил ятIани, атIайди - рикI я
 Хъсандаз- кьилин вирт лугъуда.
 ХъуьтIуьн эхирдайни, гатфарин эвелдай - кьил акъатдач.
 Хъвадайдакай юлдаш къурдан кьил - киме жеда.
 Чубандин кьил - хийирдихъ, гъайван- чандихъ шехъда.
 Чан - кьилелай, ажал - кIвачерилай акъалтда.
 Чарадан кьилел авур кIвалахни, жува авурди сад туш.
 Чуьруькдин - сифте кьил - къал я, эхир кьил - дяве.
 Чуру крариз - атIа кьил авайди туш.
 Шехъиз, кьил гатуналди - кьейидал чан хкведач.
 Эвел кьил регъят, эхир кьил - четин тахъурай.
 Эгер ам инсан ятIа - тIвар чIехи гъарфунилай кхъихъ.
 Эхир кьилияй кьил гатадалди - эвел фагъумун хъсан я.
 Эхир кьил хъсан кьведай ксарикай хъурай лагъ.
 Эхир кьил саданни пуч тахъурай, я Аллагъ!
 Эгер бахт аватIа, тамам кьил хъунни- бахт я.
 Я кьиле акъул кIанда, я чанда - къват.
 Я кьил тахана, я гъил датIана - угъридиз эсер жедач.
 Я фагъумдай кьил кIанда, я аквадай вилер.
 Я рахадай мез амукънач, я экъисдай кьил.
 Яб - кьилиган, кьил - хуьцуьган лугъудайбурни жеда.
 Яс къунвай кьил - тунвай чурудилаи чир жеда.

Чиникай

Аллагъдин патай гъар садаз ганвайди - са чин я.
 Аллагъди гайидаз - кьве папан чин аквадач.
 Авур хъсанвал садрани чинал гъимир.
 Ам зи чинал кьейлани татурай лугъудайвал ийимир.
 Авай кар викIегъ инсанди - чинал лугъуда.
 Авачир чин - пул гана къачуз жедач.
 Бегъемсуздан чин аквадалди - сур акун хъсан я.
 Биришар авай юхсул чин авайди - яшлу яз аквада.
 Бавхт авай дишегълидиз кьве гъуьлин чин аквадач.
 Ви чин аквадай чкада берекат амукъдани?
 Ви чин галай верчни тахъуй гъаятда!
 Ви чин гваз вуч авуртIани жеда.
 Ви чин аквазвай зун - икI амукъун аламат я.
 Вири гафар чинал лугъун - са кьегъелвал туш.
 Вилер - чинин чирагъар я, абур саламат хуьх!

Гуьзгуьдай аквавайди ваз масадан чин хьиз жемир.
 Гуьрчег чинив къадай амаларни хьана кIанда.
 Гуьлуьн чина акъваздайдаз - паб лугьуз жедач.
 Гьи чин ахьагьайтIа, гьана маса гафар жеда.
 Гьи чинал вун кефи хайидаз тамашда?
 Гьар садахь - вичин чин, вичин кIалуб ава.
 ДаКIан ярдин чин аквадалди - кьиникъ хьсан я.
 Дугьри касдин чин, тапарардайла - яру жеда.
 Дуьньядин винел сад хьтин чинар алай кьве кас жеч.
 Дуьньядин чин пад кIаник хьун - эхир заман я.
 Егьи инсан чин акурвалди чир жеда.
 Жуван чиниз тамашна, ахпа масадаз тегьне ягьа.
 Жува чин чIуриз, масабурувай хьвер кIан жемир.
 Жуван чинив кьадай партал алукиз вердиш хьухь..
 Зи вилер ви чина кIандай, ви вилер - зи чина.
 Зи вилер - зи чина, ви вилер - ви чина амуьрай.
 Иервал хьана, чинал иситIа экьейзавай чка авач.
 Иер чин туш кIанзавайди, иер кьилихь,ширин мез я.
 Ихтилатзавайдан чиниз, хатурзавайдан-гьилиз тамашда.
 КускафтIардин чинилай эйбежер чин авач.
 Кьуллугьдиз хкаж хьайила, чин чIурна кьекьведа.
 Кьуллугьди чин тагай бахтсузар пара ава.
 Кьаракьулахдин чин галайбурукай Аллагьди хуьрай.
 Кьулухьай рахадайбурал чин аламукьдач.
 Кьулухьай чин хьуьрезвани, шехьзавани чир жедач.
 КIвалер туькIурна, чинал кьведалди - кьуьзуь жеда.
 КIвалер- чинар кьибледихь аваз эцигдай адет я.
 Ламран чина жедайди- ламран хьвер я.
 Ламу техилди - регьуьн чин къада.
 Мукьвабуруз кIанзавайди- ви ачух чин я.
 Мус акуртIан- чин чIуру кас я.
 Намуслубурун чинар - гьамиша уьзуьагь я.
 Пис кьилихрин инсандихь хьсан чин жедач.
 ШапIрусди чиниз - гумадин ранг гьида.
 Регьимсуздан чини - берекат кьакьажда.
 Са чин алаз, кьве чинал рахадайбурни жеда.
 Сад ава - регьуь чин, садни ава - хьурхь алай чин.
 Тапарардайбурун чиник - лацу гьал кумукьдач.
 Таб квай касдин чинин кIалубни кваз дегиш жеда.
 ТIуьна тух хьайидан чиниз хьвер илифда.
 Угьридин ламатIвал - чиналлай вилери кьалурда.
 Уьфт ягьунал рикI алайбурун чинар гуьтIуь жеда.
 Фагьгьумлу касдин чина авай биришар гуьрчегбур я.
 Фирчиндин чин берекатдал уьзуьагь я.
 Фазни - чин, кIан авайди я.
 Хандин чиниз хьвер гьарамнава.
 Халудин чина акъваздайди - хтул я.
 Хьуьруьни инсандин чиниз гуьрчегвал гьида.
 Хьуьруьни чинни ачухзава, рикIни.
 Хьуьрезвай чина - рагь илифда.
 Хьаран чин цIув вердиш жеда.

Цавун чинин мешреб - рагъ авай югъ я.
 Цу кайи чинин дарман - семичкадин ягъ я.
 ЦалцІам чинихъ - цІалцІам кІвалахарни кІанда.
 Чиз, амма чидач лугъудай чин-ламрахъни тахъурай.
 Чин хъайила. астІар жагъана, астІар гваз-чин жагъанач.
 Чин ятІа-чин хъана кІанда - регъуьн кух ваъ!
 Чиниз регъуь хъайитІани, руфуниз - регъят хъана.
 Чин - чинал таб - анжах кьейидаз жеда.
 Чин тагай кІваликай-кІвал жедач,гъуьлуькай-гъуьл.
 Чин тийиз хъайи гъалатІ Аллагъди гъалалда.
 Чиз авур гъалатІ - уьзуькъаравал я.
 Чиз авурди - кІвалах я, муькуьди - тебекил.
 Чин алатнавайбуруз - къияматдани чка авач.
 Чина регъуьвиллин шар авайбуруз фу авач.
 Чинал хъурхъ алайбур - ягъсузар я.
 Чин квай гуьнеда - дуьз акъвазиз жедач.
 Чина дуьгуьр свас тирла жеда.
 Чин тийиз шагъидвал авун еке гунагъ я.
 Чиз хайи садни авайди туш.
 Чиник тІветІел кватІани, рикІиз хун кас я.
 Чинал- са гаф, кьулухъай маса гаф жемир.
 Чин - хъурхъ, рикІ мурк жемир.
 Чинал гъайи хъсанвал тавур мисал я.
 Чин чІуру - хъсанвилелай, хъуьрез- ваъ хъсан я.
 Чин хуьцуьгандихъни ава, ам пара хъуьтуьл я.
 Чин вахчур некІедал гъери аламукъдач.
 Чиниз килигна ваъ, кІвалахдиз кьимет це.
 Чин ачух касдин беденни сагъламди жеда.
 Чин чІурудахъ галаз кьекъуьн - азар я
 Чина -экв, нав авай касди рикІиз чимивал гуда.
 Чиниз руьхъ ягъдайбурукай яргъал акъваз.
 Чиниз чичІекар куьткъуьндайда, вунни куьткъуьнда.
 Чиниз вегъей нвех таквадай чІурубурни жеда.
 Чин авайдаз - садра, авачирдаз- къадра лагъ.
 Чинар гъар жуьре ятІани уьзуьагъвал са жуьре я.
 Чарари - чинин рангар дегишарда.
 Шаклувили инсандин чиниз - суалдин ишара гъида.
 Экуь чина хъилез чка жагъидач.
 Эхиримжи сеферда- мейитдин чиниз тамашда.
 Югъ хъайила, регъве авайдан чинни экуь жеда.
 Яргъи уьмуьрди чина агъзур бириш твада.
 Я чин кІанда, я ялдай чан.
 Яд кас чин акурвалди чир жеда.
 Яру чин хъуналди- сагъламвал артух жедач.

Вилерикай

Аллагъдинни жуван вилик намус миьхи жен.
 Акатай квел хъайитІани вил ацуькдай затІ туш.
 Алидин вил - Велидал, Велидин вил - кьуншидал.

Ашнадал вил алай дишегъли - гъуьлуькай хкатна
 Ам заз - вилел эцигайла, гъуьлел алай хъиз я.
 Ашукъ Саид-вилеривай хъана, Мурсал хан эллеривай.
 Аллагъди вилер - ашукъ хъун патал ганвайбур я.
 Аждагъан хъипрен вилерал ашукъ хъаналдай.
 Аялдин вил галамаз яд хъвайила-ирид булах къурада.
 Ахмакъдан виликай, напакдан гъиликай Аллагъ хуьй!
 Ахмакъдан вилик вилегъвал авун гъунар туш.
 Буьркъуь вилел- нвагъ, экуь вилел - рагъ жеда.
 Буьркъуьдан рикъелай вилер алатдач.
 Буьркъуьди вилерилай-гъилерихъ ягъада.
 Буьркъуьдан вилер квез я лугъумир.
 Буьркъуьдан мурад-вилериз экв акун я.
 Вил-вилехъ муьгътеж тахъун патал, нер эцигнава.
 Вилиз акуна, гъилиз татун- берекатсузвал я.
 Виридаз вил ахъайиз Аллагъдилайни алакъдач.
 Вил ахъайна, акъалдалди квахъдайди - цIайлапан я.
 Вилер - вилера акъур хеб - жанавурдин къисмет я.
 Вилиз-вил такваз кIвалахун - устадвал я.
 Вил - нек агъурдай кварцизни ава, амма аквадач.
 Вили-вилер авун - ашукъвилин лишанар я.
 Вилер-вили яд, фу- баят тахъурай.
 Вил экъяйдайди тахъайтIа, ахмакърив рахаз жедач.
 Вили атIайдан дарман - вилин яд я.
 Вилер вилик хъайила, жув къулухъ жедай затI туш.
 Вилер - вилик, япар - къулухъ авунихъ себеб ава
 Вун акур вилериз за вуч лугъун?
 Вилин кIаник кваз такун - къилиз хабар тахъун я.
 Виляй аватунилай пис жаза авач.
 Виляй экъисунни мешреб туш.
 Вилер - руьгъдин къашар я.
 Вилиз акур кар къатIиз хъун - устадвал я.
 Вичин вилевайди такуна, чарадал туькIуьрда.
 Вил акъалун - ахмакъвилин лишан я.
 Вилер аваз-буьркъуь, япар аваз- биши тахъурай.
 Вили атIай рехъ куьруь жеда.
 Вилериз такурдини амач, япариз ван тахъайдини.
 Вил - къил талгъуз гатадайдаз - вагъши лугъуда.
 Вилериз акунач, япариз ван хъанач, амма рикIи гъиссна.
 Вилер хъуьрез, рикI шехъун - сир маса тагун я.
 Виле авай чIар - тварк хъиз аквада.
 Вил пичIи хъун - буьндуьгуьрвал я.
 Вилер ахъаз ксудайдаз - къуьр лугъуда.
 Вилер буьркъуьдазни - югъ хъайила чир жеда.
 Ви чина зи вилер авайтIа, ярдин гуьрчегвал аквадай.
 Вилериз акур, рикIи чIурдалай хъсанди авач.
 Вилер алахъун - девлетдивай я.
 Ви гъилихъ вил галайбурун патахъай садакъа це.
 Вилер яру хъун- са ичкидивай туш.
 Вилер - сана хъайила, жув - масана жемир.
 Вилерин яд- вили я, фири нек - мили я.

Вили атІанач, кьили кьатІанач.
 Вилералди ицитІдайдаз- иблис лугьуда.
 Вилериз руг кІвахдайдаз - фалчи лугьуда.
 Виридалай чІехи вил- ракьинихъ ава.
 Вилиз акуна, гьиле гьат тавун- гуж я.
 Вил акьудиз - регьят, хугаз - четин я.
 Вилериз такуна чІалахъ хьун - авамвал я.
 Вилин хер геж сагъ жеда.
 Виридалай гуьрчег вил - телевизордихъ ава.
 Гьетер- цавун вилер я.
 Гьакимдин - виликай, балкІандин - кьулухъай фимир.
 Гьар са кас вичин вилерай тамашда.
 Гьамиша масадал вил хьунни са кьегьелвал туш.
 Гьарамда вил твамир - иливриз жедач.
 Дуьньядихъай вил атІудач - ширин я.(Е.Эмин)
 ДакІарар - кІвалерин вилер я.
 Данедин вил - калел, кьаридин вил некІедал жеда.
 Жуван вилералди такурдан шагьидвал ийимир.
 Жуваз жув виляй аватайдан чка - жегьеннем я.
 За ам ваз гьич кІекрен виляйни кьалур хьийидач.
 Зилчидиз вилер акьалайлани сафуна авай пул аквада.
 И патай килигайла - а патавайдай тІвек акьуда.
 Кацин вил- кьари буьркьуь хьунал жеда.
 Кьифрен вилер- нехве,кацин вилер - регьве акІида.
 Кьейидан вилера ишигъ амукьдач.
 Кьулухъ вил ягьун - рикІи гьалаба кьачун я.
 Напакдан - виликай, небгетдин гьиликай хуьх.
 Нвагъ алай вилериз са затІни аквадач.
 Нвагъ - вилелай, гьякь - пелелай кьведа.
 РикІ секин тахъайла, вил - вилик кяйна кусуда.
 Руфун ацІана, вил ацІун тийидайдан - нефс пичІи я.
 Са вил амайдаз фад аквада, бишидаз - фад ван кьведа.
 Садра вилериз акун, цІудра ван хьунилай хьсан я.
 Са вил Рамда, са вил Шамда жеч хьи!
 Тариф авуниз - маншаллагъ, вили ягьуниз - яманшаллагъ.
 ТІвек авай кьванди -вилинди, амайди - кІвалинди.
 Чина вил амаз кьайгьу чІугуна кІанда.
 Чарадал алай виле кьал акьурай.
 Чиналди хьуьруьн - адет, вилерал хьуьруьн - пажвал я.
 ЧукІулдин хер сагъ жеда, вилин хер - тагъ.
 Шехъ рикІ авуртани, тІушун вилер ийида.
 Эркверин вил " Аждагьанар"(гьетер) экьечІунал жеда.
 Экуькьирав - вилер аваз буьркьуьди лагьай чІал я.
 Экуьнахъ ийидай са вил ахвар - миллион я.
 Яман виликайни, гьуьнтІ квай гьуьлуькай хуьх.
 Ягьай вил - ва акьуна, вун фена - цла.
 Ягьайди - виливай, кьейиди- кІваливай жеда.
 Вилериз килигна, инсанар жуьреба- жуьре ава:
 дакІур вилер авайбур, куьлуь вилер авайбур.
 чапрас ва я цІидга вилер авайбур, дуьз вилер авайбур.
 хьархьар хьтин - цІимилар хьтин, цІару гведгьвешар хьтинбур,

Чулав гъекъекъар хътинбур. ригай вилер авайбур, къацай
тамашдай мергъуь кацин вилер галайбур.
Мисалар ва мискIалар:
Зун ина, зи вилер - кала. Вилер мичIи, дергес - хци.

Сивикай

Ахмакъдин сивел алцумдайди къве сеферда ахмакъ я.
Агъдабандин сивел кIекIедин хъиз кIвенкI жеда.
Акъуллудан сив - камалдин чешме я.
Амалдарри чпин кIвалахар сивелди туькIуьрда.
Ашукъдин сив манийри гуьрчегарда.
Ахъа сив тIветIерин яйлах я.
Акъуд сивяй авуртIани. нефес нерай къачу.
Акъуллу инсанар сивел кап эцигна хъуьреда.
Ви сивин гъайбат акур кицI кичIе хъана катда.
Вири синихарни сад я, сивин синихни.
Ви сив - вав гва, зи сив - зав.
Види сив, чиди - таран хъалхъам туш.
Гзаф рахана - сив харчи авуникай менфят авач.
Гъардахъ авайди сад, вахъ къве сив гъинай атана?
Гъар садан сиви вичин шегъердай хабар гуда.
Гъар са сиви вичин макъам ягъда.
Жувал сив къванни элкъуьриз тамир.
Инсанрин танишвилер сивелай башламиш жезва.
Иблисвал гвай сиви ирид хуьруьк цIай кутада.
Игитдин сив рахадач, амма гъил ер акъваздач.
Кар авачиз сив ахъаюн - зурбавал туш.
Къве гъил, са сив хъуналди вири туькIуьдач.
Къismet авачирди - сивяйни аватда, гъиляйни акъатда.
Къве тIуб алай сив кап эцигна хуьх.
Къизилдин сарар авай сив къейилани ахъаз жеда.
Лагълагъчидин сив - яд атIун тийир регъв я.
Нубат алачир сивни сад я, сагъ тежедай херни.
Пад алачир сивелай - пад хайи къабни хъсан я.
Рахадайди - сив я, фагъумдайди - къил.
Рахадай сивинди - кIус я, секин жеда.
Рахадайла сивел - чIиб, кIвалахдайла - цIиб.
Сив элкъуьриз аквада, амма ацукъна фу недач.
Сив ацIана агъ ийимир, къулухъ элкъуьн мумкин я.
Сивин тахъун - къismetдивай я.
Сивел къвез, мецел татун - са гуж я.
Сад ава - сив, сад ава - кIуф, садни - тIиш.
Сиви къачунилай пис кар авайди туш.
Сиверай - сивериз, сиверай - хуьрериз фида.
Сивел вуч атайтIани лугъун - ахмакъвал я.
Сив ачухна, амма рикI ачухнач.
Сиве сав авайди хъиз акъвазун - мешреб туш.
Сивни - сив, цIай авайдини сив туш.
Сив квайдак мез жедач, -лугъур гафар дуьзбур я.

Сивелди жанавурар къадайбурни жеда.
 Сивиз къай гуз вердиш кас - азарлуди я.
 Сивяй акъатиз. ченедал алукъдайвал рахамир.
 Сивер - келимайралди гуърчег аквада.
 Сив ахъайна, вилер акъална.
 Сив къизилрив ацлурна - руфун тух жедач.
 Сиви лагъана - гъили къачуна.
 Сив - хъар туш - акъализни чир хъухъ.
 Сив тланурдизни ава, нубат атайла ахъайда.
 Сив ава, амма гъил авач.
 Сивяй акъуддай келимаяр алцума.
 Сиви ваъни лагъанач, гъили - маъни.
 Сис - хъсан келимаяр акъудиз халкънавайди я.
 Сивик рак кутаз - хкудиз жедай затI туш.
 Сив хуънин вацра - сиверни верцли жеда.
 Сиве къванер къуналди хъсан рахаз чир жедач.
 Сивяй члур гафар акъуднатIа - чуъхуън хъия.
 Сив ахъагъайди хъиз, акъализни чир хъана кланда.
 Сив япарихъ къведайвал хъуъруън мешреб туш.
 Сив квай свас къисмет хъайи хизан - лал жеда.
 Са сив - къве жуъре рахадай затI туш.
 Сиве - сив туна, рахунин- эхир къил къал я.
 Сивикай хана авур хатур - кицлерин аш я.
 Сивел атанач, рикIел хтун тавун - гуж я.
 Сивяй акъатзавай гафарин гуъзелвал - чинай аквада.
 Са сивяй къве макъам ягъун - устIарвал туш.
 Сивел атай вуч хъайитIани лугъун - кимивал я.
 Сив япарихъ фида, амма япар - сивихъ фидач.
 Сив къакъунун- ахвар галайвилини лишан я.
 Са тIур - цIудан сиве твамир.
 Сиве - сара гъатдайвал ийимир.
 Сивикай хунни, артух рахунни - хъсан туш.
 Сивихъай атIана, тандихъ гилигиз жедач.
 Тфу гудайдазни - сив лугъуз жедач.
 Хъсан затIар недай сивяй пис гафар акъудмир
 Хъипериз макъамар гзаф чида, амма яд фида.
 Чилкин затIар сиве тунин атIа къил - азарлувал я.
 Чарада сиве турди нивай хъайитIани нез алакьда.
 Чараданди я лугъуз сивихъ къведалди немир.
 Чан къена, амма сив рекъизвач.
 Цавай аватуй - сиве гъатуй лугъудайбурукай жемир.
 ЯкIун сивел ракъун пIуззарар эцигна кланзава.
 Сив лугъудай гаф са шумуд манада ишлемишзава,
 Сив - гафунихъ галаз алакъалу жуътериз тамашин:
 вацIун сив, фурун сив, рикIин сив, кварцин сив, варцин сив,
 тланурдин сив. Сив-инсандинди я, тIиш- гъайвандинди,
 кIуф - ничхирдинди .КIуф-тIиш.-сив гафунин синонимар я

Мецикай

Авамвал - мез аваз рахаз тахъун я.
 Авайвал лугъуз кІанз, тежедай вахтарни ава.
 Акурди - виливай, дад - мецивай хабар яхъ.
 Амалдар меци - гъулягъни тІуьквендай акъудда.
 Бегъемсуз меци - сив цвадай чкадал гъида.
 Бахтуни гудайла -мецикай пагъливан жеда.
 Бахтсуз хъайила - мезни цІуьдгъуьнда, кІвачни.
 Бязибурун мецери - тилисимда твада.
 Бязибуруз лугъудай къван мез сивяй аватда.
 Вири синихарни сад я, мецин синихни.
 Виртни гва мецив, зегъерни.
 Ви мез - ви сиве ава, зи мез - зи сиве.
 Вилериз такуна, мецин шагъидвал ийимир.
 Вири - къулухъ авуна, мез - вилик ийимир.
 Гуж гайибур - гъилер, майданда авайди - мез.
 Гъисаб - ктаб - къилинди, жаваб - мецинди.
 Гъамиша мезни рикІиз кІанивал рахадач.
 Дидед мецин ширинвал маса затІ я.
 Дидеди велед патал ризкъи - мецик кутуна хуьда.
 Еб - еб я, амма мейикай цІил ийимир.
 Еб - яргъи авуна, мез - куьруь тахъурай.
 Еб атІайла - тІвал, мез атІайла - лал хъун герек я.
 Жаваб - мецивай - къиф хабар яхъ кацивай.
 Жакъвадайбур - сарар - сухвар, кеф - мециз.
 Жуван мез - жуваз бала ийимир.
 Зегъметди инсандин мез - майданда твада.
 Ийидай хъсанвал - мецелай башламиша.
 Инсан ятІа - адахъ са мез жеда.
 Инсандин сиве рахадай мез тунвайди - Аллагъ я.
 Инсадилай вилик мез рекъидай вахтарни жеда.
 Инсан гъайванрин алемдай акъуднавайди - мез я.
 Инсандин зигъин - меци чирда.
 Инсандик квай синихар хкуддай ранда - мез я.
 Кайи мециз - дад чир жедач.
 Къурна тІуьр затІ - мецизни хъсан я, чандизни.
 Къадардилай яргъи мезни - са бала я.
 Къадай кицІни сад я, фитнечидин мезни.
 Къилин куьмек галачиз - мецивайни затІ жедач.
 Къежей мез я- кІани патахъ рахада.(Е.Эмин)
 КІвач цІуьгъуьрди хъиз- мез цІуьдгъуьрди къарагъдач.
 Лазим чкадал рахан тийидай мез - лалди я.
 Мез ава- калам хътин, мез ава - шалам хътин.
 Мез ава - агуддай, мез ава - къакъуддай.
 Мез - къусу - рад - кашу хъана кІандач.
 Мез - сад яз, са шумуд чІалал рахаз жеда.
 Мецер чІагъандиз пара ава, амма рахаз жедач.
 Мецелди лагъай гаф - ширин,хъилелди - тІуькъуьл. я.
 Мецелай рахадайдал - хъуьруьн гунагъ я.
 Мез такунамаз - шагъид жемир.
 Мез - гъвел янатІани, дерди туькІуьрнач.
 Меци - лагъ, рикІи - лугъумир лугъуда.

Мецин ширинвал - гафарив, рикІин ширинвал - крарив.
 Меце авайди - заз чида, рикІе авайди - Аллагъдиз.
 Мецин азар - таб авун я.
 Мез ава - фу неда, мез авач - гишила амукъда.
 Мецин иесивал тежедайдан ам квез я?
 Мез - кІараб, тан - кІарас ийимир.
 Мецяй акъатай гаф - къаз къижедач.
 Мецикай къизилар кІвахъана, амма кефи хана.
 Меци - лагъана, гъили - къачуна.
 Мецикай - къусу жедайвал ийимир.
 Мецинди - зарафат я, гъилинди - ягъанат.
 Меци чІурайди - гъилеривай туькІуьр жедач.
 Мез - сарарик, къил - тарарик кутамир.
 Меце авайди - заз, рикІе авайди - гъарда вичиз.
 Мецин синих - алачиз рахун я.
 Мез - чав. рикІ - душмандив гвайди - шейтІан я.
 Мез - секин хъайила, рикІни архаин жеда.
 Мез - фитнеда, къил - фитеда.
 Мез хуьзни чир хъана кІанда.
 Мез - на хуьда, меци - вун.
 Мез яргъидан, гъилер - куьруь жеда.
 Мецяй акъатна, ченедал аватна.
 Мез чІурукІа рахазвайди - вилерай чир жеда.
 Меци "чан" лугъуз - чан къачумир.
 Мез ава - фу недай, мез ава - тІуьрди гъарамдай.
 Мез ава - дустар къадай
 Мез ава - душманар къадай.
 Мецелай - сарал, саралай - сухвал вегъемир.
 Мез - къезил, кар - къизил инсан хъухъ.
 Меци "Эхъ", рикІи "Ваъ" лугъумир.
 Мецел сараринни пІузаррин къаравулар ала.
 Напак виликай, яман мецикай - Аллагъди хуьрай.
 Нубатсуз гаф мецяй акъуддалди - каф акъуда
 Писни - хъсан течирдан меяй вирт акъатдач.
 Пара рахадай мецел - куркурарни пара жеда.
 РикІивай тахъай хъсанвал - мецивайни жедач.
 РикІе - сад, меце - масад - фасаддин жеда.
 РикІе авайди - иесидиз, меце авайди - миресдиз.
 РикІиз - агадун кІан хъанач, мециз - къакъудун.
 РикІ туш аквазвайди - мез я.
 РикІин куьлег - мез я.
 РикІел гъвез, мецел татун гуж я.
 Са мез къве жуьреда рахадайди - инсан туш.
 Сив - сад хъайила - мез къвед вучиз жеда?
 Сив квайдан мез- къве чихел я.
 Садбурун мецер - майданда, къил- чайданда жеда.
 Са мез авай зуьрнеди пара макъамар ягъда.
 Севе авайди мез туш- са кулак я.
 Тапарариз вердиш мецяй дуьз гаф акъатдач.
 ТІазвай сарал мез алтада.

Гъилерикай

Аллагъди муьгътеж тахъун патал - кьве гъил ганва.
 Акурди - вилер я, къачурди - гъилер, тӀуьрди - сив.
 Адан тӀвар - гъилер чуьхуьн гватӀа яхъ.
 Алчахдан гъилик жедалди - чиликни хъсан я.
 Ахпани кый, пакани, - чан гъиляй - гъилиз.
 Ахъади - гъил я, акъалайди - гъуд.
 Вилиз акуна, амма гъилиз атанач.
 Ви пешекарвилин шагъидар - гъилер я.
 Ви къисмет - ви гъиле ава.
 Ваз Аллагъди - кьве гъил хъиз ганай, нез чир хъухъ.
 ВикӀегъ папари - гъилерал дамахда.
 ВикӀегъ тушир папари - гъуьлерал дамахда.
 Вичин гъилерал атӀай фуруз - вич аватна.
 Вилер - сана, гъилер - сана, рикӀ - са масана.
 Вири - са виляй, са гъиляй къуна кӀанда.
 Гзаф ички хъвайидан - гъилер зарзада.
 Гафуниз - гаф, гъилиз - гъил вахкумир.
 Гузвайди - эрчӀи гъил яз, зарзадайди - чаплади я.
 Гъилери - къакъудзавач, рикӀи - агудзавач.
 Гъил - гъил чуьхуьда, кьве гъили - чин.
 Гъилел алай вад тӀуб я, макъамар пара яда.
 Гъил - гъиле къуна авурди - кар я, тавурди - инкар.
 Гъилиз - гъилин, папаз-гъуьлуьн къадир жен.
 Гъил - гъуд авун - тарашун лагъай чӀал я.
 Гъил михъи кас-малаик, сив михъиди - женнетгъили.
 Гъиляй аватна - хана, виляй аватна-къена.
 Гъил - гъил атӀана, кьилвай абурун суд жедач.
 Гъилер - сад ятӀани сад хайиди я сад - дахайди.
 Гъиляй аватайди - вахчуда, сивяй аватайди - гадарда.
 Гъилер - эчӀе, кӀвалахиз - кичӀе, чуьнуьхиз - гъуьрче.
 Гъилер - стхяр ятӀани, гъардахъ вичин муг ава.
 Гъили - гъил хуьда, кьве гъили - кьил.
 Гъилер ава - къизилар, гъилер ава - дабакъар.
 Гъилер - вибур ятӀани абурук - виридан пай ква.
 Гъил - яру зар, кьил - кӀавузар, рикӀ - агъузар тежен.
 Гъилер маймундихъни ава. кьил авач къатӀудай.
 Гъилер хкажун - есир я, кар тавун - тахсир.
 Гъиляй - гъилиз, кьиляй - кьилиз хъана кӀанда.
 Гъилерай - гъилериз, кӀвалерай - кӀвалериз .
 Гъилералди цӀай къечягъиз тӀуьрди фу туш.
 Гъилер - жуваз, жув гъилериз муьтӀуьгъармир.
 Гъарам авай гъилин къисмет - вагърам я.
 Гъарда вичин гъиляй къведайди авур чка - кӀватда.
 Гъар гъилиз - вичин жибин, амма къултухар - уртач я.
 Гъар гъилелни кӀвачерал - вад - вад тӀуб ала.
 Игитдиз - гъилер, хаиндиз катдай кӀвачер герек я.
 И гъилера деведиз - хун, ахпа кафанр дере.
 Кьве гъилелди недайдаз - каш акъатайди лугъуда.

Къилиз яб тагайдан гъилер - къуьчІуьк жеда.
 Къиляй акъатайди - гъиляйни акъатда, кІвалаййни.
 Къил авачир къушунни сад я, гъилер галачир -руфунни.
 Къве хали - са гъили къуна, ахпа къил - къве гъили.
 Къиллихъди акъваздайдаз-гъилер кІвачер хъиз я.
 Къасабчидин гъил - терез я.
 КІвалер- къве гъилелди-фагъум-къилелди авуна
 Лугъуниз - сив, кІвалахдиз - къве гъил герек я.
 Мез хвена- хуър, гъил хвена- кІвал ая.
 Недайла - сив, чуьхуьдайла - къве гъил.
 Патан гъил квайдан чка- дустагъ я.
 Рак - гъили ахъайдай адет я.
 Рапунихъ гъал акализ - къве гъилни герек я.
 РикІ туш аквазвайди, гъуърметзавай гъил я.
 Сад ава - сивин,. сад ава - гъилин салам.
 Сиви лагъана - гъилини авуна.
 Сивяй хъиз- гъиляйни атана кІанда.
 Са сив, са гъил хъуналди - вири туькІуьдач.
 Тупларал ваъ, сур - гъилералди атІуда.
 Тахсирдилай - гъил къачуда, ришветд - къил.
 Туб галачир - гъил, паб галачир гъуьл хъиз я.
 Чаплахъан ятІани тІур - эрчІи гъиле яхъ.
 ЧІру кар авурди - гъил, яру хъайиди -чин.
 ЭрчІи гъил - сенят патал, чапла гъил - сят патал.
 Югъурайбур- гъилер - уьзййбур - къилер хъана.
 Я чиниз - регъуь, я гъилер гъуьргъуь хъанач.

Имуч- мучаяр:

Имуч - муча, муч халича, кІвалахдайла - дустар,
 Бейкар чІавуз- чарабур ? (гъилер)
 Виниз хкажайла - есир,
 ХъуьчІуьк кутурла- сир?
 Гъар са гъилиз- вичин бегъле,
 Гъар са кІвализ-вичин тевле?

РикІикай:

Аллагъ - хъсан ксарин рикІе авайди я.
 Бендедин рикІ веледдикай датІурай.
 Бегъемсуз веледди диде-буба сурани секинардач.
 Веледрикай рикІ тІар дахъайди-къуьзуь жедач.
 Веледар ятІани-вири сад хъиз кІан жедач.
 Вири ксайтІани-рикІиз ахвар авач.
 Ви рикІ кана-чарадаз чим гуз жедач.
 Гъилери тади къачуртІани - рикІ секин хуьх.
 ГъвечІи рикІин къват- бедендихъ авач.
 Гъар садан рикІ-вичин гъуд къванди я.
 Гъар са михъивал рикІелай башламиш.

Гъар вуч рикІел атайтІа-лагъ лагъанвач.
 Дарвили-рикІиз,булвили-чандиз гуж гуда.
 Жуван рикІ балкІандихъ куг-ада вун хуъда.
 Жувандахъ рикІ кана-чаради-цІа твамир.
 Жуван рикІиз такІанди-масадазни ийимир.
 Жуваз велед тахъана - диде-бубад къадир жедач.
 Жув рекъиз, рикІ веледрихъ куда.
 Жуваз кІамаз- рикІ чарадаз багъшмир.
 Жуванди- рикІ хъана,масаданди- тухул туш.
 Жув ксайтІани - рикІ уях жеда.
 Заланвал гвай суса - къаридин рикІ неда.
 Ичкидал рикІ алайдаз-фа дад гудач.
 Ичкиди-рикІ неда, рикІи- къен.
 Кар кІеве гъатайла- рикІ чІугуна яхъ.
 Къуърен рикІ авай аждагъанарни авайди я.
 Къуй гъа садаз вичин рикІ тирвал гурай.
 Къаридин рикІикай яд дахъвайди - свас туш.
 Къилел бала къведайла - рикІиз аян жеда.
 Къасабчидин рикІ-хийирдихъ, гъайвандин-чандихъ.
 Къве рикІ хъуналди- пагъливан жедач.
 КІанида-рикІни гуда-дакІанда- са затІни.
 КІанидан рикІин сир маса гумир.
 Ламраз-ламвал чир хъайитІа- рикІ хъиткъинда.
 Мукъвабур-рикІини чІугвада, якІуни.
 Пис кар рикІик жемир- экечІда.
 Пис гафуни рикІ атІуда.
 ШапІрусди - рикІни чІурда, жигерарни.
 РикІ шехъуни- хажалат къезилардач.
 РикІ туькъуьлди- фад харапІ жеда.
 РикІ-жувандахъ,вилер-чарадахъ шехъда.
 РикІ шедайдаз-чарадан накъвар аквадач..
 РикІи -агудни авунач, меци- къакъудни.
 РикІ- гъар са касдин кардай аквада.
 РикІ алачирдакай-Аллагъди хуърай.
 РикІиз-хуш, чандиз нахушди ийимир.
 РикІ михъидан-сурал нур къвада.
 РикІел къвез-мецел татун-яшаривай я.
 РикІ акъудна къалур жедач.
 РикІи- рикІиз тади гуда, рикІи- бедендиз.
 РикІ авачир затІ дуьньядал алач.
 РикІ ава, амма лекъ авач.
 РикІ- сана, вилер-ксана.
 РикІ авай деведи-гатун мухахъ чан гуч.
 РикІи чІугурла-синихар квахъда.
 РикІяй рикІиз кІан туширди-муьгъуьббат туш.
 РикІе авачирди-мецел гъинай къведа?
 РикІ-дуркІун гуналди-тух жедач.
 РикІин куьлег- кІанидав жеда.
 РикІ алай кар- къилинди, амайбур гъакІан.
 РикІ алай тарс-аялдин, амайбур- муаллимдин.
 РикІ- инсандин вири я.

РикI- рикI ава, вири рикIер сад туш.
 РикIиз кIани-дакIан хьун- жувалай аслу туш.
 РикIелай алатдайда-ягълухдиз тIвал яда.
 РикIе чка авайдахъ- вири жеда.
 РикI дар касдин- хур дакIвада.
 РикI- руфунилай вине хьунихъ-себеб ава.
 РикIяй татайди-гъилерайни къведач.
 РикIи- санихъ, беденди-масанихъ ялун пис я.
 РикI алай къаб - фад хада.
 РикIяй-рикIиз, гъиляй-гъилиз.
 РикIни кIир-гъарфар-сад, метлебар чара я.
 Сабур - рикIин даях я , абур - къилин - дамах.
 Сивяй экъубгъни ийимир, рикIяй- къаргъишни.
 Сад ава рикI гишин яз кIвачерихъ агалтун.
 Сад ава-кичIе яд рикI- дабандиз аватун.
 Сад ава- рикIиз кIан хьун, сад ава-гъиляй татун.
 ТакIанди- рикIик кутуртIани чими жедач.
 Тай- таюнин патав фена, рикI- жигердин.
 Ферли велед- рикIин хиял я.
 Ферсуз веледди-виридан рикI неда.
 Халис инсандин хура-игитдин рикI жеда.
 Хиве къур кар рикIелай ракъурмир.
 Хъсанвилиз чухсагъал лагъ.
 Чарадан рикIикайни яд хъухъ.
 Чуру рикIе-чуру хиялар жеда.
 Элкъвей кругдин юкъ- рикI я.
 Эгер къене рикI авачтIа - ам як я.
 Эгер вахъ рикI авачтIа- затIни авач.
 Ясин - Къуръандин рикI я.
 Язух - рикIяй - хатур - гъиляй къведа.

МискIалар ва мисалар:

Им муч муча, муч халича, жув акъвазна -
 кIвалахдайди?
 Гафариз- къери, метлебдиз дерин гъуъл?
 Ширин-туькъуъл какадар тийидай къаб?
 Вилик физ куьмекда,
 Къулухъ хтайла- галкIида? (РикI-КIир)

КIвачерикай

Ацукънавайдаз-кIвачеллайдакай хабар жен.
 Амай са кIвачихъ- къведахъ къван гелкъведа.
 Бубадин кIвалихъай рушан кIвач атIудач.
 Бегъемсуз къил авай кIвачерин язух я..
 Бязибуру-кIвачер квай тапарарда.
 Ви рикIиз къван - ам зи кIвачериз кIанда.
 Вини кIвачевай туьфенг ви патав са затIни туш.

Ваз кІвале кІвач куда-кьулухъ садани лагъанач.
 Вун чи кІвализ гъайи - ви кІвачериз зун кый.
 Вили атІай рехъ-кІвачери фад атІуда.
 Гатун дагъдилай цІегърез кІвачни хана аран хуш я.
 Гъилер - вадра, кІвачер - садра къванни чухъухъ.
 Гъилерик- берекат, кІвачерик - гъерекат кІанда.
 Гъилерин куьмек- кІвачерзни герек я.
 Гъилери авур кар - кІвачеривай хабар къамир.
 Гъил вугайдав - кІвач вугумир..
 Гъар са кІвачи - вич вилик кутаз алахъда.
 Диде-бубади кІвач эцигай чкадал- кьил эцига.
 Дишегъли-кьилелай кІвачел гуьрчег жен.
 Дуьз кІвалахдайдан кІвачера къван эцяймир.
 Дуст - чиниз, душман- кІвачериз тамашда.
 Дуьнья кІула кьурдан кІвачер чилиз фена.
 Жанавур хуьзвайди - кІвачер я.
 За кІвач эцигайла - на анал кьил эцигда.
 Камаллур - дидейри кІвачерал шаламар алаз хада.
 Къуншидин руш кІвачинарна - жуваз гъуьл акъудмир.
 Къул тирвал - кІвач гадарна кІанда.
 Къарагъайла- кІвачер, ацукъайла - къуьнер гатамир.
 Къекъвей кІвачиз- цаз акъахда.
 Къве кІвачи чил гатаз - гъуьжетун зурбавал туш.
 Къи хуьрек-руфунин, жими хуьрек-кІвачерин ем я.
 Кьил рекъе турла, кІвачер кьулухъ элкъуьрмир.
 Къилихъай-кІвачерихъ, кІвачерикахъай-къилихъ.
 Кьил хунал рази тахъана, кІвачерни хаз туна.
 Къилиз - вирида, кІвачериз- сад - къведа кьуллугъда.
 Къилиз акур экв - кІвачеризни къалура
 Къилиз дуьнья къалурзавайди - кІвачер я.
 Кьил таханамаз- кІвачер рази хъанач.
 Къве кІвачел къекъвей къванбур - вири инсанар туш.
 КІвачериз - кьил хъиз, къилиз - кІвачерни лазим я.
 КІвачин кІаниз-нивай хъайитІани темен гуз жедач.
 КІвачел залан дишегълидиз гъуьрмет ая.
 КІвачел залан дишегъли-къве касдай я.
 КІвач цІуьдгъуьрди-къарайна, мез цІуьдгъуьрди-ваъ.
 КІвачин къапарикай-сад дарди жеда.
 КІвач-кьил туькІвейдаз-къуьд- мехъер я.
 КІвачихъ шалам галай верч хъиз жемир.
 КІвачер чІехиди-девлет, кьил чІехиди-небгет я.
 КІвачерал шаламар алайдаз фенач.
 КІвачерал чекме алайда-тухванач.
 КІвачерин михъивал-гъилерилай гуьгъуьниз.
 КІвачин хъайила - рекъе гъат.
 КІвачин рекъе хъун - азарлувал я.
 КІвачер це туналди - кІизрияр къаз жедач.
 КІвачер къежир тавунани кІизри къаз жедач.
 КІвачер чІехи я лугъуз - кІалубра тваз жедач.
 КІвач "хайи" патахъ - физ регъят я.
 КІвачерал аламаз - кьилелай хтІундай адет туш.

КІвачин кІаникай.чир тавуна руг къачу.
 КІвачер ацукъайлани герек къведа къван?
 КІвачерин мешреб- кьил я.
 КІвачерихъай атІана - кьилихъ гилигич хьи!
 КІвачин кІан ква хъайила - рехъ акъатда.
 КІвачер кватІа - чан ала, кикер кватІа - ваъ.
 КІвачеризни чпин чин - кІан ава.
 КІвачин чин тир чка - гъилин далу я.
 КІвачІи чил къурдалай къулухъ ада рикІ тІарна.
 КІвачерин къецІивал - синих туш.
 КІвачер куърубуруз залан затІ хкажиз регъят я.
 КІвачер яргъибуруз - гьерекатиз хъсан я.
 КІвачер гадарна ксуз регъят я.
 КІвач къецини, вил - буъркъни хъуй - ахмакъ тахъуй.
 КІвачер авайтІа -за дуънья сара къада лугъумир.
 КІвачел алайдахъ-ацукъайдавай агакъиз четин я.
 КІвачин къапаризни - гелкъуън герек я.
 КІвачин къапар - жува, абуру вун хуъда.
 КІвач-эрчІиди-гъил-чаплади вилик кутур.
 КІвач-уъзенгда, патрум- туъфенгда.
 КІвачерилай кьилелди тамашна масадан синих ая.
 Ламракай. КІвачер чуъхуъналди - шив жедач.
 МетІерал- КІвачер галамачирди акъвазда.
 Мирги кІвач къурла,кицІин кІвач гъатна.
 Михъивал-эрчІи гъилелайни КІвачелай ая.
 Мекъивал- КІвачерилай башламишда.
 Мугъман-КІвачеллайбур михъна рекъе хтур.
 Мал - КІвачелламаз це, як - къасаб аварла.
 Малдин КІвачериз къуру цур герек я.
 Мехъер башламишдайда - КІвачер тІарам яхъ.
 Са КІвачелди-мензил атІуз жедач.
 Суфрадихъ-КІвачер кучудна ацукъдай адет я.
 Сарубугъдадикай-цекврен КІвач тефидай фу жеда.
 Сагъ кьиливни КІвачив суруз фин - са бахт я.
 Сагъ КІвач -вичихъни шехъда-атІайдахъни.
 Са КІвач - меле, муъкуъди - мехъерик жеч эхир!
 Сусар ава- КІвачихъ девлет галай.
 Сусан КІвачихъ бахт ахъа хъайибурни ава.
 Сад ава - вили атІун, сад ава - КІвачи атІун.
 Туъфенгни гъамиша вини КІваче тамир.
 Хайи КІвач - я яргъи жеда, я куърубъ.
 Хъсан ксар - КІвачи женнетдиз фида.
 Хъайи затІ - квачел, тахъайди - метІерал акъвазда.
 Фитнечяр - са КІвачихъай куърсарна кІанда.
 Чан алаз - кьилел, .къейил а- КІвачерал пехил я.
 Чуру КІвачелай- къени кардив эгечІмир.
 Цаз акъахай КІвачиз - девлетни аквадач.
 Цийи сусан КІвач - булахдин рекъе жеда.
 Эхир кІекрен КІвачиз лезн ядай чкадиз акъатна.
 Юргъунвили - КІвачер галатарда.
 Ялунар - КІвачеринбур - тІуънар - кьилинди.

Дабандикай

Аллагъди дабанар - чиз къулухъ авунва.
 Агъдабанди - ви туьквей кІвалахни - чІурда.
 АТІай кІвачин дабан ква хъун - аламат кар я.
 Бегъем инсандин дабариз ханці ягъич хьи!
 Бендедал- агъдабан дуьшуьш тахъурай
 Вакай заз- абанда цаз хъана хьи
 Гунагъ чъунуьхайдак,лаш дабанрихъ галуькда
 Гуьлуьт-кІуфалай-дабанда. ахпа кухунал фида
 Дабанар сад хъуналди-кІвачер сад хътинбур жедач
 Дабанар- анжах инсанрихъ жеда
 Дабан ква хъайила- рехъ акъатда
 Дабанар-вилик. жув къулухъ жеда
 Дабанраллаз яргъаз физ жедач
 Дабагъавун-хам лигимарун я
 Дабанар галуькдайдан шалвардин кикер царада
 Дабанралди чргъалди акъвазизни жедач
 "Девед дабан" хъчар авайди я
 Дабандик мих хкІур балкІан къецІи жеда
 Дуст хъайила-дабан атІудани?
 Дуьз акъвазиз - дабанарни герек я.
 Жинерар - дабанар вилик кваз къекъведа.
 Зав ви дабанар акъашиз вугумир!
 Заз ви дабанар къалура - лугъун ахлад лугъун я.
 Инсандин заланвал - дабанрал пара гьалтзава.
 Ихтилат кІуфарикай хъана, хкечІ - дабанрикай.
 Къекъвей ни дабандиз хъайитІани цаз акъахдач.
 Кьил гатайла - дабанриз хабар гуда.
 КІвачин къапарин дабанар фад царада.
 Лезнар - дабанриз ваъ, кІвачериз ядай адет я.
 Ламраз ялдайла дабанар ваъ-кІвачер герек я.
 Мукъаят къекъведайла - дабанрилай кІуфар герек я.
 Пар ялдай къван - далуни акъатда - дабанарни.
 Раьун кІвачериз,гьулдандин дабанар кІанда.
 Садбуру къакъан дабанар квай къапар алуькІда.
 Са-садбуруз-аскІан дабанар квай къапар кІанда.
 Терсина къекъуьн- дабанривай туш.
 ТІварни - тІвар - Дабаналини тІвар жеч эхир!?
 Угърияр кІвачин къапарин дабанрин къаз куьмекда.
 Уьзуькъарада - кІвачин дабанар къалурда.
 Фагъумлуди - дабанда мих аваз къекъведач.
 Хуьз тежедай чкада - дабан тур.-лугъуда.
 Хъуьтуьл дабанри - кІвачерин назиквал къалурда.
 Цаз - дабандиз акъахайтІани - тІар рикІиз жеда.
 Цаз - сада аваз, къецІи - маса кІвач хъана.
 Шад хабар гвайдан - дабанар япаривай фида.

МискІал:

Иммуч муча, муч халича: вилик фидаила-
кьулухъ кьил къадайбур, кьулухъ фидаила-
вилик кьил къадайбур?

Шиир:

Хабар нивай гун за квез...	Мани ягъиз, кьубл ийиз,
Жагъуналлай цацунвай.	Къугъвадайла кIубандиз,..
Къасухдай хъиз чи НуькIрен ,	Ягъалмиш яз чи НуькIрен,
Гуьлуьтдин кIан къазунвай.	Цаз акъахна дабандиз
	"Нуьк-хала" Сажидин.

Тарих.

Грекрихъ- " Алилесан пята" (дабан) ава,
лезгийрихъ - агъдабан - къведахъни са мана ава.

Мани:

Эмирханан тек шаламар,	Яр кимелай гуьзет ийиз.
Тик дабанрал илигзава.	Чи СехитI свас килигзава.

ТупIарикай

Аллагъди, пис касдин, тIуб туна вил акъуддач.
АтIаIди - тIуб я, тIар хъайиди - рикI.
Ажал - тупIарилай къвез эгечIда.
Ахъа хъайила - тупIар я, акъалайла - гъуд.
Ажал агакъайла - тупIукни рекъида.
АтIайд и- тIуб я, шехъайбур - вилер.
Базар хътин свас - чухъвей тIуб хъиз рекъе туна.
Бязибурун тупIариз-вилерилайни хъсан аквада.
Вил , гъил, тIуб - чеб чпихъ муьгътеж тахъурай.
Вунани цавук тIуб къагъай чка авач.
Ви тIуб квачир чIуру кар ава жал?
Виле акъур тIуб - тварк хъиз аквада.
ВикIегъдаз-тIуб юзурунихъай кичIе жедач.
Ви амалар акурла, тIуб сара къуна амукъна.
Гапурдин хуруз фидайбур - тупIар я.
Гам -тIупIарал, нехишар - рикIелди храда.
Гардан - тIуб хъиз атайди - гъвар авуна хъфена.
Гъил - сад ятIани - тупIар чарабур я.
Гъил кIанидаз - тупIарни кIан хъана кIанда.
Гъар са тупIухъ - вичин буржи ава.
Гъар са тупIухъ - вичин къисмет ава.
Гъар са тIуб - вичихъ, рикI виридахъ шехъда.
Гъи тIуб атIайтIани - тIар жеда.
Гъар са тупIал - вичин лишан ала.
Гъар са тупIал - вичин тIвар ала.
Жуван тупIар - жуваз бала ийимир.

Жуван тупЛукай - жуваз кичЕ хъана.
 Зигъин авачирда - тупЛаралди гъисабда.
 Зи тЛуб галукъайла - адал чан акъалтда.
 Заргардин тупЛар - къизилар я.
 ИситЛа тЛуър тупЛариз - мез гумир.
 Йигин тупЛар макъамдаррихъ жеда.
 Кар авурди - са тЛуб, уъзуъагъди - масад.
 Къад тЛуб хъун патал - инсан хъана кЛанда.
 Къадир авачирдаз - тЛубни сад я, гъилни.
 Къекъведайдан тупЛарал куркурар жеда.
 Къаці алачир тЛуб жедач.
 Къел тупЛалди неъ, кЛандатІ - мекелди са гафар я.
 Къве тЛуб алай сивин иесивал хъанач.
 Къве тЛуб алай меци - къил чиле туна.
 КІвачик затІ тахъайди, тупЛук къена.
 Макъам-тупЛари- къуъл- кІвачери авуна.
 МичІи чкада - вилерилай тупЛар герек я.
 Низ дерт авай - атаЙди са тЛуб тиртІа?
 Нубат алатЛа - къил хух, алачтЛа - тЛубни къагъмир.
 Пис ксар - тЛуб туькуърна къалур жедач.
 ШапІрус къадай тупЛар - чулав жеда.
 РикІи гъисс тавуна-тупЛариз чир жедач.
 РикЕ авачир макъамар - тупЛариз жагъидач.
 Сусарин синихъар тупЛаралди гъисабмир.
 Сиве тур тЛуб ни хъайитЛани кЛасда.
 ТупЛал акалай свас - тадиз гъваш.
 ТупЛар - вири сад туш.
 ТупЛарикай къизилар кІвахъайтЛани кЛандач.
 ТупЛукай кичЕда, гъуд гъикІ эхна?
 ТупЛуз цаз акъах тавур дарамат жедач.
 ТупЛухъ - тупЛал жеда, япарихъ - япагъанар.
 ТупЛу - тЛуб хуьда, тупЛари - къил.
 ТупЛар чуькъведай къапар алукимир.
 ТупЛал галай тЛуб - багъаз аквада.
 ТупЛал галай тЛуб фад атЛуда.
 ТупЛалай эгечІна, къилелай хкечІна.
 ТупЛар галачиз - кикеривай затІ жедач.
 ТупЛуз агъбаш экъечІун - залум дерт я.
 ТупЛу авурди - гъили квадарна.
 ТупЛар галачиз гъилери вуч ийида?
 ТупЛар галачир гъил - члахъ я.
 ТупЛари - санихъ. гъилери - масанихъ ялна.
 ТупЛуз - кек, кикез - тЛуб герек я.
 ТупЛар фейи чкадай - гъилни фида.
 ТупЛар кЛанида - гъилер цІа твадач.
 ТупЛаризни чпин пис - хъсан чида.
 ТупЛуз хабар авачиз туьфенг акъатда.
 ТампІ - гъи тупЛал хъайитЛани ягъиз жедач.
 ТЛуб кутуна, гъил хкудна.
 ТЛуб туна- вил акъудна.
 ТЛуб жагъайди - кек авачиз амукъна.

Туб хкажна- " квед" кчауна.
 Туб галай кекекай - кярмах жеда.
 Туб галукъна - йикъ акъудна.
 Туб - са туб я, вад туб- гуд.
 Туб - тупувай гуьцун хсан туш.
 Туб - тупал эциг тавурди эркин я.
 Туб датанамаз эсер жедач.
 Туб квок хайитани кутун мешреб туш.
 Тубни-туб, тупучни- туб туш.
 Тупар - вири сад хыз герек кведач.
 Туб атана тахай эсер - гил атанани жеч
 Туб аурла хуьруьн - кимивилин лишан я.
 Туб атуб киче яз - чан гана.
 Туб хвена, кил - хана.
 Туб квачирдаз рикин лугудани?
 Туб туькьурна, успат ийиз ханач.
 Туб кяна, гил эцигнач.
 Туб атуникай кичеди - угри туш.
 Туб кяна - мярекат акъатна.
 Туб - садан, атлай гил - масадан.
 Туб атун - регят, гилигун - четин я.
 Туб галкур тавунмаз - тфенг акъатдач.
 Хкурди туб я, регуь хайиди - чин.
 Хер-тупал, дерт - рикел жеда.
 Шаламриз ли жагана, са туб канаб авач.
 Угри - тупарин гелералди кьада.
 Ярар - вилерай, хутур - тупарай кведа.
 Ялайди - туб , акъатайди - гил.
 Як кланда лугуьз - туб жакъвадани?

Мискалар:

Имуча муча - муч халича, чан-сад,
 рикер - кяни сад ?
 Имуча муча, муч халича,
 са дидедихъ - кьад аял.?
 Абурукай - цуд гадаяр,
 цудни - рушар?
 Имуча - муча, муч халича,
 Са рактарай вад стха физ - экъечда?
 Имуча муча, муч халича, са цал 5 устлар?
 Имуча - муча, муч халича,
 Са тарал - вад клук?
 Имуч муча, муч халича,
 кьуд стха - санал, сад- чараз?

Тупарин тварар:

Араб чалал - Хинсир. Бинсир, Вустла,

Саббаба, Ибмгъам.

Турк чІалал: Балажи бажи .Бильтун бажи,
Узун гъажи, Башалум, Баш бармагъ
Урус чІалал: Мизинец ,Безымянный, Средний,
Указательный, Большой палец.
Лезги чІалалди: БицІи тІуб, ШенцІепІ (ЗакІал)
тІуб, Къулан тІуб, Шагъид (ШанкІал) тІуб,
КІанчІал ва я (Чехи) тІуб.
Дерзичийри: Ан тІуб, Ман тІуб, Къуба тІуб,
Дерзи тІуб, КІанчІал тІуб.
Халкъди: (чІехи тупІалай башламишна)
Сад - Аллагъ, Къвед - Дидени Буба, Пуд -
хизан, Къуд - мугъман, Вад - амайбур вири.

Чандикай

Аллагъди тагай чан - азраилдимз кІан дахъуй.
Аллагъди багъишай чан- Вичи вахчурай.
Аллагъди гайи чан - инсанвилин рекъ твах.
Адал чан алатІа - къейила чир хъана.
Берекат - чандик квачирди - азарлу я.
Ватандиз багъишай чан - гъайиф къвемир.
Гзаф хвейи чан - фад гъиляй акъатда.
Гунагъ - бедендик. кваз - азаб - чандиз гуда.
Гъурбатда чан - гъафил жеда.
Гъардаз вичин чан - багъа я.
Гъамиша чандиз - къулайвални жагъидая.
Диде-бубадал алай чан - веледринди я.
Диде-бубади тагай чан - на гъинай къачуда.
Дуьньядал чан алай затІар пара ава.
Еке бедендик - гъвечІи чан квачни?
Жендек - филдин, чан - къифрен.
Зи чандикай - заз хабар ава.
И чан, а чан, чан - базаран-къил газаран.
Йифиз хвейи чан - юкъуз герек къведа.
Кайиди - беден я, акъатайди - чан.
Къастунал кІевидан - чан къачун четин я.
Къве чан алай са касни авач.
Къена, чан хтайбурни ава.
КІани чан - дакІандан гъиле гъикІ тван?
Ламразни - вичин чан ширин я.
Масадал алай чан гзаф аквамир.
Нубат алачиз - чандивай авун гунагъ я.
Пис ксариз чан къачудайла - тади гуда.
Ракъун беденда - якІун чан жедач.
Са чандик - виридан пай ква.
Са чан я, вуч кІандатІани авурай!
Садазни - чандиз гуж тагана суваб авач.
Тарифри - чан вара-зара ийида.
ТІал - ямандавай чан хуьз жедач.

Угъриди - вичин чандилай гъил къачуда.
 Уъмуър - тек са чан хуъз ганвач.
 Фагъумсуздан чан - хатадик жеда.
 Хвейи чан - хазина я.
 Цавай аватна садазни чанар жагъизвач.
 Цуру яцран чан - цару хамуна ава.
 Хъсан ксарал - къейилани чан аламукъда.
 Хъайивал - хъурай лагъана чан пучмир.
 Чан акъалдарна Аллагъдикай наразибур ава.
 Чан - хуъзни чир хъана кѳанда.
 Чан саракай кватдайвал ийимир.
 Чан - чанда авай уъмуърдин юлдашар жен.
 Чан алай як жедалди - къван хъурай.
 Чан-чан лугъуз - чан къачумир.
 Чан аламаз - сувабар къазанмиша.
 Чан авачир чкада - къизиларни аквадач.
 Чан рагъ лугъумир, чан мурад рагъ лагъ.
 Чан - диде, чан - буба лагъ.
 Чарчѳелни кваз - чан ала.
 Шаз къейи чандихъ - цѳи ишемир.
 Эбеди яз чан - садазни багъишнавач.
 Юкъваз тѳар тавуна чан хуъз алакъдач.
 Я Аллагъ, Ваз шуъкуър. чал чан гъайи!

Инсанвеликай

Аллагъди и гуъзел дуънья - инсанриз яратмишнава.
 Аллагъдихъай кичѳе туширди - инсан туш.
 Бахтлувал - инсандин кар туъкѳуъниз лугъуда.
 Бегъемсуз инсанрикай Аллагъди хуърай.
 Вагъши инсандилай - гъайванни хъсан я.
 Гудайла - Аллагъ хъана кѳанда, къачудайла - инсан.
 Гафар - инсандибур, крар - шейтѳандибур тежен.
 Галатун течир инсан мурадлив агакъда.
 Гъам чѳугуни инсан - авайдалайни пис ийида.
 Гъуцарин рикѳинал къван кайи инсанарни ава.
 Гъавурда авачир инсан, гъавурда тун - суваб я.
 Гъавурда гъатиз дакѳан инсан - гъавурда тваз жедач..
 Гъавурда авайбуру - дуънья тѳуъна куътягъзава.
 Гъуъжет гвай инсан - са межлисдани къадач.
 Гъарам квай инсан - кац хъиз- чѳарчѳелай чир жеда.
 Дуъз инсанрихъ галаз - кѳвалахизни регъят я.
 Дугъри инсанар - кѳамайбурай къадайбурни жеда.
 Еке тѳварцѳин инсан хъайила. дамах къачуна кѳандач.
 Ем - гъайвандин ризкъия, тѳуън - инсандин.
 Жегъил чѳавуз викѳегъ инсандик къуъзуъвал агатдач.
 Жаваб- инсанди гуда, къил - балкѳанди агъурда.
 Жуваз жув хъсан инсан яз акун - кутугнавач.
 Зегъметди инсан гуърчегни ийида, акъуллуни.
 Зайиф инсандиз куъмек авун - сувабдин кар я.

Ирид яц авай кас - гвейин тІвалунихъ магърум я.
 Инсанвал - я буржни гуз жедач, я къачузни.
 Инсаф авачир инсандал кар гьалт тавурай.
 Инсанрин арадани- инсан хъана кІанда.
 Йифиз ахварал алай инсан- къейи мисал я.
 Кесиб хьуналди инсан синихлу жедайди туш.
 Кайи - хьукъвай инсандиз - рикІ - дуркІун це..
 Къанажагъ авай инсанри- хуърел аферин гьида.
 Къаст рикІе авай инсанди вичин кар тамамарда.
 Къисметар- Аллгъадин, зегъметар- инсанрин гьиле ава.
 Къисас вахчудай инсандихъ- таъсиб жеда.
 Къили кІвалахдай инсан- садрани гишила амукъдач.
 Къил- инсандиз дамах патал ганвач.
 КІанивал течир инсанарни ава къван!
 КІани инсанди - вири гуда, дакІанда - куда..
 КІамай инсан- эвелимжи- вичиз бала я..
 Ламракай - гьикъван алахъайтІани инсан жедач.
 Лал инсандал хьуъруън кутугнавач.
 Лампа хъиз куз - ишигъ гудай инсанарни ава.
 Луьткве гвай инсан- къусу гвайдахъ муьгътеж я.
 Мал квахъна, чІал чидайдал гьалтнайтІа.
 Мугъман галай инсан- са чІавузни дарда гьатдач.
 Михъивал бедендиз- ризкъидилайни чарасуз я.
 Мекъивилини чилкинвили инсан- харапІ ийида.
 Писвиллиз гьи инсандивай хъайитІани хъсанвал жедач.
 Пашманвили инсан- зайифарда.
 Шузарри пІах гуз, кІасдай инсанар авайди я.
 Пирерни - са девирдин хъсан ксар тир.
 Рекъе - хвала юлдаш хъайи инсан - мукъвади жеда.
 Регъятвили чІурай инсанарни ава.
 Руьгъ вачирдаз- инсан лугъуз жедач.
 Таб квай инсандай дуьз гаф акъатдач.
 Тапарралди къил хуьдай инсанарни пара ава.
 ТІуруни нез- тумуни вил акъуддайди - инсан туш.
 ТІиш къацІана. гьилер михъдай инсанарни ава.
 Угъривал гвай инсан- угъривиле рекъида.
 Уртахар тир инсанар- стхаяр хъиз хъана кІанда.
 Уьмуър инсандиз- бахтлу хъун патал ганвайди я.
 Уьлкве- вири инсанриз сад я.
 Фагъумна кІвалахдай инсан - ягъалмиш жедач.
 Фурс квай инсанди - акъулдин къеривал чирзава.
 Хатурар авур инсанар- кимибурай къамир..
 Хам инсанди вич амалралди чирда.
 Хажалат такур инсан. кайидан гъавурда акъадач.
 Хъсан инсанар къейила- гъайифар чІугвада.
 Хъсан кас хуърйя рекъидалди, писди- кІваляй къий.
 Хъайиди - хъуй, .фейиди- фий лугъудай инсанарни ава.
 Хъел цавуз ахъайна,бахтунихъ къекъведай инсанарни ава.
 Цавуз къван гадарна, къил кутадай инсанарни жеда.
 Цав- къакъан, чил- кІеви хъун- инсандин- ажиз югъ я.
 ЦІун хуруз фидай инсанар- гьулданар я.

Цувад йисузни акбул татай инсандиз- ахпани къведач.
 Чандин къадир авачир инсандиз- саданни къадир жедач.
 Чидай инсандиз- ветІни чуьнгуьр я.
 Чан хуьнал рикІ алай инсан- цІару сериндик жеда.
 Чан акбалдарна- Аллагъдикай нарази инсанарни ава.
 Чуру рекъе авай инсандиз, дуьз рехъни патахъ аквада.
 Чал течир инсандихъ галаз рахаз четин я.
 Шад инсанар - геж къуьзуь жеда.
 Шагьидар - дин патал чанар гайи инсанар я.
 Шагъ хьуналди- инсан акбуллу жедач.
 Эркек инсан- гъамиша викІегъ хъана кІанда.
 Эрчи пад течир инсандивай- чапла пад жузамир.
 Юкъуз- инсанар яз аквада, йифиз- гъайванар.
 Югъ маса гана, йифиз кІвалахдай инсанарни ава.
 Ягъсуз инсандай акъат тийидайди авач.
 Я- инсан хъана кІанда, я гъайван.
 Ягъай чка- ракъ, амайди- макъ, лугъур инсана пис я.
 Яс гвай инсандиз- рикІ-дуркІун гана кІанда.
 Я ягъ, я намус авачирдаз- инсан гьикІ лугъун?
 Яраб зи риваятар кваз такъадай инсанар жедагІа?

Акбулдикай

Акбул-гъар садахъ жувахъ аваз кІанда
 Акбуллудахъ хьиз ахмакъдахъ рахаз жедач
 Акбуллуда-дуьз, ахмакъда-чуру рекъе твада
 Акбуллуда-чилелай, ахмакъда-вичелай чешне къачуда
 Акбул- геж къведа, амма фад фида
 Акбуллу хьуникай менфят къачуз чир хьухъ
 Акбуллу къекъвена жагъурна кІанда
 Ахмакъда вич алай чка къалурда
 Акбулдив барабар затІ авач
 Акбул маса къачузвайгІа, кесибрин язух тир.
 Акбуллудан къилиз- келле лугъуда.
 Ахмакъдан къилиз - киле лугъуда.
 Акбуллу-цІийидахъ, ахмакъ-фейидахъ къекъведа
 Акбуллудаз-акбуллу гъинай хъайитІани жагъида
 Акбуллудан мефт - келледа жеда.
 Ахмакъдан мефт- дабанда.
 Акбулдохъ галаз-бахтни жагъанайгІа хъсан тир.
 Акбуллу веледар хъун-мурад я
 Акбулдиз текъведай кар авач
 Акбуллудан -къили. ахмакъдан - далуди ванда
 Акбуллуда - ахмакъ кар ийидач.
 Акбуллудикай фад хъел къведа.
 Ахмакъдакай хъел къвемир, - жаза це.
 Акбулди- пул ийида, пулуни- ахмакъ.
 Акбулар гунал кар алач, кар-къунал ала
 Акбул гуз регъят, къачуз-четин я
 Акбуллувилиз-диши- эркек. чІехи- гъвечІи авач.

Акьуллу галаз-кIвачер тIа жеда.
 Ахмакъдихъ галаз - рикI тIа жеда.
 Акьуллуяр тамам краралди чир жеда.
 Ахмакъар - кьилел хайи кварарал чир жеда
 Акьуллудан гъиле кар, ахмакъдан кьиле-гар
 Акьуллувилихъ гзаф тIимил ава.
 Ахмакъвилин-тIимилни сад я.гзафни.
 Акьуллудахъ я "эхъ" жеда, я "ваъ".
 Ахмакъдахъ- я эхъ жедач я ваъ.
 Акьуллудаз-ахмакърини акьулар гуда.
 Акьуллудахъ чандиз гуж гайи девлет жеда.
 Ахмакърихъ-чандиз гуж тагай девлет жеда.
 Акьулар гудайбурулай, къачудайбур - тIимил.
 Акьулар къачудайбур-сад- кьвед жеда
 Акьуллуни ахмакъ- ичкиди чирда.
 Акьуллудан-чин,ахмакъдан-япар яру жеда.
 Акьуллу-шерикдин, ахмакъ чуьруькдин гара жеда.
 Акьуллуда-хийирдихъ, ахмакъда-шийирдихъ ялда.
 Акьулди кесибни - девлетлу ийида.
 Акьулдикай пай авачтIа-ахмакъдан-тайни жемир.
 Акьуллу- кисда,ахмакъ- хкисда.
 Акьуллуда тарс-мектебда къачуда.
 Ахмакъри тарс- дустагъда къачуда.
 Акьуллуда-эвел, ахмакъди-эхирдай къатIида.
 Акьуллудан сир рикIе, ахмакъдан-меце жеда.
 Акьуллуда - цIал яд иличда.
 Ахмакъда цIал- нефт иличда.
 Акьуллу диде-бубадиз ахмакъ велед дахъурай.
 Ахмакъриз ахмакъ велед хъун- мусибат я.
 Акьуллуда-акьул пулдихъ къачуда.
 Ахмакъри акьул-гъаваяни къачудач.
 Акьуллуда-зегъметдихъ ялда.
 Ахмакъри-туьгъметдихъ ялда.
 Акьуллуйри-хийирдикай хийир къачуда.
 Ахмакъри - шийирдикай менфят къачуда.
 Акьуллуда зегъметдал дамахда.
 Ахмакъда- девлетдал дамахда.
 Акьуллувилин терездин хилер ацIуда.
 Ахмакъдин гьебеяр ичIи я.
 Акьуллуда кар - меслятдал ийида.
 Ахмакъ- вичин гъуьжетдал кIевиз акъвазда.
 Акьуллуди ятIа чириз пара вахт герек къведа.
 Ахмакъди вич са декъикъада чирда.
 Ахмакъриз чпин ахмакъвал чир жедач.
 Ахмакъдиз- вичин патав- вири ахмакъ аквада.
 Ахмакъдинни кимидан арада къелечI жуна ава.
 Ахмакъдила- гъайванни хъсан я.
 Ахмакъар авачиртIа, акьуллуяр чир жедачир.
 Ахмакъарин терефдарарни- ахмакъар я.
 Ахмакъ итимдал акьуллу паб къванни гьалтуй.
 Ахмакъдахъ -Азраилдини кьил къадач.

Бахтлувилихъ галтугна- акьул гадармир.
 Буржуна акьулар гуз жедайтIа, ахмакъар жедачир.
 Вири аваз, акьул тахьун - затIни тахьун я.
 Гунагьар- акьуллуйрин хиве фад гьатда.
 Гунагьар ахмакърин хиве гьатдач.
 Гьиле аваз хиве такьун- ахмакъвал я.
 Гьардаз вич акьуллу яз аквада.
 Еке акьулдин иеси- еке жавабдарни я.
 Йикъ-йикъ,- лугьуз гьавалат хьун- ахмакъвал я.
 Кьилни ава,кIвачерин ава,amma акьул авач.
 Лам ахмакъ ятIа-иеси акьуллу хьана кIанда.
 Ламрал къазанмишайди-ламраз гудай ахмакъ жеч.
 Низ хьайитIани пачагъ жедач бахт жагьйдач.
 Пабни гьуьл ахмакъар ятIа- къуншийриз гуж хьана.
 Пачагьарни акьулдихъ мегьтежбур я.
 Рапуни гайи акьул къадай гьални кIанда.
 Сабурлувал- акьуллувилини лишан я.
 Ширерал- акьуллувилини тажар жеда.
 Сад акьуллу, муькуьди ахмакъ хьана кIандач.
 Тарифри акьуллубурни кими ийида.
 Тебиатди тагай акьул гужуналди къачуз жедач..
 Угьривилини рехъ хьайдайдаз- акьуллу лугьуз жедач.
 Уьмуьрдин татугайвилери акьулар гьайибурни ава.
 Халкъ- виридалай акьуллу тирди рикIелай алудмир.
 Халкъди гайи акьул къурбур- бахтаварар я.
 Хьунал рикI алай акьуллуни- кими жеда.
 Хьайи "гад"- акьуллу аялдиз лугьузвайди я.
 Чарада гудай акьулдал вил алаз ацукьна кIандач.
 Чехида гайи акьул- гьвечIида къуна кIанда.
 Цавай аватна акьулар жагьйдач затIар туш.
 Цу кайила- акьулар къведайбур жеда.
 Эрекь- чехирди акьул-- кубут ийида.
 Яшлу хьайила акьул зайиф жеда.

Уьмуьрдикай

Алчах уьмуьрдила - афериндин декьикъа багъа я.
 Бахтлудаз уьмуьр гьикI атана, фенатIа чир жедач.
 Ватан ва халкъ патал гайи уьмуьр къейидай къадач.
 Вун дуьньядал атун - уьмуьрдин бахтлувал я.
 Ваз багьишай уьмуьрдик - гзафбурун умуд ква.
 Гишин уьмуьрдила - тух ажални хьсан я.
 Гуьрчег уьмуьрди гьетини хьиз ишигъ гуда.
 Гьам чIугунал уьмуьрдин терез къезил жедач.
 Гьахьлубурун уьмуьрар - хаталувилик жеда.
 Гьар садавайни уьмуьрда авур хьсанвал жузада.
 Гьар са уьмуьрдихъ - эвел хьиз эхирни гала.
 Гьида уьмуьр гуьрчегда - гьам уьмуьрди гуьрчегда.
 Девлетлудиз кесибдин уьмуьр кефиник кваз аквада.
 Жегьил уьмуьр гарув гана, яшлу хьайила къенятда.

Жуван уьмуьрдикай гузни жедач, чарадавай къачузни.
 Жув рази хъайиди хъиз, уьмуьр жувакайни рази ая.
 Зегьметди уьмуьр яргъини ийида, бахтлуни.
 Инсан ятIа- жуван уьмуьрни инсанвилел тухуз алахъ.
 Ксана акъатайдазни - уьмуьр лугъуз жедач.
 Камаллуйни уьмуьрар абурун крари давамар хъийида.
 Къунши галачиз уьмуьр бахтлу жеда лугъумир.
 Къиникъ-уьмуьрдин уламрикай-эхиримжиди я.
 Къуьзуьбурун уьмуьрдин куьлегар- жегъилрив гва.
 Ламран уьмуьрдин яргъивал- иесидилай аслу я.
 Незвай фан уьмуьр куьруь я, тIуьрдан яргъи..
 Писбурун уьмуьрар - яргъи ятIани - бахтлу туш.
 Ширерин уьмуьрар - чеб амачтIани яргъи я.
 Сабурлувили - уьмуьр яргъи ва бахтлу ийида.
 Садбурун уьмуьрар - куькIуьнна, хкахъда.
 Са-садбурун уьмуьрар къуьтIер хъиз яргъи жеда.
 Садбурун уьмуьрдикай "хана" ва " къена" амукъда.
 Са уьмуьр къве сефер тикрариз жедач.
 Судьядин уьмуьр - Аллагъдин гъиле ава,
 Тахсиркардин уьмуьр - судьядин гъиле.
 ТIал - квал галачир уьмуьрар садазни жагъидач.
 Угъридин уьмуьр угъривиле акъатда.
 Уьмуьрдин къадир рекъидайла чир жеда.
 Уьмуьрдикай амукъдайди - хъсанвални писвал я.
 Уьмуьрар дуьз рекъе твадайбур - пайгъамбарар я.
 Уьмуьрдин хъсан вахт - муьгъуьббатдинди я.
 Уьмуьрдин гъал саданни атIун тавурай, я Аллагъ!
 Уьмуьрдин юлдашдихъ- бахт вилик кваз къекъуьгъ.
 Уьмуьрдин халис юлдаш тахъайди бахтсуз я.
 Уьмуьррихъ-кIаламар жеда. вацIарихъ - уламар.
 Уьмуьр- кечирмишишиз ваъ, яшамиш жез ганва.
 Уьмуьрда - садра-къведра ягъалмиш жеда.
 Уьмуьрди- чин гайибурни ава, кайибурни.
 Уьмуьрди вичин гатфар - къуьд авхтар ава.
 Уьмуьрдин къил- къилел атунал - бахт жагъидач.
 Уьмуьрди - цавуз акъудайтIани - секинвал чилел ала.
 Уьмуьрдихъ- вичин эквер ва вичин мичIерни ава.
 Уьмуьрдик берекат акатна кIан ятIа - жува гьерекат.
 Уьмуьрдин атIа къиликай хабар авайди - Аллагъ я.
 Уьмуьрдин цIвегъ - уькIуь, амма ниси ширин я.
 Уьмуьр яргъи хъуналди- акъулни яргъи жез кIандай.
 Уьмуьр лукIвиле тухунни - кутугай кар туш.
 Уьмуьрдихъ- тарцихъ хъиз, бегъердин вахт ава.
 Уьмуьрни дуьз тухуз чир хъана кIанда.
 Уьмуьрдин къел туьтIуьна, цин дад чир жедач.
 Уьмуьрдин мешреб- хизандин чинай аквада.
 Уьмуьрдин эвел - масабуру, эхир - жува гуьзетда.
 Уьмуьр - куьруь ийидай затIар - пара ава.
 Уьмуьр яргъи ийидай затIар лап - тIимил я.
 Уьмуьрдин яргъивал - бахтунал алшумда.
 Уьмуьрдихъ кIвалахдай вичиз хас сят ава.

Уьмуьрдални - ярдал хьиз ашукъ хьана кIанда.
 Уьмуьрни - бахт хьиз садра гузвай затI я.
 Уьмуьрдихъ фидай къени рекъер - тIимил ава.
 Фейи уьмуьр - види я, къвезмайди - Аллагъдинди.
 Фейи уьмуьрдихъ - гъайиф чIугвамир, дуьз твах.
 Фейи уьмуьр - чараданни хьиз жеда.
 Хайи диде- бубади гайи уьмуьр - хуьзни алахъ.
 Хьсан ксарин уьмуьрар - виридаз чешне я.
 Хьвадайдан уьмуьр - ичкидин гъиле жеда.
 Хьайибурун уьмуьрар - тахьайбурун гъиле твамир.
 Четинвилери уьмуьрдиз цIийи рекъер жагъурда.
 Чехи уьмуьрдихъ-чIехи четинвилерни гала.
 ЦIару яцран уьмуьр- цIару хамуна акъатда
 Шуьрбетдин дад гала- чи уьмуьррихъ.
 Эркекрин гъиле дишегълийрин уьмуьрарни ава.
 Югъ - уьмуьрдин- дири вахт я, йиф- ксай.
 Яшни уьмуьр- гафариз - чара, метлеб сад я.
 Яру яцран уьмуьр- яру хамуна фида.

Гьуьрметдикай

Акьуллуйри - вирибуруз гьуьрмет ийида.
 Акьуллуйри - садаз цIуд гьуьрмет ийида.
 Авур гьуьрметдай - багъиш тIалабмир.
 Ахмакъриз гьуьрмет - кичIевилинди хьиз я.
 Бурж - къуьхуьнрун -гьуьрмет тавур мисал я.
 Бегъемсуздан гьуьрметдикай гъич хкатдач.
 Бегъемсуздан гьуьрметдила- дустагъ хьсан я.
 Вирида ваз гьуьрметиз, жув - гьуьрметсуз жемир.
 Ви гьуьрметди - вун уьзуьагъ ийида.
 Веледар гьуьрметсуз диде - буба - уьзуькъара я.
 Вуна садан кефи хана къачур гьуьрмет - гьарамди я.
 Ви чуьнгуьрдихъ гьуьрмет авач - макъам къведач.
 Вакай пачагъ авур халкъдиз гьуьрмет ая.
 Вири куьтягъ жеда- гьуьрмет эбедлукъ я.
 Ваз гьуьрмет ийизватIа- жувани ая.
 Вав ви дин гватIа. масадазни гьуьрмет ая.
 Вун дардай акъудиз авур гьуьрмет - рикIел хуьх.
 Гунагърилай гъил къачуз пара гьуьрмет герек я.
 Гужуналди къазанмишайди- гьуьрмет туш.
 Йиса къазанмишай гьуьрмет- декъикъада квахъда.
 Гьуьрметдинни лянетдин арада цацар ава.
 Гьуьрмет патал - цадай тум гъайиф къвемир.
 Гьуьрметди - садакай агъзурни ийида.
 Гьуьрмет - чир хьунни - инсанвал я.
 Гьуьрметлувал - хуьзни чир хьана кIанда.
 Гьуьрмет- чан алайдалайни, амачирдаз герек я.
 Гьуьрмет - ирс туш, къазанмишзавай затI я.
 Гьуьрмет - ашкъидалди авуна кIанда..
 Гьуьрметди - вичизни гьуьрмет авун тIалабда.

Гъурметди садавни чѳуруди ийиз тадач.
 Гъурмет авачир кѳвале - берекат, девлет жедач.
 Гъурметлувили - вири агудиз алахѳда.
 Гъурметсузвилелди тѳур аш - зегѳерлу я.
 Гъурмет- чандал цѳай кана ийизвай затѳ я.
 Гъурмет- халкъ, жегѳмет ийизвайди я.
 Гъурмет къазанмишун - жувала аслу я.
 Гъурмет - инсанар авай чкада жеда.
 Гъурмет - женнетдин багѳдин емиш я.
 Гъурметди - намуслувал истемишда.
 Гъурмет - пара къадар назик затѳни я.
 Гъурмет авачир кѳвализ мугѳман къведач.
 Гъурметдин къадир - аялзамаз чирна кѳанда.
 Гъурметдикай магѳрумдаз - виртѳедини дад гуч.
 Гъурметдин тумуни - ник берекатлу ийида.
 Гъурмет авуна - цѳуз, вацѳуз вегѳ - затѳни жедач.
 Гъурметлудан - гудай гѳил вилик жеда.
 Гъурмет ийиз вердишдаз. тавуна къарай къведач
 Гъурметсуз кѳвалаяй свасни гѳимир.
 Гъурметдинни лянетдин сергѳят чѳурмир.
 Гъурметлуди къейитѳани - гъурмет амукѳда.
 Гъурметлудаз къейила къведайди - рагѳмет я.
 Гъурмет - кѳвалелай, хуѳрелай башламиш жеда.
 Гъурметлуйри -уѳлкведални кваз аѳерин гѳида.
 Гъурметдинни ришветдин арада- еке таѳават ава.
 Гъурмет авайди са дуѳньядални муѳгѳтеж жеч.
 Гъурмет - инсанвилин, ришвет - кицѳивилин лишан я.
 Гъурмет - жувалай ийизвай садакъа тир мисал я.
 Гъурмет ийиз виридалай алакѳда.
 Гъурмет гѳалиб хѳайила - душманар дустар жеда.
 Гъурметлудан чин -узуѳагѳ я,ришветчидин - кѳеви.
 Гъурметдин вилик - дяве метѳерал акѳвазда.
 Гъурметдин къадир - Сад Аллагѳдиз пара ава.
 Гъурметдин гѳавурда акѳунни- гъурметлувал я.
 Гъурмет рикѳяй туштѳа- гунагѳ къазанмишзава.
 Гъурмет хуш туштѳа - туѳгѳметни къазанмишмир.
 Гъурмет вучиз авунатѳа ахтармишунни гунагѳ я.
 Гъурметсуз дустунилай - душманни хѳсан я.
 Гъурмет авачтѳа - ам бегѳем дуст туш.
 Гъурметдив кутур сив - туѳгѳметдив хкудмир.
 Гъурметлу сивяй гъурметсуз гаѳар акѳудмир.
 Гъурметлу инсандик - виридан пай жеда.
 Гъурметсуздак - диде - бубадин пайни жедач.
 Гъурметдив къазанмишна, туѳгѳметдив немир.
 Гъурметлувили - ракъинив экѳечѳиз вугузва.
 Гъурметсузвили - рагѳ фад акѳурда.
 Гъурмет - вири девлетрилай багѳа затѳ я.
 Гѳи касди гъурмет ийида - гѳадазни гъурмет ава.
 Гѳич садавни гужна жуваз гъурмет ийиз тамир.
 Гѳар са чѳехидаз вичиз гъурмет авун хуш я.
 Гѳич са чѳехидазни тапан гъурмет кѳан тахѳурай.

Гьурмет вини дережада аватIа - кар вилик физва
 Гьурметдай багъишай бацIи- цIегъряй яхъ.
 Гьич саданни гьурмет квахъзавайди туш.
 Гьурмет рикIе аваз ксайла - ширин ахвар къведа.
 Гьурмет авачир кас- дустарихъ магърум жеда.
 Гьурметсузвили уьмуър куъръу ийида.
 Гьарамда - ви вири гьурметар чилкинарда.
 Гьар са гьунарди вичиз гьурмет авун тIалабзава.
 Гьурметар авунивай, мад хъийиз кIан жеда.
 Гьурмет авай кIвализ- мугъман къведа.
 Гьурмет авачир кIвале кацизни акъвазиз кIандач.
 Гьурмет авуниз я яш, я эркек- диши авач.
 Гьурмет авай гьуълериз - вири вацIар илифда.
 Гьурмет- зегъметдалди къазанмишзавайди я.
 Гьурметдив эцигай кIвализ гьарам гьимир.
 Гьурметдин юкъвалай элкъвемир.
 Гьурмет ийидайла - затIни гьайиф къвемир.
 Гьурметдизни - тIимил - гзаф авач.
 Гьурметсуздан кIвалаяй - гишила хкведа.
 Гьурмет авуна девлетлу хъайибур пара ава.
 Дишегълиди гьурмет тийизвай кас хъанди туш.
 Дуъзвилиз - гьурмет, дуъзенавилиз - туъгъмет.
 Дуънья - алемдин гьурметди хуъзва.
 Дагъдинни арандин гьурмет - вацIарив гва.
 Дустарин гьурмет-пайдахди - душман тергда.
 Дуствал ава- гьурметни ава, берекатни.
 Дуъньядин низамлувал- гьурметдилай аслу я.
 Девлетди-гьурметдин рекъер дар ийида.
 Дидедиз веледдин гьурмет - чигедин стIал я.
 Дуънья къени хъун патал - гьурметлу хъухъ!
 Жуваз гьурмет тавурдазни гьурмет ая.
 Жув амачирлани гьурмет амукъдайвал ая.
 Жувалайни гьурмет - ви несилриз герек я.
 Жув татугайла - Аллагъдив гьурметсуз жемир.
 Жува гьурмет авурдаз - къуъхуънамир.
 Жуван сифетдиз гьурметдин гуъзуъдай килиг.
 Женнетдин къапуяр - гьурметди ачухзава.
 Жув зурбаз къун - гьурметсузвал я.
 Жув патал чIугур жафа - гьурметдай къамир
 Жуван гунагъдилай гъил къачунни - гьурмет я.
 Инсан яз дуъньядал атунни - еке гьурмет я.
 Инсанрин рикIерал гьурметлубур аламукъда.
 Къуллугъчиди авур гьурмет екез аквада.
 Къавумар - гьурметлубуруз лугъузвайди я.
 Къунши гьурметлудав - душман эгечIдач.
 Къунши гьурметсузди дяведа жеда.
 Къейила эцигдай гуъмбет - гьурметдинди я.
 Къадарсуз гьурметди - лувар кутада.
 КIан хъунал - гуж тагай гьурмет жагъидач.
 КIанда лугъуз гужан гьурмет тIалабмир.
 Лянетдив амукъдалди - гьурметлу яз къин хъсана я.

Лежбердинни чилин гъурмет - берекат я.
 Масада гъурмет авунатIа, жува къведра ая.
 Мугъмандиз гъурмет авун- виридан буржи я.
 Малдиз авур гъурмет - як, нек, гъери я.
 Машгурвал гъурметдин рекъай кIанда.
 Машгурвал ава - гъурметсузвилин рекъай.
 Пара гъурметар къазанмишна - вили ягъдач.
 Писвал авурдаз - гъурмет авуна регъуь ая.
 Писвал тавунни - еке гъурметлувал я..
 РикIин къеняй тавурдаз - гъурмет лугъудач.
 РикIиз хуш авачир гъурмет - къум яд я.
 РикIин михъи гъурметди - женнет агудда.
 Сада - садаз салам гунни- еке гъурмет я.
 Садаз писвал авунни - гъурметсузвал я.
 Садбуруз - са гъурмет ийимир - вири квахъда.
 Тапарар тавунни гъурметлувал я.
 Таб ийиз чир тахъунайни - гъурмет ава.
 Тебиатдиз вуна, ада ваз гъурметда.
 Тебиатдив гъурметсузвили - аламат къалурда.
 Туурдалай гуьгъуьниз Алгъем гъун - гъурмет я.
 Фагъумна, дуьз рахунни - гъурметлувал я.
 Хатур тахана яшамиш хъунни - гъурмет я.
 Хъуьтуьл къилих хъунни гъурметлувал я.
 Хъелдай хесет тахъун - гъурметдиз лайихлу я
 ХъайитIа - гъурмет, тахъайтIа- кефи хамир.
 Чинал - гъурмет - далудихъ - лянет ийимир.
 Чарада авур гъурмет - кичIевилия къамир.
 Чарадан гъурмет чIурукIа ишлемишмир.
 Чаради маса гайи гъурмет - зегъер я.
 Чарадан гъурметдин бурж тамир.
 Чехидаз гъурмет авун - буржи я.
 Чехида - гъвечIидани гъурметна кIанда.
 Шадвал- гъурметдилай гуьгъуьниз жеда.
 Эгер гъурмет авачтIа - туьгъметни ийимир..
 Эхирдай гъайиф чIугвадай гъурмет ийимир.
 Эхиратда шагъид - ви гъурметар я.
 Эгер гъурмет ийиз хъаначтIа - къаза ая.
 ЭрчIи гъил гъурметдиз, чаплади - жуваз.
 Эгер гъурметар аватIа - аферинарни ава..
 Эгер тIварцIиз гъурмет авачтIа - гъайиф.
 Эгер гъурметдай рикI амачтIа - чанни амач.
 Эгер ви терез дуьз туштIа - гъурметни авач.
 Экуь дуьнья гъурметлубуруз гавай пай я.
 Эрекъ - чехирдал авур гъурмет- писвилинди я.
 Эсер авачирдаз - ви гъурметни аквадач.
 Юкъуз авур гъурметар йифиз гъисабмир.
 Юкъваз гуж тагайди - гъурмет туш.
 Яргъал яшамиш хъун - гъурметлувал я.
 Я гъурмет кIанда, я къимет.
 ЯхцIур гъурмет - са чIруда квадарда.
 Як кIандатIа - гъайванриз гъурмет ая.

Дуствиликай

Аллагъдин дустар - дуъзвал гвайбур я.
 Ара физ - дустарал къил чӀугуна кӀанда.
 Аманавидилай - дуст букара къведа.
 Алчах дустунилай - душманни хъсан я.
 Аваран дустунихъ - пис къилих жедач.
 Амалдарри - виридакай дустар къада.
 Бахтлудаз - душманни дуст жеда.
 Бубадин дус - хцин дустни я.
 БатӀул дустунилай къунши хъсан я.
 Ваз дустар къван- дустариз вунни хуш я.
 Вири дустар - сад хътинбур жедач.
 Вири къуншияр - дустар жедайди туш.
 Гужалди къурдакай - дуст жедач.
 Гафни кар - дустуниз кӀандайди ая.
 Гайиди - дуст, тагайди - душман жемир.
 Гъавурда гъат тийидайди - дуст туш.
 Гъардахъ - вичиз килигай дустар жеда.
 Гъурмет авай чкада - дустарни жеда.
 Гъар хуьре са дуст - са кӀвал я.
 Гъар сад вичин дустунин патав жеда.
 Дустар авайдахъ - дустар къериз жеда.
 Дар чӀавуз дустарикай куьмек жеда.
 Дустари куьлуй-шуьлуйяр кваз къадач.
 Девлет - дустарин кӀвачихъ жеда.
 Дустунин рикӀ - дустунихъ куда.
 Дустунилай элкьурдай затӀ авач.
 Дустуниз - аялни ваъ жедач.
 Дустарихъ галаз чӀугур кеф мехъер я.
 Дустар пара хъун - шадвал я.
 Дустарихъ галаз яван фуни ширин я.
 Дустарин арада дишегъли - къал я.
 Дустунихъай чуьнуьхайди - квахъда.
 Дустунин чиник серин дахъурай.
 Дустарик - гъвечӀи, чӀехиди авач.
 Дуст - дуст я, къунши - къунши.
 Дустунин дуст - ви дустни я.
 Дустарин арада - шейтӀан тахъурай.
 Дустуникай къавум хъун - са мурад я.
 Дуст авачирдаз - инсан гъикӀ лугъуда?
 Душмандикай - дуст жедайди туш.
 Дустарин арада - мензил куьруь я.
 Дуст авачирди - цӀудра етим я.
 Дустарин чарар хуьх - абур тарих я.
 Дустарин арада жув вине къамир.
 Дустариз тарсар гуз алахъмир.
 Дустариз гуз - чанни гъайиф туш.
 Дуст - дагъ ятӀа, вун адан рикӀ хъухъ.

Дустаралди - дамах авуна кIанда.
 Дуствилив кьведай са затIни авач.
 Еке девлетдила - тIимил дустар хьсан я.
 Жанавуррикай дустар кьаз алахьмир.
 Зегьметда - дустар, зиллетда - даях кIанда.
 Итимрин дуствили - хизанар мукьва ийида.
 Йиса са дуст артухриз алахь.
 Кар кIеве гьатайла дустарин патав фида.
 Къадир авайдакай дуст яхь.
 Къуллугъди - дустар пара хьурда.
 Къаз - регьят, хуыз - четинди - дуст я.
 Къегьелрихь пис дустар жедач.
 КIанивили. дуствилин вилик акъваз жедач.
 КIусунин дустар - дар хьайила чир жеда.
 Лашунин - гьиле къадай кьил дуст я.
 Мус хьайитIани - дустуникай жеда.
 Меце - сад, рикIе - сад авайди дуст туш.
 Намуслу дуст - стхадила артух я.
 Пул - дустар авай чкада - са затIни туш.
 Ширерин дустар - регьимлубур я.
 Ришвет гана - дустар къамир.
 Сабурлувили - дустарин алакьа мягкемда.
 Сад - дуст, кьвед - стха, пуд - хизан я.
 Салам гайи къвандакай - дуст кьаз жедач.
 Тапан дуствал - яргьал фидач.
 Течирдакай дуст кьаз гьерекатмир.
 Тебиатдихь дуствал хвена кIанда.
 Умудлу дуст - стхадив барабар я.
 Уьмуьр - дустариз багьишна кIанда.
 Фу нез чидайбурун дустар - чIехибур я.
 Халис дустунин рикI михьи я.
 Хьсан дустунихь - пис ният жедач.
 Хьайи гьалатI багьиш тийир дуст туш.
 Цава гьетерихь дуствал ава.
 ЦIун дуст - къурай кIарас я.
 Чан - чанда авай дустарни жеда.
 Чехи дуствилери - еке крар ийида.
 ШейтIандикай дуст къурди - йикье жеда.
 Эрчи гьил - дустунин рекье хьурай.
 Югь - хизандиз, йиф - дустуниз багьиш.
 Яд фидай патахь пер я дайди - дуст туш.

Бахтуникай

Авачир бахт пул гуналди жагьидач.
 Аллагьдикай наразидан - бахт фида.
 Акьуллувал - бахтлувиин са лишан я.
 Амалдарвилер - сикIериз ганвай бахт я.
 Алим хьунилай бахтлу хьун - четин я.
 АкьалтIай бахт авачтIа, бахтсузни ийимир.

Аламдиз жув герек атунни - са бахт я.
 Бахт - Аллагъди инсанризавунвай багъиш я.
 Бахтлудан чѳуру гафни къенидай къада.
 Бахтлудавай цаварайни лув гуз жеда.
 Бахтунни атѳайла. къванцяй цуьк экъечѳада.
 Бахт авай кас - чарадан гъуьнтѳуьник жедач.
 Бахт вилик квай веледар хъун - са мурад я.
 Бахт вилик фидайла, жува иглешармир.
 Бахт авайбурун диде - буба фад рекъидач.
 Бахт авайдаз дахай диде аквадач.
 Бахтсуз велед жедалди - дахъун хъсан я.
 Бахтлубур душтагърай девлет гваз хкведа.
 Бахт авачѳани - яшамиш хъана кѳанда.
 Бахсуз хъуник жуван пай гзаф жезва.
 Бахтунал вил хъухъ, зегъметни чѳугу!
 Бахт авач лугъуз са тике фу недачни?
 Бахтни рагъ хъиз экуь патай экъечѳада.
 Бахтлудаз - веледрин дерт аквадач.
 Бахт югъвайла - гачалакайни пачагъ жеда.
 Бахт ахъа хъайила, нефс ахъа ийимир.
 Бахт гайила - вахчуникайни кичѳе хъухъ.
 Бахтунни - цавуз акъудда, нефсини - чилиз.
 Бахтунни гайидак - гзафбурун пай ква.
 Бахт авайди - мутѳлакьбурун тай жедач.
 Бахтунин вилик дагълари къил агъузда.
 Бахтлубурун тѳварар халкъдин рикѳе жеда.
 Бахтни багъиш-къветхверар я дидедин.
 Бахт авайдан къве паб аквач вилериз.
 Бахтунинни садакъадин тѳимил - гзаф авач.
 Бахт юзайла. жувни уях хъана кѳанда.
 Бахтуникай атѳай кѳус алцуммир.
 Бахт авайдан гъиляй эхират акъатдач.
 Бахт - къуд гъарф яз, гъунарар пара я.
 Бахтунихъай атѳана - уьмуьрдихъ гилигмир..
 Бахтлу стхадиз - бегъемсуз вах жедач.
 Бахтлувилихъ са девлет туш галайди.
 Бахтунни гайила, жувни мутѳлакь жемир.
 Бахт авай къиб гъуьлягъдин сивиз фидач.
 Бахт авай руш - дакѳандаз къисмет жедач.
 Бахтлу папан аслан жеда гъуьлуьккай
 Бахтлу кѳвали шегъер хъурда хуьруьккай.
 Бахтлу гада ярдихъ яргъа къекъведач.
 Бахт авайдан муьгъ жеч вацѳун а папа.
 Бахт хъайила. ахмакъни акъуллудай къада.
 Бахтлувилел наразибур - ахмакъар я.
 Бахтлубурал пехил жемир садрани.
 Бахт буржуна пул туш гудай кѳанидаз..
 Бахтлу хъайила - къванцикай къизил жеда.
 Бахтсуз хъайила - къизилдикай къван жеда.
 Бахт кѳани кас кѳараб жеда Ватандин.
 Бахт жагъуриз кур хъайибур пара ава.

Бахтар - къалин. фу жен - къуьлуьн!
 Бахт авайдаз тахай аялар аквадач.
 Бахтлу касди -ахмакъни бахтлу ийида.
 Бахт - медаль туш хурудал. алкIурдай.
 Бахтлу касди къуьл ийида лепедал..
 Бахт авачтIа, Аллагъдивай тIалаба!
 Бахтуни алакь тийир карни ийиз гуда.
 Бахтунивай кIан хьун - айиб туш.
 Бахтунивай багъиш тIалабмир.
 Бахт къалиндан - ахвар къери жеда.
 Бахт авачир тахтни къий, вахтни.
 Бахтаварвал жагъин тийир мурад я.
 Бахт - д евлет туш ирс яз тадай.
 Бахтлудан гуьгъуьна къаргъиш жедач..
 Бахтлу хъанай, амма чир хъанач.
 Бахт паталди цIуз фейибур пара ава.
 Бахт акурбурувай хабарар яхъ.
 Бахтлубуруз цавай фидай лувар гуда.
 Бахтлуда бахтникай - кеф кеф хкудда.
 Бахтлу я лагъана. чархалай хкадармир.
 Бахтуни чин тагайбур пара ава.
 Бахтикъар - къара бахт я.
 Бахтаварвал - пара бахт хьун я.
 Бязибуруз бахтарни гуда къван.
 Бахлу хъайила кицIикай аслан жеда.
 Баркалла алай бахт - къилел - тахт я.
 Бедбахтвилин тахт Азраилдив гва.
 Ватандин бахт - гъар ватанэгълийрив гва.
 Виридахъ галаз фу нез чир хьунни бахт я.
 Вун бахтунихъ - бахт вахъ къекъуьрмир.
 Ви гъавурда акьунни са бахт я.
 Ватанда сур къисмет хьунни - бахт я.
 Ваз бахтунин къадир тахьун гуж тушни?
 Виридалай бахтсуз малаик -Азраил я.
 Ватандин бахт- къегъелрин гъиле хьурай.
 Гуз гайитIа-Аллагъдихъ бхтар пара ава.
 Гъиле гъат тавур бахт- алатай вахт я.
 Гъайванрин алемда инсан хьунни бахт я.
 Гъар садаз бахт- вичин рикI тирвал гурай.
 Гъар ни къилел хъайитIани бахт къвадач.
 Дагъдин бахт- къакъанвал я.
 Ерли такурдаз бахт- ахварай аквада.
 Жанавурдин бахтни къий, къуьрен тахтни.
 Жуван бахт-усал, чарадан- куьк аквамир.
 Зайиф ятIани- бахтунин къадир чир хьухъ.
 Зуьрнечидин бахт- пулунив гва.
 Зегъметдиз гъуьрмет авачтIа -бахт фена
 Инсанриз- бахтар къвез-хъфидай вахтар ава.
 Икъардал атун- къве патанни бахт я.
 Инсаният дуьз рекъе тун- пайгъамбарвал я.
 Инсан яз дуьньядал акъатунни-са бахт я.

Ислягъвални сагъламвал- жагъин тийир бахтар я.
 КапI авун- бедендин михъивални я-бахтни.
 Касдин вил- бахтунал,бахтунин вил- касдал ала.
 Кар квахъвайдаз бахтуникай хъел къведа.
 Кесибдал атайла- бахт ахвариз фена.
 КицI галаз гъуърч авуна бахт жагъидач.
 Квар - цин рекъе хунни са бахт я.
 Къзилдин кифералди дишегълиз бахт жеч.
 Къурбатда - девлет, Ватанда - бахт жеда.
 Ламра кIуру яна женнетдин бахт гудач.
 Масада вил аваз, жуван бахт ахъаймир.
 Нихъ бахт аватIа - адахъ тахтни ава.
 Низ хъайитIани бахт къисмет жедач.
 Фуахъ - къафун, уьмуърдихъ бахтни кIанда.
 Харат устIардин бахт - тахтадив гва.
 Хъсан Аллагъди пис ксариз бахтар гудач.
 Чарадакай атIай бахт кIан жемир.
 Чил - къизирив, цав - бахтарив ацIанва.
 Чан аламаз гайи бахт - види я.
 Чепелукъдиз вичин бахт - цIа аквада.
 Чарадан бахтунай къил акъудиз жедач.
 Чан аламаз тачагъай бахт-къейидан квез я?.
 Шехъуналди бахт жагъидач, сабур хуьх.
 Цавай аватна бахтар жагъидани?
 Эгер бахт пулдихъ тиртIа, кесибри вучдай?
 Я Аллагъ - вуна бахтар вуна це чаз бахт!

ВикIегъиликай, кичIевиликай

Аллагъдикай кичIеда чIуру кар ийидач.
 Аллагъдикай кичIеда - жув дуьз тухуда.
 Алдатмишуникай кичIеда - савда ийимир.
 Ахмакъдаз - вичелай фейидахъай кичIе я.
 Айибдикай кичIеда - вич беябурдач.
 Агъдикай кичIеда - писвални ийидач.
 Бурж гайидаз - хиве такъуникай кичIе я.
 Бахт авайда вич викIегъ тухуда.
 ВикIегъбурун тIварар баркалладив къада.
 ВикIегъда эркиналди це лугъуда.
 ВикIегъдаз - Аллагъдини куьмек гуда.
 ВикIегъ - четин вахтуна хъана кIанда.
 ВикIегъдак гуьлле акатдач.
 ВикIегъ къейиди халкъдин рикIел жеда.
 ВикIегъда - вични хуьда, масабурни.
 ВикIегъдаз - акъулни кIанда, къуватни.
 ВикIегъ дишегъли - цIуд эркекдай я.
 Гзаф викIегъвилери инсан игит ийида.
 Гафарал - зирек, карда - зайиф жемир.
 Гъавурда авачиз викIегъвал ийимаир.
 Гъавая пуч хъуникай кичIе хуьхъ.

Гьар садаз намусдихъай кичӀе жен.
 Гьарам акахъуникай кичӀе хьухъ.
 Гьар садаз - вич викӀегъ аквада.
 Диде - бубадиз викӀегъ велед кӀанда.
 Дуьз рекъе викӀегъ хьана кӀанда.
 Душмандихъай кичӀеди - есир жеда.
 Ерли кичӀ авачир кас тек- туьк ава.
 Женг викӀегъбурун сегъне я.
 Женгина викӀегъбур лигим жеда.
 Жанавурдихъай кичӀеди тамуз фидач.
 Жуван кичӀевал масадаз чирмир.
 Зегъметда кичӀеди - недайла викӀегъ я.
 Инсанриз писвал авуникай кичӀе хьухъ.
 Йифекай кичедакай - угъри жедач.
 Куникай кичӀеди - цӀув агатдач.
 КичӀеда - вичин къилиз чара ийида.
 КичӀе хеб - жанавурдин ем я.
 КичӀе къиб - гьуьлягъдин сивиз фида.
 КичӀедаз чӀарни вагърам хьиз жеда.
 КичӀеди вичин хьендикай катда.
 КичӀевал - женнетдай атанвалда.
 КичӀеди - гьамиша кицӀи къада.
 КичӀ гана къачурди - гьуьрмет туш.
 Къачагъвални - викӀегъбуру ийида.
 Кьил авайдаз, кӀвачерикай кичӀе туш.
 КӀанибуру викӀегъвилер къалурда.
 Лазим атайла - викӀегъ хьана кӀанда.
 Масад бейкеф хьуникай кичӀе хьухъ.
 Нубатсуз гьуьжетдикай кичӀе жен.
 Нубатсуз тарифдикай кичӀе хьухъ.
 Паб гатаз викӀегъ жемир.
 Рекъидай йикъакай кичӀе жемир.
 Сабурлувал хуьн - кичӀевал туш.
 Туьнт къилих - викӀегъвал туш.
 Угъридиз - экуьникай кичӀе я.
 Уьмуьр - викӀегъбуруз бахшнавайди я.
 Фур атӀайдаз - вич аватуникай кичӀе я.
 Хуьнни къиникъ - викӀедан гьиле жен.
 ХьуьтӀуькай кичӀеда - гатуз кӀывалахда.
 Хьараз - цӀукай кичӀе хьана кӀандач.
 Чешне - викӀегъбуралай къачу.
 Чижрекай кичӀеда - вирт немир.
 Шадвилакай ерли кичӀе жемир.
 Цайи затӀ - пуч хьуникай кичӀе хьухъ.
 Ца - викӀегъбур лигим жеда.
 Эрекъ хьвана викӀевал кутамир.
 Юкъуз гамишрикай кичӀе угърияр ава.
 Яшлувилакай кичӀеди - къуьзуь жемир.

Хъсан - писвилакай

Авур хъсанвал къуьхуьнарун айиб я.
 Авур хъсанвал гъайиф къвемир.
 Авур хъсанвал Аллагъдиз чир жеда.
 Алчахда писвал тавунни- хъсанвал я.
 Бахт фейила, хъсандакайни писди жеда.
 Вичиз вич хъсан акун - кимивал я
 Гвайла- хъсанди, гвачирла- писди.
 Гъамлу хъайила, хъсан - пис квахъда.
 Гъамиша хъсанвал - Аллагъдивайни гъатдач.
 Гъалтай пис сусан - къари хъсанди хъурай.
 Дуьньяда хъсанвилерилай писбур пара ава.
 Душмандин хъсанвал - шейтІанвилинди я.
 Жуваз хъсанди, чарадаз писди ийимир.
 Жуваз авур хъсанвал- жувани хъия.
 Жув къабулайдилай - хъсан къабула.
 Зиян авачир - писвал жедайди туш. !
 Инсандикай инсан авурди- хъсанвилер я.
 Къари хъсанди хъайила - свас писди дахъурай.
 Кесибрин хъсанвилер кваз такъадайбур жеда.
 Къудкъанни цІекІуьд хъсанвал - сада квадарда.
 Къасабчидин хъсанвал гузвай якІу лугъуда.
 КІан хъсанди ийиз - писдал аватда.
 Мугъманрик - хъсан - писди жедайди тш..
 Намус квайда садрани писвал ийидач.
 Пис башламишай кар - хъсанди жедач.
 Писвал ийиз зурбавал герек къведач.
 Пис - хъсандай ахмакърин къилни акъатда.
 Писвал авурбур - халкъдини пислемишда.
 Писвал - хъсанвилин гуьгъуьнавай шейтІан я.
 Писвилери - гъайванрин алемдиз хутахзава.
 Писвиллиз - декъикъа вахт герек я.
 Писвал ийидайди - анжах душман я.
 Писвал туба авурдаз Аллагъди регъимда.
 Писвал- рикІелай алат тийир хер я.
 Писвилехъ - хажалатдин деринвал ава.
 Писвал авун патал чирвал лазим туш.
 Писвикай къачур хийир - къиямат мал я.
 Писвал тавун - хъсанвилелай артух я.
 Писвикай хъсанвал - жагъидач.
 Писвилин гуьгъуьна агъузар ава..
 Писвал - гуьзлемиш тавуна къведа
 Писвилизни - тІимил - гзаф авач.
 Писвал ийиз гъияй гъикІ къведа?
 Писвилин дережа - чиле ава.
 Пирер- хъсан ксар тирди чир хъухъ.
 РикІе хъсанди аваз - писди акъудмир.
 Руьгъ хъсандахъ- пис кІалуб жедач.
 Сифте жува хъсанвал ийиз алахъ.
 Суфрад къилихъ - хийирдин гафар лагъ.
 Тежедай хъсанвал кІандайди - ахмакъ я.

Тади анжах хъсанвал ийиз алахъ
 Тѹън - хъун- иливриз хъайитІа хъсан я.
 Фагъумсузвилел авур кар хъсанди жедач.
 Хайида тавур хъсанвал - масада ийидач.
 Хийир авачир са хъсанвални авач.
 Хъсанвал ийиз вахтни кІанда, гужни.
 Хъсанвилини къадир течирбур пара ава.
 Хъсанвилихъ шуърбетдин дад жеда.
 Хъсанвал авурбур - гъуълени рекъидач.
 Хъсанвилиз - хъсанвал авун - буржи я.
 Хъсанвилер нелай хъайитІани алакъдач.
 Хъсанвиляй гъахъ тІалабун - гунагъ я.
 Хъсан Аллагъди пис кар ийидач.
 Хъсанвилер чидайбур- тІимил ава.
 Хъсандалай эгечІна - писдалай хкечІмир.
 Хъсандаз - писди гъикІ лугъуда?
 Хъсанвилер пара хъайила - къимет жедач.
 Хъсан Аллагъди вакай инсан авунва.
 Хъсанвал жез, тавун - инсансузвал я.
 Хъсанвал авун патал - ялна кІанда.
 Хъсанвални писвал ви къуънерал ала.
 Хъсанвал - къадир авайдаз авуна кІанда.
 Хъсанвал - алцум тежер девлет я.
 Хъсанвилини буба къенва лугъумир.
 Хъсанвал авуна - душман хуш жедач.
 Хъсанвилини писвилини арада дагъ ава.
 Хъсан къаридихъ пис сусар жедач.
 Хъсанвилел - вил алаз жеда.
 Хъсанвал ийиз рикІяй атанач.
 Хъсанвал - вахтуни - къиметдай вигъидач.
 Хъсанвал- рикІелай алатна кІандач.
 Хъсанвилихъ- къилин дережаяр ава.
 Хъсанвал ийиз - фад вердишара.
 Хъсанвал - хъвер, писвал - хер я.
 Хъсанвал дакІанбурни жеда къван?
 Хъсанвал буржуна гуз - къачуз жедач.
 Хъсанди къейила - виридаз гъайиф жеда.
 Хъсанвал - рагъ, писвал- вилел нвагъ я.
 Хъсанвилихъни - тІимил- гзаф авач.
 Хъсанвили - шад, писвили- пашманарда.
 Хъсанвилер авурла - рикІ ачух жеда.
 ХъайитІа- хъсанди амаз - писди ийимир.
 Чехир хъсанди хъана - пиян тавуна тадач.
 Четин касдин вил хъсанвилел жеда.
 Чехидавай хъсанвал кІан жеда.
 Цаву гайи хъсанвилер садазни пис туш.
 Цал ашукъни хъухъ, цІукай - кичІени.
 Эгер хъсанди жезвачІа писдини ийимир.
 Я хъсанди хъанач, я писди.

Садвеликай

Аллагъ - Сад я, амайбур вири къве-къведар.
 Аллагъди гайибур - садахъни муьгътеж туш.
 Аллагъдиз - вири инсанар сад хъиз кІан я.
 Аллагъди тагайди - садавайни къачуз жедач.
 Ажугълу кас садални дуьшуьш тахъурай.
 Авай са велед - къванни камаллуди хъурай.
 Бахтуни гайиди - садавайни вахчуз жедач.
 Вири - вилик, сад къулухъ жедайди туш.
 Веледарни - вири сад хъиз кІан жедач.
 Гаф - сад, кар масад хъана кІандач.
 Гун - садаз авуна, къисмет масадаз хъана.
 Гъар садаз - вичин къисмет тирвал гуда.
 Гъарам - садазни гьалал жедач.
 Г*ъар садаз вичин диде - буба азиз я.
 Гъар садаз - вичин Ватан багъа я.
 Гъар сада - жувал дамахна кІанда.
 Гъар садахъ - намус, гъейрат кІанда.
 Гъич садакайни кичІе туширди - пис я.
 Диде - сакІа, буба - масакІа кІан жемир.
 Дуьньядал садни гъамишалугъ туш.
 Етим - есир - садни тахъурай.
 Жуваз дакІанди - садазни ийимир.
 Зуърне - сад я, макъамар - пара.
 Итимни паб - са сивяй рахун герек я.
 Инсан - сад я, мурадар - къанни сад.
 Ийидай кар - садал къванни алуькна ая.
 Йикъан кар - сад я, йифен кар - масад.
 Кар - сада ийиз, кеф масабуру чІугуна.
 Кимибур - сад-къед жедайди я.
 Къад гайила - сад гъайиф къемир.
 Къведав - са гаф тахъай кар туькІуьдач.
 Къил - сад, кІачер, гъилер - къве-къвед я.
 Къведахъ галтugna - садакайни хъанач.
 Къвед сад хътинбур дуьньядал алач.
 Къвед - са виляй туширбурни ава.
 КІвал - сад, хизан - масад хъана кІандач.
 Ламраз - садра лагъана ван къведач.
 Муьгъуьббат - гаф-чІал сад хъун я.
 Пабни гъуьл - сад - садаз вафалу жен.
 Рекъидай югъ - садазни чидач.
 Рехъ - сад ятІа. юлдашарни - сад хъухъ.
 Сад - Аллагъ, диде - буба - къвед я.
 Садаз хъел атайла, муькуьди кис.
 Сад - Ватан ва Намус я.
 Садахъ галаз - муькуьдини ахмакъ жемир.
 Сад - къвед хъиз пияндаз аквада.
 Сад ава - лагъ, муькуьди ава - лугъумир.
 Сад - масадал пехил хъана кІандач.

Садахъ галтugna, кьведакай хкатда.
 Сад - Аллагъдивай, масад - пачагъдивай.
 Сад кими хъайила, адаз виш лугъудач.
 Сад кьейи чкада - вири кIватI жеда.
 Сад - сабур я, кьвед - абур.
 Садавай хъайи гъалатI - муькуьда эха.
 Сад ава - Аллагъдивай, сад ава - жувавай.
 Сад лагъана затIни жедач.
 Сада эверайла, муькуьда - гъай лагъ.
 Са кьил - хъ\сан я, кьве - мадни.
 Са кIус фуахъ намус маса гумир.
 Са паб хуьз тежедайди - итим туш.
 Садан тахсирдай - масад ацукъна.
 Сада - гъуьр регъвезва, муькуьда - рикI.
 Сад квай цIук - муькуьбурни кутамир.
 Садра атай леке - алат хъийидач.
 Сад - за, сад - на лугъун дуьз туш.
 Садаз гъазурай хуьрек - кьведазни жеда.
 Садвал авачир хизан - фад кIватда.
 Садвал авачирбуруз - дустар лугъудач.
 Са вил ахвар - миллиондай я.
 Са вил авайбур - аждагъанар я.
 Са иблисди - дуьнья барбатIда.
 Сад - вирт ятIа, муькуьди - гъери хъухъ.
 Садакай - садак кьведай азар - хаталу я.
 Сада "алиф", муькуьда "бей" лугъумир.
 Са сивяй - кьве жуьре рахамир.
 Садакай чIехид хъайила - гъуьрмет ая.
 Са гьукуматда - кьве пачагъ жедач.
 Са кIарцIелди далдам ягъиз жедач.
 Садахъ авачирла, амайбуру куьмек це.
 Са фу хъуналди - вири туькIуьдач.
 Са булахди вири тухарда.
 Сад зегъер, муькуьди-гъуьлягъ жемир.
 Садакай - шагъид жедайди туш.
 Са гъилелди - кап ягъиз жедач.
 Сад багъишайла - кьвед тIалабмир.
 Садан салам - муькуьда къабул ая.
 Садра тIуьна - тух жедайди туш.
 Сад - яц, сад - гамиш жедайди туш.
 Садра кIула кьурдаз - эвичIиз кIандач.
 Сада - садан - дабан эгъуьнмир.
 Сад - нубат алаз, муькуьди гъакI рахана.
 Сад рахадайла, амайбуру яб це.
 Садазни яб тагудайдан чка - дустагъ я.
 Са таракай - там жедач.
 Таб - садра авун бес я, вахъ - агъазмач.
 ТIвар - садан, кар масадан хъана.
 Угъри - сад, дустагъда - масад туна.
 Уьмуьрда са хата - жедай затI я.
 Фитнеди садан кIвални туькIуьрнач.

Хата - садра жедай адет я.
 Халкъдихъ халаз - сад хъана кІанда.
 Хатур - садра, къведра жедай затІ я.
 Хъсан сад - пис пудахъ гудач.
 Хъайи сад - амал ислягъ хъурай.
 Цавук тІуб кягъай садни авач.
 ЦІун хуруз садавани физ жедач.
 Чидайдаз садни - сад я, къадни.
 Чехиди - сад жедай адет я.
 Шадвал - сад. вад йикъанди жедайди я.
 Эвер - садаз авуна, атун - масад.
 Юлдашар - са гафунал алайбур я.
 Якни - сад хъана кІанда, ивини.

Диде - бубадикай

Аллагъ - Сад я, диде - буба - къвед..
 Амал салигъ велед диде-бубад - бахт я.
 Алчах велед - дахъун - саламатвал я.
 Бязи диде-бубадиз велед - азраил жеда.
 Бязибуруз диде-буба абедлух хъиз жеда.
 Веледар - диде-бубадизни ватандиз буржлу я.
 Веледар къакъатна, диде-буба сефил жеда.
 Велед гадрайди - я диде. туш я буба.
 Велед динж дахъай диде-буба - секин жедач.
 Веледрин жаваб - диде- бубади гуда.
 Гатайди - велед я, рикІ диде-бубадин куда.
 Гъам такур диде-буба къузуъ жедач.
 Диде-кІан хъана, буба гадар лагъанвач.
 Диде-буба хуън- веледрин буржи я.
 Диде-бубадиз гъуърмт авун са бахт я.
 Диде-буба течирдаз- Аллагъ авач.
 Диде-бубадин арадани гъуърмет аваз жен.
 Диде-бубади гъуърмет-кІвалин берекат я.
 Диде-бубадин пис аял - куъчебасан я.
 Диде-бубадиз килигай саф - веледрив гума.
 Диде-буба такурда - чилелай амал къачуда.
 Диде-бубадин къаргъиш- яман затІ я.
 Диде-бубадилай - абурун пенсия кІан жемир.
 Жанавурди тІуър мал - садакъадай къамир.
 Иран диде- дидедилай алатайла - диде я.
 Иран диде - аман, жуван диде-яман жемир.
 Намуслуда диде - бубадин кефи хадач.
 Сусахъ хъгин диде - буба - гъуълуъхъни ава.
 Тахай диде - буба къисмет тахъурай.
 Фурс гвай диде-бубадиз- ахмакъар жеда.
 Чеб жегилар хъайиди диде-бубадиз чида.
 Чеб амаз веледар къин диде-бубадиз гуж я.
 Чан алаз фу тагай диде-бубад садакъа гана.
 ШейтІанди - диде-буба чара ийида.

Экуь дуьнья веледриз диде-бубади къалурна.
 Эверайла- дидедиз, ахпа бубадиз гъай лагъ.
 Ягъ экъичайдаз - диде-буба чиз амукъдач.
 Яшдиз чIехибур - диде - бубадай яхъ.

Дишегълийрикай

Амал авачир дишегълидиз яшамиш жез четин я.
 Ахътин дишегълияр ава хьи - дережа къакъан.
 Абурлу дишегълидал аферин къведа.
 Ар - дишегълидизни герек я, эркекдизни.
 Абурлу дишегълидал бармак алукина кIанда.
 Асуллу хизандай-асуллу дишегълини акъватда.
 Арачи дишегълидилар - сад -къвед жеда.
 Аферинни айиб - дишегълидин ценцик ква.
 Ахмакъ дишегъли хъун - гужарин гуж я.
 Ахвар ширин дишегъли - къуьхуьн - къафун я.
 Ашкъи дуьньядал - дишегъли сесеб акъатнава.
 Аялриз - дишегъли диде, ахпа буба кIанда.
 Аламатрикай сад лагъайди - дишегъли я.
 Аждагъанризни дишегълийрикай кичIе я.
 Бахтлу дишегълидикай паб хъун - еке бахт я.
 Бегъерлу багъ - дишегълидиз тешпигъ я.
 Буьндугъурвал дишегълидиз гъич кутугнавач.
 Буй - бухах авай дишегъли рикIиз чими жеда.
 Бахтсуз дишегъли жедай чкадал- къван хъурай.
 Балайрин дерт такур дишегъли - рехи жедач.
 Бубад кIвале гежай дишегълиди рекъе гъерекатда.
 Виридалай ширин нямет - ишегълидин мез я.
 Вафалу дишегълиди - кIвални къени ийида, хуьрни.
 Вацрахъ сефил ишегълидин чин гала.
 Вахт хъайила -сифте дишегъли эвлелмиша.
 Вилер цIару дишегълияр сад - къвед жеда.
 Вири ава, амма дишегъли авач - кIвал ичIи я.
 Гунагъар дишегълийрал фад къведа.
 Гуьзелар яз - вири дишегълияр бахтлу жедач.
 Гуьзел - дишегъли викIегъ - эрекек жен.
 Гуьлягъдин мез гвай дишегълиярни ава.
 Гуьлуьз къуллугъ авуна - дишегъли айибдач.
 Гъетер акуна кIан ятIа - дишегълийриз тамаш.
 Гуьлуьз тефейдаз - дишегъли гъикI лугъуда?
 Гуьлуьн кIвал дишегълидиз - бубадин кIвал туш.
 Гуьрмет - эвелимжи дишегълидиз авуна кIанда.
 Гуьжеткарвили дишегълидин эхир къил пучда.
 Гуьруьят - дишегълидиз кутугнавай тIвар я.
 Гуьрс къарагъай дишегъли - пара яман кас я.
 Гуьруь - женнетдин, дишегъли - чилин мелекар я.
 Гуьрмет авачир дишегълидиз дуьнья дар жеда.
 Дишегълирикай кхъей ктабрикай - дагъ жеда.
 Дишегъли - рекъелай алудиз лап регъят я.

Дишегъли кІвалин берекатни я, гьерекатни.
 Дишегъли - вилерин нурни я, рикІин хиялни.
 Дишегълидал ашукъ хъайида - дагъ муьтІуьгъарда.
 Дишегълидал ашукъ къегъелри-къелеяр эцигда.
 Дишегълияр ава - агъзур эрекекдик квай.
 Дишегълияр ава - кепекдикни квачир.
 Дишегълияр сеbeb яз мукъвабур жезва.
 Дишегълияр сеbeb яз - чарани жезва.
 Дишегълидин къадир авачирди - инсан туш.
 Дишегълийрин вилик чун вири буржлу я.
 Дишегълияр авачир - дуьнья кепекдик квач.
 Дишегълияр - эркекри хкъязавабур я.
 Дишегъдин къуллугъда акъвазна - эркек айибдач.
 Дишегълияр ава - Аллагъдиз ухшар.
 Дишегълийрик- иблисдиз ухшарбурни ква.
 Дишегъли - атирни я, чехирни.
 Дишегъли багъаз къуникай - айиб авач.
 Дишегълидин вилик ажиз югъ - яманди я.
 Дишегълиди рикІив къаз тур пи - цІарадач.
 Дишегълидин акъул кваз такъадаиди - ахмакъ я.
 Дишегъли - кІвалин гъуьрметни я, берекатни.
 Дуьнядилай дяве дишегълийривай акъвазриз жеда.
 Дишегълиди дахайди - хадач, декъейди - рекъидач.
 Дшегъли хъайи чкадал - цуьквер экъечІуй.
 Етим - дишегъли амачир итим я.
 Езне - дишегъи сеbeb яз жагъизвай мукъва кас я.
 Жувандини чаради чидайбур дишегълияр я.
 Женнетни жегъеннем - дишегълийрин гъиле ава.
 Жавабдин ишара - эркек, суалдин - дишегъли я.
 Зар - зибадиз лагъйихлубур - дишегълияр я.
 Итимдин къадир течирда дишегъли туш.
 Иервал - дишегълидиз ганвай бални я, балани.
 Итимдин митІелай пине кими тийирди - дишегъли я.
 Итимсузди - дишегълидин далудилай пая кими ийич.
 Иблисар - я дишегълияр туш, я эркекар..
 Квел хъайитІани рикІ ацукъдай дишегъли жедани?
 Къагъбевилелай чилкин леке дишегълидал къведач.
 КІанивал сеbeb яз дишегълийри зулумарни эхда.
 Лишанлу дишегълидин - чан сана, рикІ масана жеда.
 Маниярни лайлаяр теснифнавайбур - дишегълияр я.
 Мурад авачир дишегълидивай са карни жедпач.
 Муьгъуьббат вири дишегълийрихъ жедач.
 Нефсерал гъалтайла, дишегълияр сад лагъайбур я.
 Паб - гъуьл, аял - хизан- дишегълиди арадал гъизва.
 Пата вил авай дишегълидихъ - кІвал - хзан жедач.
 Пузарар дишегълийрин - гъайифдилай акъатда.
 Рагъ - эркекдай, варз - дишегълидай къада.
 Руьгъдиз мукъва дишегълидикай паб хъун - бахт я.
 Сив квай дишегълиди вири чІалал гъида.
 Суьгъуьр арадал гъанвайбур - дишегълияр я.
 Сиве цІай авай дишегълидиз - кІвале пич я.

Сабурлу дишегълиди кІвални ислягъ я, хуърни.
 Са кІвал, са гъуъл - хъун дишегълидин мурад я.
 Тарифди рекъелай алуд тийир дишегъли авач.
 Таб авун - дишегълидиз кутугнавай кар туш.
 ТІурфадилаи дишегълиди гзаф куџІурда.
 Убадикай - кІвал, хуър - ийидайди - дишегъли я.
 Уъмуърдин бахтлувал - камаллу дишегъли я.
 Фитне - дишегълидиз иблисдивай жагъанва.
 Фендигар дишегълидихъай аждагъандиз кичІе я.
 Фурс авун дишегълийривай эркекриз чир хъана.
 Фитедин майил - дишегълидин мукъвабур я.
 Халис дишегълидин хурудик - рабни гъал жеда.
 Хъварсни алатда, амма дишегъли алатдач.
 Цанар дишегълиди цана. эркекрив гуъз тада.
 Цайни гва дишегълийрив - хкадардай ядни.
 ЧипІер дишегълийри, юкІвар - эркекри яна.
 Чан акъалдариз - Аллагъдивай, хаз - дишегъли.
 Чуруди - дишегъли авачир кІвализ лугъуда.
 Шал галай къванбуруз - дишегълияр лугъудани?
 Шаирар дишегълийрихъ галаз шиирралди рахада.
 Шуърбет арадал гъайибур - дишегълияр я.
 Эвленмиш жезвай дишегълидин бине чира.
 Эркекрин бажарагъдин куълег - дишегъли я.
 Эрекек авачир кІвализ - дишегъли къведач.
 Эвлелмиш дишегълидал жезвайди я..
 Юлдаш - уъмуърдин юлдаш дишегъли я.
 Эркекар - дишегълийри хуъда, абур - эркекри..
 Ягъ - эркекдизни герек я, дишегълидизни.
 Ягъанат къачудайдаз - дишегъли лугъудач.
 Япарихъ къзизилар - дишегълийрин жеда.
 Япуз къени ван тефидайди дишегъли туш.

Аялрикай

Аялдиз кІамаз яд хъвайила - булах къурада.
 Аялар - зегъметдал рикІ алаз тербияламиша.
 Аял саймиш тийидай амалар ийимир.
 Аялдихъ галаз - жувни аял жемир.
 Аялдин рикІел писвал яргъалди аламукъда.
 Аялар авай чкада - маса ихтилат жедач.
 Аялрал - чІехи хъайила дамахар ая.
 Аялрин арада тереф тун тербиясузвал я.
 Аялдин гъавурда гъат тийидайди - диде туш.
 Аялдикай хабар такъадайдини буба туш.
 Аялрилай диде - бубадин бурж алатдач.
 Аяларни - аялар я, амма вири сад туш.
 Аялрал ихтибар ая, жувни гуъзчи хъухъ.
 Аялар - аялар тирди рикІелай ракъурмир.
 Аялриз дидедин чІал чир тавун - писвал я.
 Аялрин тариф чеб алай чкадал ийимир.

Аялар авай кІвал - мехъер я.
 Аялриз лугъурни ава далгъурни.
 Аялрин чІар пад къенемаз тарифмир.
 Аялар ватандашар яз тербияламиша.
 Аялар авачирдан пай - чилик, цавук квач.
 Аялар - межлисрихъ вердишармир.
 Аялар кичІ гуз вердишармир..
 Аялривай - аялвал къакъудмир.
 Аялрив - барабарбур къуна рахух.
 Аялрин чІалар ахъайиз, хъуъремир.
 Аялар алдатмишун пис кар я.
 Аялар таб авуни - чІурукІа вердишарда.
 Аялриз диде кІандани? Буба?- суал гумир.
 Аялриз - дидени сад хъиз кІан я, бубани.
 Аялр гъамиша муьтІуьгъ яз вердишмир.
 Аялар - вири сад хътинбур жедач.
 Аялар гайи Аллагъдиз къурбанд хъурай.
 Аялар хуъзвай пачагъ - эбедлукъ хъурай.
 Аялар авачир кІвал - яд галачир регъ я..
 .Аялар вири са гъиляй - виляй яхъ.
 Аялар - чи гележег тирди хиялдай акъудмир.
 Аялар дуъз рекъе тун - виридан буржи я.
 Аял кІула къурла, пака - къамални акъахда.
 Аялрай къведай ухшарар диде- бубадинбур я.
 Аялрин кІвалахриз дуъз къимет гуз алахъ.
 Аялрин алакъунар дуъз рекъе тваз алахъ.
 Аялар - гъвечІи чІавуз - балаяр я, балаяр.
 Аялар писбур хъайитІа - хата - балаярни я.
 Аялрикай архайин диде-бубадин рикІ секин я.
 Аялар хайиди хъиз, хуъзни чир хъана кІанда.
 Аялар - чпиз кІандайвал вердишармир.
 Аяларни сад я - яшлу хъайи инсанарни.
 Аялривай течир затІ хабар къамир.
 Аялриз - гъвечІизмаз къайда чириз алахъ.
 Аялриз къенят вуч затІ ятІа чира.
 Аялар миxъивилел рикІ алаз вердишара.
 Аялрихъ галаз мукъуфдалди кІвалах ая.
 Аялрал - дурумлудаказ зегъмет чІугу.
 Аялрикай - къени - чІуруди - тербияди ийизва.
 Аялар пара ваъ, инсанар хъунал кар ала.
 Аялрин патахъай къал жедайбур - ахмакъар я.
 Аялрин ихтияр - куън гъиле ава.
 Аялрин гъиле куъ ихтиярарни гъатдайди я гъа.
 Аялдикай инсан ийизвай чад - зегъмет я.
 Аялар хъун - бахт, тахъун - бедбахтвал я..
 Аялар тахъун - са пай атІун я, техуън - къве пай.
 Аялрин япар къаз хкажун - еке зиян я.
 Аялриз пакаман ахвар ширин жеда.
 Аялар - гъвечІи - гъвечІиди кІан жедай адет я.
 Аман салигъ аялар хъун еке тир бахт я.
 Амалар чидай аялдиз - акун бес я.

Амал авачир аял - вирида алдатмишда.
 Бегъемсуз аялди рикIив пи къаз тадач.
 Бахт авайдаз - аярин дерт аквадач.
 Бахтар галай аялар хъурай лагъ.
 Ви намус, ви гъейрат - ви аялар я.
 Вун тамашай сафунай - аяларни тамашда.
 Вунни - ваз, ви аяларни ваз лугъумир.
 Вафасуз аял - виридаз бала я.
 Вафалу аял - жуванди хъиз кIан жеда.
 Гунагъ квачирди аял вахт я.
 Гада - бубадин, руш - дидедин эрчIи гъил я.
 Гъилел алай тупIарни сад я - аяларни.
 ГъвечIи аялариз - цIирхни кваз багъа я.
 Гъамиша аялризни кIандайвал акъакъдач.
 Гъар са аялдохъ - вичин мурад ава.
 Девлетлуйри аялар - кстах вердиш жеда.
 Диде-буба - багъманчияр, веледар - емишар я.
 Епинин са къил - диде - буба, са къил - аялар я.
 Жегъил сусариз - ахварал кIеви аялар кIанда.
 Жувахъ галаз аялни кимерал тухумир.
 Жуваз кIани хъсанвилер - аялризни ая.
 Жуван аял вахтар къатIана, аялрикай рахух.
 Зарпанд алачир балкIан хъиз аялар.
 Зегъметда лигим тахъай аялдиз четин жеда.
 Инсан яз хайидикай - кицI яз чIехи ийимир.
 Ирсиникай пай къведайбур - аялар я.
 Йисахъ - I2 аял, гъар садахъ 30 дердини ава.
 Каци хайида къиф къада, аяларни гъакI я.
 Камаллу аялдиз - садра лугъун бес я.
 Камаллу аялри амалар - чилелай къачуда.
 Къадир авачирбуруз - са кIвал аялар жеда.
 КIвалин хабар - аялдивай, хуъруън-чIехидавай.
 КIвале мугъман авайла - аялриз сувар жеда.
 КIанивал хвей аялдикай - бала жеда.
 Лампаяр куън я, аялар - куъ ишигъ.
 Мурад авачирди я чIехиди туш, я аял.
 Пул гуз вердиш аялди, пака - жибин атIуда.
 Пис аялар ваъ, пис диде-бубаяр жеда.
 ПицI датIайдакай аял жедач.
 ПицI авачирди са Иса пайгъамбар я.
 Регъимлувиликай - аялризни пай це.
 РикI гвачир папа - тум квачир аял хада.
 Садбурунбур - чIехи хъайилани -а ялар я.
 Суал гайи аял жаваб амачиз тамир.
 Тербия жува къачу, ахпа аялриз це.
 Таб ийиз вердишрай аял - виляй аватда.
 ТIуърди ви пай, амайди - аялринди я.
 Ферли аялри чебни хуъда, масабуруни.
 Фагъумсуз аялди - сивел атайди лугъуда.
 Хзандин бахтлувал - аялрилай аслу я.
 Хъсан - пис аялриз - уъмуърди чирда.

Чарабурун тарифиз - жуванбур гатамир.
 Чаз авачтга - аялриз чи къадирни жедач.
 Чехидан - рик!е жеда, аялдин - меце.
 Шехъ тавурдакай аял жедач.
 Шехъ тавур аялдиз нек гудач.
 Эхирдал къван аялрин къайгъуда хъухъ.
 Юкъваз гуж тагана хвейидакай аял жедач.
 Язух текъведай аялдикай - хаин жеда
 Яшариз килигна - аялариз гъурмет артухра.

Салам- каламдикай

Аллагъди халкънавайбурухъ - салам - калам ава.
 Бахтлубурун салам - ислягъвал лаъай ч!ал я..
 Виридалай вилик - салам гун герек я.
 Вири салам - калам гафуна ава.
 Гунагъ - салам тагайла жезвайди я.
 Дуствилин дараматдин сифте къыван - салам я.
 Гъавурда авайдаз салам гун - дуъньядай я.
 Гъамиша жуваз салам гунал вил жемир.
 Ерли салам тагудайдаз - инсан лугъудани?
 Женнетдин ракларин куълег - салам я.
 Зияратдин рак саламдалди ачух ая.
 Инсанвилин шарт! - салам гунни, къабулун я.
 Йисан гъар са югъ - саламди къаршиламиша.
 Келимайрин шагъ - салам хъана кланда.
 Къадирсузрихъ я салам жедач, я калам.
 Кланивал - саламдилай башламиш.
 Лалдан, салам-калам- къилин ишара я.
 Мусуманрин адет - саламдилай эгеч!ун я.
 Пакни напак - салам - каламдилай чир жеда.
 Саламатвал кланида - салам гана кланда.
 Тазиятдал атайда дуъа - салам гана клелда.
 Уст!ардиз - салам гана, къуватлу лугъуда..
 Уъмуърдин гъар са кам - салам гана вегъ.
 Фендигардин саламни - фендигарди я.
 Хийирни - шийир - саламдилай башламиш.
 Хъсанвал кланидан мецел салам гаф жеда.
 Цийи югъ - саламдив къаршиламиша.
 Чехидаз салам гун - гъвеч!идан буржи я.
 Чехида гъвеч!идаз салам гун - суваб я.
 Шейт!андихъ - салам жедач.
 Эдеблу инсан - салам гуни чирда.
 Юлдашар хъайила - салам - калам жеда.
 Ялвар авун - Аллагъдиз гузвай салам я.

Мугъмандикай

Аллагъди гайи мугъман къабул тавун - гунагъ я.

Авайдал рази кас- мугъман я, наразиди- душман.
 Аялар авай кІвале мугъмандикай - кІвалинди жеда.
 Аялрин кстахвиликай кичІеди- мугъмандиз фимир.
 Багъа кас кІвале - мугъман я.
 Виридалай чІагай кІвал -- мугъмандинди я.
 Вуна мугъмандиз авурди - Аллагъди вазни ийида.
 Бейхабар мугъманни дуьшуьш - са гафар я.
 БалкІанни лам гвайбур - къведни мугъманар я.
 Гуьзлемиш тавур мугъман - хушдаказ къабул ая.
 Девечи мугъман авайда - чІехи варар кутур.
 Девлетдал ваъ, мугъман къабул унал дамах ая.
 Жув патал тефена, мугъмандин къадир жедач
 Жувни и дуьньядал мугъман тирди чир хьухь.
 Жув - чими, мугъман- къайи кІвале къаткурмир.
 И мугъман дуьньяда жуван тІвар инсан яз тур.
 Къведайла - мугъман я, хъфидайла - кІвалинди.
 Мугъмандизни къий, мугъман гайи Агъадизни.
 Мугъмандин тІвар лап чІехи гьарфунилай кхьихь.
 Мугъманни ажал - бейхабар къведайбур я.
 Мугъмандивай хъфидай вахт пуд йикъалай жузуз.
 Мугъмандив гваз атай балкІандизни къуллугъ ая.
 Мугъман ви кІвализ гваз атайди - балкІан я.
 Мугъман - мугъманханадиз рекъе твамир.
 Мугъман къабулдай кІвал тахъун - азиат я.
 Мугъмандин къадир авачирди - гъайван я.
 Мугъманрин ужуз - багъа авач.
 Мугъман къабулуни жуьреяр пара ава.
 Мугъманрикни - азизбур сад - къвед жеда.
 Мугъман - кІвалихъ галай берекат я.
 Мугъман - патал акъатайла, фидай кІвал я.
 Мугъман галачир кІвал - яд атІай рвегъ я.
 Мугъман - чиниз, тІалабчи - гъилиз килигда.
 Мугъман - эверна къведа, тІалабчи - кисна.
 Мугъман кІвализ атун хзандиз шадвал я.
 Мугъмандикай пакадин юкъуз хизан жада.
 Мугъмандихъ - вичин ризкъи галайди я.
 Мугъман авай кІвалив - угърияр эгечІдач.
 Мугъмандиз феи угъридикай - "пІир" жеда.
 Мугъманда жувни кутугай къайдада твах.
 Мугъмандиз ичІи гъилди фидай адет туш.
 Мугъман ичІиз атайла пис къабулмир.
 Мугъман - къабулайди хъиз, рекъени хтур.
 Мугъманар эркек - диши, чІехи - гъвечІи авач.
 Мугъман яз атайди- пашман яз рахкурмир.
 Мугъмандиз буйругъар гудай адет туш.
 Мугъмандин къуллугъда акъваздайди - дагъви я.
 Мугъмандиз ийизвай харжи пара аквамир.
 Мугъмандихъай атІайди- жегъеннедин цІа куда.
 Мугъмандин вилик дердияр эцигдай адет туш.
 Мугъмандиз лугъудай гафни ава, далгъудай гафни.
 Мугъмандихъ галаз жедай суьгъбетар-шадбур жен.

Мугъманни-жугъман галачир кІвал жедач.
 Мугъмандайни душмандай кьил акъатун лазим я.
 Мугъман мад хтунихъ вил жедайвал ая.
 Мугъмандикай рихшандар авун - гунагъ я.
 Мугъман - хванахадин кІвализ хъфида.
 Мугъман - хванаха авачтІа, гьалтайданди я.
 Мугъмандикай атунин хабар - муштулух я.
 Мугъмандикай - кІекре хабар гуда.
 Мугъман галамаз - сафрадихъй къарагъмир.
 Мугъманар пара хъана - кІвале дар жедач.
 Мугъман- кІвализ илифнавай бахт я.
 Мугъман атуникай кичІе кас- бегъемсуз я.
 Мугъман атай ичІи кІвал - ацІана аквада.
 Мугъманар авачирдахъ дустарни жедач.
 Мугъман пиянриз алахъмир.
 Мугъсман - пиян ятІа - ам секин ая.
 Мугъмандин иеси - кІвал жагъайди я.
 Мугъмандивай бурж тІалабмир.
 Мугъман - хзандилай вине яхъ.
 Мугъман кІвале, туна, хуъруьк фимир..
 Мугъман рази хъайила, Аллагъ рази жеда.
 Мугъманар - Аллагъдин векилар я.
 Мугъман кІваляй чилкин акъудмир.
 Мугъмандив гвай гъвечІиди - чІехиз яхъ.
 Мугъман атай рекъикайни хабар яхъ.
 Мугъман кІвализ къведа, акъул кьилиз.
 Мугъман ам ви кьисметдин нямет я.
 Мугъмандиз гайиди - никІиз вегъей тум я.
 Мугъман къабулиз чир хъунни - устадвал я.
 Мугъмандилай - ада гъайи затІар кІан жемир.
 Мугъмандиз кІанзавайди- къулайвал я.
 Мугъмандин суфрадихъ аялар ацукъармир.
 Мугъманда- галай юлдаш маса гумир.
 Мугъман илифай кІвалел мешреб къведа.
 Мугъмандиз рикІин дарвал къалурмир.
 Мугъман атайла - кІвале авай къални акъатда.
 Мугъман атайла къал акъуддай паб - пис кас я.
 Мугъмандихъ галаз гуьжетар ийидай затІ туш.
 Мугъманда галаз чарарал къугъун - къал я.
 Мугъмандин вилик итим папа уьзуьагъ ийида.
 Мугъмандин вилик итим виляй вигъин - гуж я.
 Мугъман патал чан гайиди - женнетгъгли я.
 Мугъмандилай - къуллугъдиз гъурмет ийида.
 Мугъман нинди ятІани - гъурмет ая.
 Паталай атай гъар са кас- мугъман я.
 Писди- жуваз, хъсанди мугъманиз гуз алахъ.
 Свас ятІа-свас хъухъ, свас туштІа- мугъман.
 Са мугъмандиз гъзурай затІ-хзандизни жеда.
 Саилни мугъман са гафар я, хатур ая.
 Сивел пад алачир мугъман тахъун хъсан я.
 Сивел атайтІани лугъудайди - мугъман туш.

Тадивал - мугьман къабулдайла, акатна кIанда.
 ТIалабзавай мурадрикай сад - мугьман жен.
 Фурс гвай мугьманрал мукъаят акъваз.
 Фитне гваз атайдаз мугьман гьикI лугьуда?
 Хатурсуз мугьманни - хатурлу душман сад я.
 Хъелдай мугьмандикай - Аллагъди хуьрай.
 Хъайи мугьмун - дахъайдал гьалт тавурай.
 Чун вири инсаният - дуьньядин мугьманар я.
 Чехивал - гъамиша мугьмандин пата жеда.
 Ша лугьун - ви пата, атун - мугьмандин пата.
 Эгер мугьманар квачтIа - дем цице жедач.
 Югъ - йиф талгъана, мугьман къабулдай адет я.
 Юлдаш - юлдаш я, амма мугьман - мугьман.
 Юкъуз атай мугьман - йифиз рекъе твамир.
 Ягъ авайда мугьман къабул тавуна тадач.
 Яхдиз атай мугьман- балкIандаллаз рекъе хтур.
 Яд уьлкведай атайдини - мугьман хъиз къабула.
 Як вун ятIа, ви кIараб - мугьман я.

Тербиядикай

Амалдар аялри тербия чилелай къачуда.
 Абурлу чешне дуьз тербиядив гва.
 Аялмаз тагай тербия геж гуз чатин я.
 Аял- къепIина амаз, дана епинамаз вердишра.
 Акьуллу аялди- чIехибурни тербияламишда.
 Аяларни хух, дуьз тербияни це.
 Амайбуруз тербя гана, жува чIуруди ийимир.
 Акьуллудани ахмакъда гузвай тербияр- сад туш.
 Бегъемсузда гузвай тербияди- рикI тIарда.
 Багъманчидин тербия- емишрив гва.
 Виридалай четин ва жавабдарди- тербия гун я.
 Виридахъ галаз сад тахъун- тербиясузвал я.
 Гузвай тербия- тум хътин михъиди кIанда.
 Гунагъкардикай тербиячи авун хата я.
 ГьалатIар ахъайиз вердишди тербиячи туш.
 Гьар са диндихъ- вичин тербия ава.
 Гьар са аялдиз хизанди тербия гана кIанда.
 Гьар са илим вилик тхузвайди- дуьз тербия я.
 Гьар са чан алайда- вичин тербия гуда.
 Гьарсада- инсаниятдин дуьз тербия гана кIанда.
 Дарвили- тербиялу, булвили- тербиясуз ийида.
 Дуьз тербиячи къунши хъун- бахт я.
 Дуьньядин девлет- тербиядин гъиле ава.
 Диде- бубади тербиядин сергъят гегъеншзава.
 Епинал цуцIрух хъун- зегъметдин тербиясузвал я.
 Ерли тербиядикай такурдавай тIалабни ийимир.
 Емиш- таран, тар -зегъметдин тербия я.
 Жемьятдин тербия къачузни чир хъана кIанда.
 Зегъмет такур тербия- бегъемди туш.

Илимдин бинеламиш тербия- халисанди я.
 Йифен тербия- юкбуз лазим кведа.
 Камаллудин тербияни - камаллуди я .
 КичИен тербия- вахтунинди я.
 Къачур дуъз тербия Аллагъдизни хуш я.
 Къени тербиядихъ- къени рекъерни жеда.
 Къуру тербияди- квай къежни хкудда.
 Квалин тербия- гъкуматдиндаз муътуъгъ я.
 Лашунал гудай тербия- лашунинди я.
 Мягъкем тербия авайди - гъалибни жеда.
 Пара аялар тербиясуз тун-гъкумат тахсирлу я.
 Шапрусдин тербияди - къалиянчияр гъазурда.
 Ракъун тербиядив- муърхъ къаз тамир.
 Сабурлувал тербиядин эвел къил я .
 Тербиялу гъайванар вагъшивилияй акъатзава.
 Тербиясуз хзанни чкИда, гъкуматни.
 Тербиядин къенерар тарам къуна кИанда.
 Тербиядиз ийизвай харж гъайиф къемир.
 Тербиясузри хийирдилай -зиян пара гузва.
 Тербия къачурди хъиз, хуъзни чир хъухъ.
 Тербия- къадай ва такъадайбурузни це.
 Тербия жагъун тавур таран емиш чуруди я .
 Тербия къачудай къилни кИанда, хуъдай рикИни.
 Тербия къачунивай кИан жедай затI я.
 Тербия такИандаз ам къабулун са гуж я.
 Тербиядин рехъ гъамиша четинди я .
 Тербиядиз вахт герек кведа.
 Тербия гайиди- квадарни ийимир.
 Тербия гуникай вучда- къадай кас авач.
 Тербиядин никIе эчIелр дахъурай..
 Тербия къачуз яд уьлкведизни алад.
 Тербиядин рекъе- таб, фашалвал кИандач.
 Тербия гузвай кас вич чешне хъана кИанда.
 Тербиячи вич уяхди хъун лазим я .
 Тербияди акъуллуни ийида, девлетлуни.
 Тербиячи- келимайрал рахана кИанда.
 Тербия къачунал пашманди ахмакъ я.
 Тербиячияр - эркекни жеда- дишини.
 Тербиядикай хийир къачун тавун- зиян я.
 Тербиялу аял хайи велед хъиз кИан жеда.
 Тербиячидихъ еке устадвални кИанда.
 Тербиячивал- ивидик кваз кИанда.
 Тербиясуз жуван аялни дакИан жеда.
 Тербиясуздал - гуъзчи хъухъ.
 Тербиядин хандакI-дерин, цал - дуъзди я.
 Тербиядин рехъ- залан, бегъер ширин я.
 Тербиядин рехъ - цIил я, муаллим- пагъливан.
 Тербия къабуллунни зурбавал я.
 ТIвар- тербиячидинди я.кар- диде- бубадин.
 Терсеба тербияди- керсеба нетижа гуда.
 Устаддин тербия - къилин вирт я .

Уьмуьрди рекъи- тербялувал истемишда.
 Фагьумлу кьили тербия-гъери хъиз кужумда.
 Хзанди гузвай тербия - кІвалинди я.
 Чпиз хас тербия авачир са затІни авач.
 Чехида гузвай тербия дуьзди хъана кІанда.
 ЧІуру тербия- садандини герек къведач.
 Школада гузвай тербия - кьилинди я.
 Элдин тербия са чІавузни чІуруди жедач.
 Югъ ракъини гузвай тербиядин иеси я .
 Юлдашрин арада дуьз тербия хъана кІанда.
 Яш гъвечибуруз- тербияни гуз регъят я.

Факай

Амайбурукай хъиз, факай, цикай туба жедач.
 Аллагъди гайи - фу вахчунни мумкин я.
 Адан кІвале - фал кафан алайди я.
 Анай фуни жагъидач, хъвадай ядни.
 Алчавилел тІуьрди - фу туш- зегъер я.
 Алгемдуллагъ-фу тІуьрла лугъудай адет я .
 Амай затІар-гъич, фу багъа авун- гунагъ я.
 Бегъемсуз ихтилат- къел вачир фалай шит я.
 Биллагъ- бисмиллаг авач- кІвале- фуни авач.
 Веледар патал- ивид фурач фу неда.
 Вилерал накъвар алаз тІуьрди фу туш.
 Вуна фу къван- за къел тІуьна.
 Фан тарай аватун еке гуж я.
 Вири квахъда, гайи фу квахъдач.
 Ви бурди фу гун я, къабулдайди-Аллагъ я.
 Гишиндан дарман- фу я, фан дарман- тІуьн.
 Гуьнуькъара чІугур фад къадир хъухъ.
 Гайи фу къуьхуьнарун еке гунагъ я.
 Гишила къейидан кьилик фу кутамир.
 Гъери алай фу дакІан кас авани- жагъиз хъайитІа?
 Гъуьр хъайила- фу жеда, фу хъайила- вири.
 Гъарда вичиз къван фу авачир вуж ава?
 Гъич садан фуни Аллагъди къакъаж тавурай лагъ!
 Гъуьрметсузвилелди фу недалди- гишилани хъсан я.
 Гъалалвилелди фу тІуьр къегъелар халкъди чида.
 Гъикъван хажалат авуртІани- фу тІуьна кІанда.
 Гъар садаз вичин фан къафун чир хъана кІанда.
 Дидедин гъилелай тІуьр яван фуни кваз ширин я.
 Дарвили- фу недей рекъер чирда.
 Дустар авайдан фу- йикъалай- юкъуз артух жеда.
 Дишегълияр- фанни цин рекъе жеда.
 Жезмай къван фан кьилихъай къарагъармир.
 Жуван веледриз фу недей рехъ жагъуризалахъ.
 Жува къазанмишай ичІи фуни дадлу жеда.
 Жува къазанмишай фу ни незватІ аку!
 Жува фу гайибурукай- жуваз бала хкатна.

жувахъ авачир фу гана, чир хъанач.
 Зегъмет чІугун тавуна, фу нез кІандайбур пара ава.
 Инсандин ризкѝи-фу, гъайвандин- алаф я.
 Къуълуьн фал кутур фу- цилиндал хкудмир.
 Къачагъвилелди тІуър фу- вилерай хкведа.
 Къейидаз- фан- цин къисмет амач лугъуда.
 Къазанмишиз- четин, нез регъятди- фу я.
 Къуншиди тухвай фу вахчуз тади мийир.
 Къуълуьнфу недайдахъ ракъун руфун кІанда.
 Къве жуъредин фу- тахайбурун арада
 КІвачел фу тІуьн- буьндуьгуьрвал я.
 Ламраз фу гуналди акъул къведач.
 Мугъмандин вилик авай фуни. яд эциг.
 Мугъмандиз фу гайиди Каабедал феи мисал я.
 Мугъмандиз фу гана дарда гъатдач.
 Мугъмандивай фу кІандани жузамир.
 Накъ тІуър фу рикІел аламаяирбурни жеда.
 Недайла фикир- фаз гун- кифетлу я.
 Нез кІамаз суфрадихъайкъарагъмир.
 Недай фахъ муьгътеж девир татурай.
 Пис касдин фу- Аллагъди къакъажда.
 Садбур ава- фу аваз, ама гуз такІан.
 Садбур ава фу авачиз, гуз кІандай.
 Тухдалди фу жагъин тийизвайбурни ава.
 ТІанурдин фахъ къафун кІан хъун дуьз туш.
 ТІалабчи фу тагана элкъуьрмир.
 ТІуър фу вилерай хкиай адет туш.
 ТІуър фанни феи йикъа иесияр жемир.
 ТІуърди ви фу я, айиди - садакъа.
 ТІуър фу квадардайбурукай тахъурай.
 ТІуър фаз килигай кІвалахни авуна кІанда.
 Фу недай са шумуд чІав ава.
 Фан-цин къисмет авай чкадиз акъатда
 Фу тІалабиз - регъуь жеда, папІрус тІалабиз ваъ?!
 Фу хъайила, къафундихъ къекъемир.
 Фахъ галаз недай къафунни кІанда, еке руфунни.
 Фу- дидедин, кІвал- бубадин, ватан- хайиди хъсан я.
 Фу туьтуьна акІайла- циз, яд акІайла. суруз гъарай.
 Фу хъайила. вири жеда.
 Фу туьтІуьна акъваз жеда.
 Фу хъайила- дамах акатдайбурни жеда.
 Фу тІалабиз регъуь жеда- папІрус тІалабиз ваъ.
 Фу хъайила-къафун, къафун хъайила- нез хъанач.
 Фу нез-нез - кая- къея лугъумир.
 Фу тагана. гафаралди тухарна.
 Фуни- ниси, нисини- фу- гафар сад, метлеб чара я.
 Фу тахъун- са гуж, нез тахъун- гужарин гуж.
 Фа кайи инсанарни авайди я.
 Фа кайидал цІун кар аламукъдач.
 Фу хъайила: мух, кІах лугъун- гунагъ я.
 Фан къенят чир хъунни- гъунар я.

Факай- къафун авуна, къафундтикай- фу.
 Фу недай суфрадихъ- хзан ацукъдай адет я.
 Фун гара гъамиша жедай затІ туш.
 Фазни- вичиз эцигдайчка хъана кІанда.
 Фу- жува, амма фави - жув нез тамир.
 Фан къафун иштягъ я лугъуда.
 Фу ваъ,- пул це лугъудай тІалабчи жедани?
 Фу вирида незва, са -садбуру- масакІа.
 Фу аваз, намус тахъун- беябурчивал я.
 Фу тІалабиз атай душман- рекъиз алахъмир.
 Фу тІалабиз атай югъ- душмандин къиникъ я.
 Фу- вуч хъайитІани авуна неъ лугъузвач.
 Фу гудайдакай виридаз хванахва жеда.
 Фан къилихъ кутугай ихтилат хъана кІанда.
 Фу недай гъалал рекъер- тІимил ава.
 Фу кІанз- фу гудайди- дакІанз жеч хъи.
 Фал гъеле-меле къин къадай затІ туш.
 Фаз- дуст- душман чидач, вирда неда.
 Фу нез течиз къейибур пара ава.
 Фу кІанз- кІандач лугъудайдаз- гунагъ ава.
 Фанни цин рекъе зегъмет чІугун- баркаллавал я.
 Фу чарадайдаз- хзандин къадар чир хъана кІанда.
 Фу- баят жедайвал чарадай адет туш.
 Фу- мугъманни рикІ аваз чрана кІанда.
 Фав эгечІдайдав михъивал хъана кІанда.
 Фу недайла михъивал авун- инсанвилин шартІ я.
 Фу недайла- ихтилатар- къери ийин.
 Фахъ галаз суфрадал- къелни кІанда, ядни.
 Фу - къве гъили атІудай адет я.
 Фаз гъуърмет авачир кІвал кесиб жеда.
 Фав эгечІдайла- Бисмиллагъир Рагъманнир Рагъим лагъ.
 Фалай кам яна фидай адет туш.
 Фу- Аллагъди чаз ганвай ризкъи я.
 Фу- женнетдин нямет я.
 Фу- къазанмишизни, незни чир хъухъ.
 Фаз чин- кІан аватІани- къве патазни гъуърмет ава.
 Фу- чин кІаник авуна эцигмир.
 Фу- са гъилелди атІайла- еке гунагъ ава.
 Фу хъайила, ам гудай рикІни хъухъ.
 Фу чаразни чир хъана кІанда.
 Фу туьтІуьна дурум гуз жеда, яд ваъ.
 Фу гваз хкъедайла. гъалтайдаз буюр ая.
 Фу гудайла. къейибурулай садакъа яз це.
 Фан къадир авачирдаз-саданни къадир жедач.
 Фу- сифте гъвечІидан гъиле гана. секинра.
 Фу чарай хърак фан пай тур.
 Харчи я лагъана- фаз тегъне ямир.
 ХъапІ атайла- фу бес я лагъай чІал я.
 Чал алай чан- тІуър фанни, хъвайи цинди я.
 Чанда аман амаз фу тІалабдач.
 Чарадан фал чІехи хъайбурув фурсар жеда.

Юлдашар хъайила- фу са суфрадал вегъедай адет я.
 Яц кьейитIа-як..... лугъудайдахъ галаз фу нез жедач.
 Я итимвилелди фу тIуьна кIанда, я кьегъел яз- кьена.
 ЯхцIур эркекдин юкьва фу недай дишегълиярни авайди я.
 Я Аллагъ,вуна фу гудайбурукай хъурай лагъ.
 Я Аллагъ- Вуна фу бул, дуьнья- ислягъ ая.

ЦIукай

Алпандин цIай галукъайдаз садакайни чара амач.
 Ам акун са цIай я, рахун- кьве цIай.
 Адахъ галаз яшамиш хъун-жегъеннемди цIай я.
 Багъа къашари чпин чанда даиман цIай хуьда.
 Вилик фейитI- цIай,кьулухъ хтайтIа- вацI хъана.
 Ви рикIин цIай, зал рекъизвани?
 Ви гъилер цIа тур, заз каба ягъа лугъумир.
 Ви кIвале цIай гъатайла, гум зални агакъзава.
 Гад цIай я, кьве гъиликай кьуд ая.
 Гужарни заз хъайила, цIаярни заз язавани?
 Гъалибвилини цIаяр- рикIиз чимибур я.
 Гъамиша цIа авайди- лигим жеда.
 Гъина гум аватIа- гъана цIайни ава.
 Дуьньядин цIай хкахъ тийизмай дявеяр я.
 Дяведин цIай галукъ тавур кас амач.
 Еке тир цIаяр- хаталубур я.
 Жува-жуваз цIай ягъайдаз- къиямат авач.
 Жувахъ галукъ тавунамаз- цIукудатIа чидач.
 Зегъер къайиди ятIани- адан цIу куда.
 Ирид хуьре цIай тур къари хъиз жемир.
 КIвале цIай твадайбурукай жемир.
 Квачир цIук акат тавурай, квайдакай хкатни.
 Кар- кIвалах авуниз -и свас- цIай я.
 КуькIуьр цIуз уф вучиз гуда?
 Къати цIа- ракъар, кванерни куда.
 Къаридин кьула цIалай гум пара жеда.
 Къурайбура фад цIай акъада.
 КIуфа цIай авай туьфенг акурла,Куругъли шехъна.
 Ламмпади чандал цIай куз- чаз экв гузва.
 Магъледа цIай твадай папарни авайди я.
 Пара девлет хъунни- са цIай я.
 Регъуь тушир чиниз цIуни кар гудач.
 Сиве цIай авай папаз-хкахъ тийир цIай лугъуда.
 Тадивилик цIай акатуй,- лагъана Маллади.
 ТIал- квал галачир са цIайни авайди туш.
 Уьзуькъара чин цIуни кудач.
 Уьмуьрдин цIай саданни хкахъ тавурай.
 Фаз, хъсанчурун патал цIай герек я.
 Фелекдин цIайни- залум цIай я.
 Хайи арабадин цIал, яцракай шиш яна.
 Хъуртак- хкат тийир цIай жеда.

Хъархъун тарак цайлапанди яда.
 Цавай акваз тавуна кваллах ийизва.
 Цай- Аллагъдин са багъиш я.
 Цун фул акатайдаз парталди чим гудач.
 Цукайни вацукай вакъадай кицикай хуъх.
 Цуз- Аллагъ лугъудайбурни авайди я .
 Цун гул хъиз атана,хъфимир.
 Цал гайитагъ алатдач.
 Цай ава-уф гудай,цай ава- клуф кудаи.
 Цун квал- хуърекдинди я.
 Цухъни вацухъ галаз гъужетмир.
 Цегъ туърдан къилел цай жеда.
 Цайни цай, буъркъуъвални са цай хъана.
 Цай авай пич- жегъилвал я.
 Чимивал- цунди, къенивал- вацунди жен.
 Чаз такур цаяр ама жал?
 Чехи цай- рагъ я.
 Шадвилин цаярикай хата авач.
 Элуъхай цай шиш ягъиз хъсан я.
 Юргъадик акатай цай хкахъда.
 Яран цаяр- яру жеда, яран цуъквер-цару.
 Мискалар:
 Имуча-муча, муч халича:цу кудач,
 вацу тухудач? (хъен)
 Имуча-муча, муч алича:цун азар я,
 къана лугъуз зарзада? (Яд)
 Имуча-муча, муч халича:цай куькгуьрла-
 хуъреда, хкайхъайла- ишеда? (лампа)
 Имуча- муча, муч халича:цу кайитани.
 эсер жедач.? (пилте)
 Йисан вахтар:Гатфар-чим я,Гад- цай,
 Зул- чим я, Къуьдни- къай.

Таб- керчекдикай

Аллагъ-керчек гвайдан тереф я, таб гвайдан- жаза
 Аллагъдиз Иблис малаик Адамаз табна даклан я.
 Ацукъ чурукла авунатлани, рахун дуъз авуна кланда.
 Авур таб-черчек хъайи вахтарни ава.
 Бегъем инсанди чин чинал табдач.
 Бязибурун тапаррал ругур вечрез хъвер къведа.
 Бязибурун керчекни табдиз элкъведа.
 Вири синихар сагъар жеда, тапарар ваъ.
 Веледриз таб авун еке гунагъ я.
 Виридаз таб ийиз алакъда, жуваз ваъ.
 Вун керчек къазмада ава, зун таб гваз-дворецда.
 Гзафбур тапарри вини дережайриз акъуднава.
 Гъавурда авачиз таб авун- еке гунагъ туш.
 Гъамиша табдайдан керчекни- таб жеда.
 Гъамиша авур керчек- са тапарри шаклу ийида.

Душмандиз таб авун- чарасуз я
 Дуьнья икI амукьунин себеб-керчекрилай аслу я.
 Дуьз кар таб авуниз- кьиямат авач.
 Данарбандин таб- вичин кьилиз хьана.
 Ерли таб тавур кас авач жеди.
 Жез хьайитIа- таб тийиз вердишра.
 Жегьилри тапаррин"тупар"яда.
 Жегьеннем- тапархьанрин меркез я.
 Зарафатни таб- са гафар туш.
 Зиянкаррин уьмуьр тапарариз акьатда.
 Инсантиз таб ийиз чирайди- Иблис я.
 Инсан- керчеквал гвайдаз лугьун лазим я.
 Йикьа таб тавуртIа- крчар экъечIдайбур жеда.
 Керчек инсанар- Аллагьдиз хуш я.
 Керчек тестикьариз- шагьид герек я.
 Керчек- зегьметдал тестикьна кIанда.
 Керчек тапарриз элкьуьриз регьят я.
 Керчеквал гвай Гачал-лапIашрин иеси я.
 Керчеквал гвай кIвализ- таб мугьман дахьуй.
 Керчекдайни тапаррай кьил акьудунлап четин я.
 Керчекдан замин-судья,тапаррин- ришве.
 Керчекрал-тIимил, тапаррал агьзурар тухар жеда.
 Керчекдан чин-уьзуьагь я,тапаррин-уьзуькьара.
 Керчекни таб гьар сада вичиз ийизва.
 Керчеквал гвай пайгьамбарди тIуьр фу муханди я.
 Кпулдиз-темпел, ичкидиз кимиди,таб авуниз алчах хуш я.
 Кьалгьамиша таб авай чкадин мугьман я.
 Кьезил тапаррилай- залан гьахь ялиз регьят я.
 КIанз- керчек лугьуз тежедай вахтарни жеда.
 Лугьузвайди тапархьан ятI- яб гузвайди- дуьз кас жен.
 Махарини - вири тапарар туш.
 Пара яб гайитIа- тапарри чпин чIалахь хьурда.
 Писни хьсан тапарривни керчеквилив гва.
 Сада тапаррал- алдатмишда,сада вичин кьил хуьда.
 Сад ава- сад ава- тапаррин таб
 Тапарар ийидай хесет хкуддай дарман- ажал я.
 Таб авун патал- намуссуз хьана кIанда.
 Таб гьар сада, сифте вичин, ахпа садаз ийизва.
 Таб ийизни- алакьун герек я.
 Тапарар ийиз виридалай алакьдач.
 Таб авунилай еке гунагь авач.
 Таб авуна хьуьредалди, керчек лагьана- шехь!
 Таб- шейтIандин шагьадатнама я.
 Таб ихтилат вич чкIида, керчек- жува.
 Таб авур сивни кваз чилкин жезва.
 Таб- гьар садал кьвезвай чIулав хьен я.
 Таб ава-кIвачер квай, таб ава- лувар квай.
 Таб авачиртIа, керчекдиз кьимет жедачир.
 Таб ише физвай базарда, керчек кьиметсуз я.
 Табни лезнар квачир балкIан яргьал фидач.
 Тапаррин иесидин кIвачерни мез куьруь жеда.

Тапаррин куькдила- керчекдин яхун хъсан я.
 Тапаррив хвейи кьил- керчекди хада.
 Тапаррив кьил хуьдалди- тІалабчивални хъсан я.
 Тапарриз - я сергьят. я дуст- душман авайди туш.
 Тапарар куьруь кІвачерал яргъариз фида.
 Тапарри ви кьуьлуьн фу- зегъримар ийида.
 Тапарардай хзанда- я гьурмет, я берекат жедач.
 Тапаррал кІватІай хазинадиз- керчекди цІай яда.
 Тапарардайбуруз- рекъе-хвала юлдашар жагъидач.
 Тапарардайбур чеб-чпел гьалтайла- цІай акъатда.
 Тапаррин терезрив дуьз мизам жедач.
 ТІар жедай рикІ авайда- табдач.
 Фагьум- фикир авайдаз- таб ийиз кІандач.
 Хатурлу инсанрин арада кьал твазвайди-таб я.
 Хъсан инсанар- керчек гвайбур жеда.
 Хъар- тапаррин макан я.
 Чанда мумкинвал амаз- таб ийимир.
 Чехи тапарри- гьукуматар чкІурда.
 Шад межлиз тапарри- йикъез элкъурда.
 Эрекедазни дишидаз керчеквал мешреб я.
 Юкъуз керчек- йифиз- таб авуна кІандач.
 Ягь авачирда вичин кьил тапарарнани хуьда.

Арзайрикай

Аллагъдиз виридан арзайрин ванер къвезва.
 Аллагъдила- арза авун - еке гунагъ я.
 Амалдарри чпин крар - арзайрал тамамарда.
 Арза - дерди туькІуриз ийизвайди я.
 Арза - ийида кьайда ва чка авайди я.
 Арза ийидалди - иридра алцумна кІанда.
 Арза ийиз ва къабулизни чир хъана кІанда.
 Арзада - фашалвал хъана кІандач.
 Арза - михьи рикІелди авуна кІанда.
 Арза кхъей чар гьайиф къведайвал ийимир.
 Арзадин гуьгъуьна арза жедайвал ийимир.
 Арзадин гуьгъуьна - инсан авайди чир хьухъ.
 Арзаяр авуртІани - яб тагудайбур ава.
 Арзайринни - гьахъ ва батІулди ава.
 Арза - гъавурда гьатдайдаз авун лазим я.
 Арзайрин гьахъ- батІул ахтармишна кІанда.
 Арзайриз чара тахъайбур пара ава.
 Арзадиз вахтунда жаваб гун лазим я.
 Арзайралди - цавуз экъечІай садни авач.
 Арзайриз яб тагуни - кьаргъишар кІватІа.
 Арзаяр кваз такъадай гьакимарни ава.
 Арзайрикай кичІе гьакимарни ава.
 Арзайрикай чпиз хийир къачудайбурни ава.
 Арзачидин пата - Аллагъ авайди чир хьухъ.
 Арзачияр - садазни хуш жедач.

Арзадиз килигдайдакъ - адалат хъун лазим я.
 Арза - кхъизни чир хъана кІада.
 Арза ийиз алакхун герек я.
 Арзачияр авачир са чкани авач.
 Арзайриз - тапан жавабар гудайбур жеда.
 Арзадиз жаваб гун - буржини я, сувабни.
 Арза ава - тІалабдин, арза ава - фитнедин.
 Арзачияр - са нйй ятІани къамир.
 Арзаяр - нарази хъайила арадал къвезва.
 Арзаяр ийиз регъуь инсанарни ава.
 Аялди - шехъуналди арза ийизва.
 Аялрикай диде-буба арзачияр тахъурай.
 Ажизда викІегъдалай арза ийида.
 Бахт авайбур - арзайра гъатдач.
 Балугъдин къилелай - тумуни арза ийида.
 Бегъемсуз арзади - иесидин къил тІарда.
 Бинесуз арза ийиз - утанмиш я.
 Вири арзайриз Аллагъдини жаваб гудач.
 Вилерал нвагъ алаз авур арза - гужанди я.
 Виридаз сад хъиз тахъайла - арзаяр жезва.
 Гужарикай сад - арза ийиз тахъун я.
 Гъвечибуру - чІехибуралай арзаяр ийида.
 Гъуцариз - кайила арзаяр ийизвайди я.
 Гъикъван арзаяр авуртІани - види къисмет я.
 Гъина арзаяр пара ава - гъана гъахъ авач.
 Гъакимрин душманар - арзачияр я.
 Гъахъ арзадиз килигнани кІанда.
 Гъахъ арза - батІул авун - еке гунагъ я.
 Дуьньядин чІехи пай - арзачияр я.
 Дуьз кІвалах тавурла - арзайра гъатзава.
 Еб - тІвалар ийизвайбуралай арзади ава.
 Жув таканамаз - арзачидин гъавурда гъатдач.
 Зарафат патал - арзаяр кхъидай затІар туш.
 Захъ амукъзавайди - арза авун я.
 Инсанар - арза ийидай чкадал гъимир.
 Иблсдин арзади - са шумудан кІвал чІурда.
 Йиф - арзаяр кхъин патал халкънавач.
 Карчийри - арза гъакимрин кІвалера ийида.
 Къуллугъни - кІанз, арзани дакІанз жеч хъи.
 КІелиз - кхъиз тежедайда арза - мецелди ийида.
 КІани касдилай арза садани кхъидач.
 КІвалахзавайдаз - арза кхъидай вахт жедач.
 Лагъайдалай - кхъей арза къуватлу я.
 Лалбурухъ - арза ийидай мецер авач.
 Ламравай - иесидилай арза ийиз алакхдач.
 Муьгъуьббатдин рекъе арзаяр герек къведач.
 Нарзавилери - арзаяр арадал гъида.
 Начагъда - тІалдилай арза ийидай адет я.
 Пачагъри халкъдилай арза ийидай вахтни ава.
 Пширерилай арзаяр ийимир - ягъда.
 Ракъинилай арза авурди - куда.

РикIиз кIанз - арза гъиляй текъвезни жеда.
 Сабурлу инсанар арзайра гъатдач.
 Садра арзайра гъатайла - акъвазиз жедач.
 Туп ядай къиле авайбур - арзада жедач.
 Угърийри - уяхбуралай арза ийида.
 Уьмуьр - арзаяр ийиз ганвайди туш.
 Фагъум - фикир авада - арзаяр ийидач.
 Фитнекардин гужлу яракъ - арза я.
 Хесет квади арза тавуна акъваздач.
 Хъиле - арзаяр арадал гъида.
 Хъсан гъакимдилай арзаяр жедач.
 Хъарак жедайбур - арзаярни фирзеяр я.
 Чарадалай арза авуна, вич фурузаватна.
 Чарари - арзаяр эхда къван.
 Чехибуралай - гъвечIибуру арзаяр ийида.
 ШейтIан арзаярни авайди я.
 Эсер авачирбур - арзайрикай акъваздач.
 Юкъуз- фитнеда, йифиз - арзада.
 Я арза авуна кIанда, я - къаза.
 Я Аллагъ. зун арзайра твамир.

Афериндикай, лянедикай

Аферинни ляне-Аллагъди эцигнавай сергъятар я.
 Аферин- зегъметдал къазанмишна кIанда.
 Афериндин таж- пак инсанрин кылел жеда.
 Аферинни ляне- сад-садаз акси терефар я.
 Аферин- рагъ я, ляне- тIурфан.
 Афериндив тIуьрди- фу я, лянедив тIуьрди- зегъер.
 Афериндив тIуьр мухан фу- къуьлуьндалай артух я.
 Аферинди инсан- хкажда, лянеди-чиле твада.
 Афериндини лянеди машгъур авун- сад туш.
 Аферинди- жегил хъийида, лянеди- къуьзуь.
 Афериндив садра рекъида, лянедив вишра.
 Афериндилай багъа савкъват авач.
 Аферин къазанмишизни четин я, ам хуьзни.
 Афериндинди- гуьтIуь рак я, лянединди- ахъа варар.
 Ахмакъриз-аферин патал вахъ, Аллагъ патал куьмек ая.
 Афериндал къурбандни хъун- гъайиф туш.
 Афериндин яван фуни ширин я.
 Афериндин рехъ - жннетдин рехъ я.
 Аферинни кIанз, чанни кIан жемир.
 Бегъемсуз веледди-хзандин аферин квадарда.
 Бахт фейила- аферин- лянедиз элкъведа.
 Багъ- чан ятIани- фу афериндив неъ.
 Ватан ва халкъ патал къачур аферин багъади я.
 Вафалу хъана,аферинар жагъун тавурбур пара ава.
 Ватан ва хлакъ маса гайибурулай лянет алатдач.
 Гунагъдин тара гъидай бегъер- лянетдинди я.
 Гъам чIугваз кIан ятIа- лянедин рекъе хъухъ.

Гъар са аферинди инсан виниз хкажда.
 Дугъривал- афериндинди хъана кІанда.
 Душмандиз кІандавайди- аферин туш. гъалибвал я.
 Душманди гъидай аферин садазни кІан жемир.
 Душмандин лянет-афериндилаи багъа я.
 Диде-бубадин веледди- вичел лянет гъидач.
 Дуст- душман авайдаз, лянедикай кичІе жен.
 Еке аферин- гъвечІи лекеди кІевда.
 Жегъил чІавуз аферинар иллаки чарасуз я.
 Зиянкар- лянедин рекъе рекъида.
 Инсанвили рехъ- афериндинди хъана кІанда.
 Камаллувал- аферинрилай аслу я.
 Къазанмишай аферинар артухриз алахъ.
 Къисметнавай аферин къазанмишизни алахъ.
 КІанида- аферин, дакІанда- ляне гъида.
 Ляне къазанмишун патал- акъул герек туш.
 Ляне къачур веледни тахсиркар я. диде-бубани.
 Ляне алаз амукъдалди- къинни хъсан я.
 Лянедин дараматрилай- афериндин кума хъсан я.
 Ляне- са тахан цал я, аферин- ракъун пару.
 Лянедини афериндин арада авайли са жагъун я.
 Муъгъуьббат иллаки афериндал къазанмиша.
 Мугъман рази яз амукъун- афериндин кар я.
 Намуслуйрин рехъ- аферинринди жен.
 Писни-хъсан- аферинрини лянейри чирда.
 ПШирер- аферинрин сагъиаб хъайила жезва.
 Регъимлу- аферинри ийизва.
 Сувабри аферинар гъида.
 Туъгъметралди аферинар къачуз жедач.
 Тербиялу- афериндихъ фида, ахмакъ- лянедихъ.
 ТПурдаз- хийир ава, гайидаз- аферин
 Угърийрин рехъ лянейринди я.
 Уъмуър- аферинар къазанмишиз бахшнавайди я.
 Ферли аялар- аферинрин рекъе аквада.
 Халисан аферинар- хайи халкъди багъишда.
 Хъсан ксар аферинар алаз рекъида, писбур- ляне.
 Хъайи диде-бубадин пис велед лянеди гъида.
 Цан цайиданди-афериня. тІамбулар ягъайдаз-ляне.
 ЦІузни алад- вацІузни, амма ляне гъимир.
 Чандал цІай кайи кІвалах- афериндинди жен.
 Чехи афериндал- лянедин леке ийимир.
 ШейтІанди къалурдай рехъ- лянединди я.
 Эрекъ- чехир пара хъвана къведайди- лянет я.
 Югъ-йиф афериндин рекъе акъудна кІанда.
 Я юкъуз, я йифиз- аферин хъанач-уъмуър фена.

Намусдикай

Аял чІавуз кутур намус- хкудиз четин я.
 Аялар намуслубур хъун- диде-бубадин дамах я.

Авай намус хуыз тахъайда- цїийиди къачудач.
 Авай намус маса гудай ахмакъ жедан?
 Бегъем дишегълиди намус вичелайни вине къада.
 Вилик- намус хъана кІанда, гуьгъуьна- жув.
 ВикІегъдахъни хъана кІнда намус. зайифдахъни.
 Веледриз гузвай гъар са тарс- намусдикай жен.
 Ви тІвавр- ви намус я, адал леке гъимир.
 Гужалди кутур намус- гуж тагана хкатда.
 Гуж авай пата- намус акъваздач.
 Гъина намус авачтІ- гъана иблис ава.
 Гъуьжеткарвални- намусдин рекъе хъана кІанда.
 Гъар садаз пис-хъсан чир хъун- намуслувал я.
 Гъахъ авачир пата- намусдихъ къекъемир.
 Гъина чІехиди хкъйзаватІа- гъана намус кІанда.
 Гъар садан намус- вичин кардай аквада.
 Дуьнья- намусдин мизамда яшамиш жезва.
 Дуст- намус кумачирда маса гуда.
 Дишегълидин намус- перемдин ценцик ква.
 Ерли намус тахъун- инсан тахъун лагъай чІал я.
 Четинда лагъай чІалалди намус маса гудани?
 Жуван намуссузвилелди парабур чІулавармир.
 ЖезватІ- намусдив фу неъ, жезвачтІа- йикъ!
 Зурба жендекдик са кІус къванни намус жен.
 Зегъметдин багъдин бегъер- намулувилинди жеда.
 Инсан къейитІани, намус амукъда.
 Инсанриз намус- Аллагди бахшнава.
 Иблисдин намусдикай пай атІанва.
 Йисан наму- декъикъадин лекеди квадарда
 Кябедин рекъе- намуслубур гъатна кІада.
 КІвалах намусдив авурдаз-намусдив гъахъ це.
 Лал намусдихъ рахадай мезни кІанда.
 Лап намуслубур- пайгъамбараря.
 Михъивал- намусдилай башламишна кІанда.
 Намусдикай- Аллагъ рикІел алайди рахух.
 Намусдал къазанмишайди- нез регъят я.
 Намус квахъай кас- гъайвандиз ухшар я.
 Намуслу къифрен вилик-намуссуз кац батІул я.
 Намус маса гудай ихтияр садазни авач.
 Намус- инсанвилин таж я.
 Намуслувили- йифекайни югъ ийида.
 Намуслуда- чІуру кар ийидач.
 Намуслубур- фад балайрик акатда.
 Намуслу садан къилиз- цІуд намуссуз ава.
 Намуслудахъ- ихтибар ийиз алахъ.
 Намус маса гана хвейи чан- кицІери тІуьрай.
 Намусдиз яр къведай са карни ийимир.
 Намус квай бармак я фяле -лагъана Сулеймана.
 Намусдин бармак вирибурухъ хъана кІанда.
 Намус амачирдахъ- багъа са затІни амач.
 Намус маса гуз жеда, къачуз жедач.
 Намус- итимризни герек я.дишегълийриз иллаки.

Намуссуз инсанвални жедач. дуъзвални.
 Намус квайди пехил жедач. таъсиб хъухъ!
 Намусдихъ хкИдай ихтилат авун- гунагъ я.
 Намусдин леке- алудиз тежерди я.
 Намусдал тIуър фу гьалалди я.
 Намус- дагъвийрин кхьин тавунвай закон я.
 Намус квачир эркекни-эркек туш,дишегълини.
 Намус квайди саданни лукI жедач.(Ярагъи)
 Намус- ви пайдах, вун адан- аскер я.
 Намуслувал- четин хъайила чир жеда.
 Намус ахтармишиз кIанзаватIа- бурж гице.
 Намус квачир мукъвадалай. чара касни хъсан я.
 Намус квай душмандихъни инсаф жеда.
 Намусди- къандилайни гъил вахчуз тада.
 Намус вилик фидайла, жува къулухъ ялмир.
 Намусди -вилик, нефсини-къулухъ чIугвада.
 Намус квайдаз- душманни язух къведа.
 Намуслудан рикIелай хъсанвал алатдач.
 Намуслу дишегъли- яхцIур стхадин вах жеда.
 Намуслуяр авай хуьре- адалатсузвал жедач.
 Намус квачир сада- хуьрел леке гъида.
 Намусдин фу- къелквачизни ширин я.
 Намуслуда- намуссуздахъ гъуьжетдач.
 Намуслудан къисмет- намуссуздан гъиле твамир.
 Намусдин терезрилай дуъзбур авач.
 Намусдин мукIратIди дуъз атIун лазим я.
 Намуслу зегъметдик- гунагъ жедач.
 Намус квайдаз- къекъвераг лугъумир.
 Намуссуз мугъмандилай- тIалабчини хъсаня.
 Намус квачирдаз- мугъман гъикI лугъуда?
 Намус- девлетдал ваъ, зегъметдал къачу!
 Намус паталди чун-Аллагъдин буржуник ква.
 Намусдикай зарафатар ийидай затI туш.
 Нефсинин къапунал- намусдин къил ала.
 Намуссуздакни намус кутаз алахъ.
 Пис касдик хъсан намус жедач.
 Ширерни- намуслугуруз лугъузва.
 Ракъинин намуслувал- вири са гъиляй къун я.
 Ракъини намусдал кIвалахзава.
 Рагъ - намусдин пайдах хъана кIанда.
 Са намуссуз кар туькIуьрзиз- цIуд уьмуьр кIанда.
 Са тике фуад- намус маса гумир лугъуда.
 Тербиядин дараматдин шиблитI- намусдинди эциг.
 Темягъкарвили- намус ахвариз ракъурда.
 ТIар рикIиз хъана, амма хкIун намусдик авуна.
 Фу- намус рикI аваз тIуьна кIанда.
 Хуьруьн намус- жемьтдин гъиле ава.
 ХъуьтIуьн намус гата амаз гъазур ая.
 Хъран намус- чаразвай фу я.
 Чаз гъардаз жуван намус зурбаз аквада.
 Чил- намусдин гигинал элкъвезва.

Чехи намусдал- гъвечи лекени гъмир.
 Шейтандивай намус клан хун- шейтанвал я.
 Элячиз тежер вацI- намусдинди хъана кланда.
 Эгер ваз гъурметзавачтIа- намуслу хухъ.
 Югъ- намуслу зегъметдинди хъана кланда.
 Яшайишдин гъар са рехъ намусдинди жен.
 Яшамишрай намус!!!

Нефсиникай

Аллагъди инсандиз ганвай нефс- къенятдинди я.
 Аллагъди - руьгдилай вилик нефс халкънаватIа,
 Аялдин нефс - виридалай чIехи я.
 Анжах - къейила нефс амукъдач.
 Акьул хунар кар алач, нефс хуьнал ала.
 Акьул- келледа арадал къведа, нефс- руфуна.
 Акьулни нефс са терездин хилера тун дуьз туш.
 Азарлу хъайибурукай нефс пехъиди- фад рекъида.
 Адетдин нефс авайда, сад- вичиз, къвед- къуншидиз лугъуда.
 Бахтун- гана, амам нефсини- къакъажна.
 Бязи вахтара жувахъни нефс авайди хиялда жедач.
 Бахт авайдаз - чIехи нефс гудач.
 Багъа чан- нефсини- ужузарда.
 Виридан къил - са чантада, нефсинин - са чантада.
 Виридалай чIру лишан - нефсинин къанихвал я.
 Вичелайни гъил къачуна, нефс хуьз хъанач.
 Виш хеб авай нефс пехъидаз, кесибдин садни кланда.
 Гудайла - агаж, кландайла акъаж жедайди - нефс я.
 Гишинвили нефс- харчиди я.
 Гудайла нефс - къулухъ жеда, къачудайла - вилик.
 Гунагъар къазанмишиз тазвайди- нефс я.
 Гъвечи аялдохъ- чIехи нефс жеда.
 ГъакIани куьруь уьмуьр - нефсиниз багъишмир.
 Гъамиша нефсиниз кландайвал- садавайни жедач.
 Гъиниз вун гъурч ийиз фейитIани нефс- ви тула я.
 Гъар затIунихъ вичин уьлчме ава, нефсинихъ- ваъ.
 Гъуьлуьн нефс - вацIаривай ацIуриз жедач.
 Девлет хуьналди - садан нефсни ацIайди туш.
 Девлерин нефсер - бушлухар я.
 Дявляр - анжах нефсер къатибуру башламишзава.
 Девлетди- нефс пичIи, вилер- буьркъуь ийда.
 Девлетлуйрикай кесибарийизвайди- нефс я.
 Ерли нефс авачир затI- дуьньядал алач.
 Жуван нефсинин иеси- жув хъана кланда.
 Жуван нефсинал- балкландин къенерар акъалжа.
 Жуван нефс- вилик, амайбурун- къулухъ ийимир.
 Жендек- са пата, жув- маса хурмир.
 Жув нефсиниз ваъ - нефс жуваз муьтIуьгъра.
 Жегъилдин нефс- къезилди хъана кланда.
 Зиянкар жанавурдин нефс - суьруьдай ацIудач.

Зегьметди нефс - кІалубра твада.
 Инсан ятІа - адан нефсинал куьлег жеда.
 Инсанвал чирдай чІехи терез - нефс я.
 Кесиб - вичин нефсинал мукъаят жеда.
 Камаллу инсанрихъ- къениятлу нефс жеда.
 Къаних нефс авайда - вичин къил регъведа.
 Къачудайла - нефс, гудайла - нефес хъана.
 Къати нефс авайдаз- пили лугъуда.
 Къезил нефс авайдаз-Аллагъди гуда.
 Къадар- на незва. къадардилай артуханди нез тазва.
 Къилел бала гъидай затІар: сад- мез, садни- нефс.
 Къил - вине турла, нефсини - руфун агъада тунва.
 Къенер алачир нефсинин балкІан къаз жедач.
 КІан - кІукІ текъведай затІ - нефс я.
 КІан квачир гъуьлни- сад я, - нефсни.
 Ламран нефс - газарда, иесиндин вил - базарда.
 Лап къаних нефс авайдаз- аждагъан буба лугъуда.
 Малаикар - нефс авачирбуруз лугъуда.
 Масабурухъ авай нефсер- къаних яз аквада.
 Нефс пехъидан- кІвал ичІи жеда.
 Нефсини- къил атІана, руфуна тур лугъуда.
 Нефес амай къван- нефсни амукъда.
 Нефс авачир ракъини чан цІа кузва.
 Нефсинин пичІивал - сагъар тежер тал я.
 Нефс - такваз къведай азраил я.
 Нефс ахъабурун - вилер акъал жеда.
 Нефс - къена, адан вилер къеце жеда.
 Нефсинни инсан- абурлуни ийида, абурсузни.
 Нефсни инсандин рад- са гафар я.
 Нефсни- дуьньядин бушлух хъиз я.
 Нефсинилай яман хъана къейибурни ава.
 Нефс анжах са къейидахъ амукъдач.
 Нефс- хийирдилай-шийирдин гуьгъуьна жеда.
 Нефс ацукъдайбуруз- напар лугъуда.
 Нефс- Азраилдин уьлчме я.
 Нефсини гъайи бала эхдай чанни кІанда.
 Нефс къати жанавурди - суьруь акІадарда.
 Нефсиниз- ял ягъун чидач.
 Нефсиниз- гъалал, гъарам чидач.
 Нефсини, сад жагъайла, мад, мад лугъуда.
 Нефс къатидан девлет- чарабуруз къисмет жеда.
 Нефсиниз такІан затІ- чукІул я.
 Нефсини вун- гару пеш хъиз тухуда.
 Нефсинин лукІ хъун- пис кар я.
 Нефсинивай- уьзуькъара яз, вичин чин къалуриз жезвач.
 Нефс пехъибуруз чилерихъ галаз цаварни къаз кІан я.
 Нефсини вичихъ, инсанвили- виридахъ ялда.
 Нефс цава ава, кІвачер ирид юкІунин чиле.
 Нефс артух хъуни - къанихвал артухарда.
 Нефсини- къил атІана руфуна тур лагъанава.
 Нефсер пехъибуруз къарар амукъдач.

Нефсинин кьеривал- намуслуйриз ганва.
 Нефс авачир ракъини-вири патал вич кузва.
 Нефсинин пичливал- сагъ тежер азар я.
 Нефс са рекъе жеда, намус- маса.
 Нефсини тагъай бала- кьилел къведач.
 Нефсини- садални баркалла гьидач.
 Нефс- дапIар алаз хъсан затI я.
 Нефсини вичин мурадар кьилиз акъудиз тада.
 Нефс пехъи кал- зиянда рекъида.
 Нефс - кIан квачир гъуъл я алахъ тийидай.
 Нефсини хвейибурулай- кьейибур пара ава.
 Нефсер пехъибур- сурани секинз акъваздач.
 Нефсини вакIаз буба лугъуз тада.
 Нефсиниз- вири вичелай гъвечIиз аквада.
 Нефс- галтIам алачир балкIан я.
 Нефс - цава жеда, адан иеси - чилел.
 Нивай нефс хуъз жезвачтIа- ам баладик ква.
 Пачагърин нефсер- океанар я.
 ПичIи нефсинин вилер -буъркъуъ, япар- биши я .
 Ширерин нефсер кьери, чеб регъимлубур я.
 Руфун ацIана, вил ацIун тавун- нефсинивай я.
 Регъятвилел жагъунивай- нефс пехъи жеда.
 Регъимлувили нефс- кIалубдиз яда.
 Регъуъ тежербурун нефсер ахъа жеда.
 Сабурлувал- нефсинал алай къаравул я.
 Са нефсиниз дуънья-гегъенш, къведаз- дар я.
 Садакъя гудайла-нефсиниз ваъ- нефесдиз килигда.
 Сергъят алач: вахтунал,бушлухдал,нефсинал.
 Тади квай нефс- ерли ацIудач.
 Тух хъанатIани, нефс ацIун тийидайбурни ава.
 ТIуърди тIимил акун- нефсинивай я.
 ТIурунин нефс гъвечIи ятIани, кур- ичIи ийида.
 ТIалаб- сад ийида,нефсиниз кIан- пара.
 Угърийрин нефсер йифиз ахварай аыватда.
 Уъмуър кьери нефсини гуърчегзава.
 Фагъумсуздан нефс- чуъллема- чуъл я.
 Хатур- нефсер кьерибуру ийида.
 ХъуътIуън нефсини гатфар, гад,зул неда.
 Хъран нефсинин пехъивал- цIув гва.
 Чилин нефсини рагъ туъкъуъмда.
 ЧIарчIихъни вичин нефс ава.
 Цвег къвандахъ- дагъ къван нефс ава.
 Цав- нефс пичIи бушлух я.
 ЦIун нефсини- ракъ- къванни неда.
 Шаиррин нефсер шиирривай тухриз жедач.
 Эгер нефсер хъаначиртIа, зегъметни чIгвадачир.
 Эркекрилай дишегълийриз артух нефс ганва.
 Юкъваз гуж гайидахъ еке нефс жедач.
 Ял на авайртIани- ннефсини кеф чIугвада.
 Яман нефсер авайбурукай- Аллагъди хуърай.

Тахсирвеликай, жазадикай.

Аллагъдихъай кичІеди- тахсирдив эгечІдач.
 Аллагъдин рекъе тахсир авурдан чка- жегъеннем я.
 Амалдар тахсиркарри чпихъ дугърияр желбда.
 Авур тахсир хиве къурдаз- регъим ава.
 ВикІегъдан вилик ажужди- тахсиркар я.
 Гзаф тахсиррин иесияр- вара-зара хъана.
 Гъавурда авачиз авур тахсирдизни жаза ава.
 Гъар са тахсиркардиз дуъз жаза гана кІанда.
 Гъар са аялдин тахсир-диде-бубадин хиве ава.
 Гъар са судъядиз вичи гузвай жаза-гъахъ аквада.
 Дуъз рекъе аваз-жазаламишайбур пара ава.
 Дуъз рехъ такІанбуру жазаяр фад къачуда.
 Дуъз Аллагъди- гъахъсуз жаза гудач.
 Епинал тІвал хъунни- адан жаза ятІа?
 Жувак квай тахсир хиве такъунни-гунагъ я.
 Жаза гун сад я, туьгъмет авун- масад.
 Жазадикай къурхуда- жув дуъз твах.
 Жезмай къван тахсиркар жемин, хъанани-хиве яхъ.
 Жанавурдиз- тІуьн тавуртІани- жаза ава.
 Жуван тахсир жанавурдин хиве твамир.
 Законар буш хъайила_тахсиркарар пара жеда.
 Закон-кІеви хъайила, рикІ архаин, къил секин жеда.
 Законар акъудзавайбуруз- чпин тахсирар аквадач.
 Законар- жаза гуз ваъ, дуъз рекъиз хкиз акъуднавади я.
 Законар гвайбуруз- тахсиркарвилерикайни менфят ава.
 Инсафсузда гузвайди жаза туш- кьиникъ я.
 Ислягъвили кьил тахсиркаррин гъиле вугумир.
 Инсанвили рекъе авайдаз жаза гун дуъз туш.
 Инсанвал чІурайбурузни жаза авайди я.
 Йиф тахсиркаррин рикІ алай вахт я.
 Квачир тахсир хивез къачуз тун- гуж я.
 Къанихвили- тахсиркарвилиз чІугвада.
 Къабулнавай законрални амал тавун- тахсир я.
 КІамайриз тахсирни жаза аквадач.
 Лянетлудаз жаза гуз гъайиф къемир.
 Мажиб къачузвай тахсиркарар тІимил авач.
 Намус миъи туширбур- тахсиркарар я.
 Пачагъ тахсиркар яз- гьукумат чкІида.
 Пачагъри чпин тахсирар хиве къадач.
 Пиянди- къве сеферда тахсирлу я.
 Ширел тахсир хиве къурдаз регъим ава.
 Регъятвилинкъадир авачирдан дарман жаза я.
 Руьгъ амачирдаз- жазадихъай кичІе туш.
 Сад- дуван- Аллагъдин гъиле хъана кІанда.
 Садни вичиз гайи жазадал рази хъайиди туш.
 Са тахсир- фекъидивайни жеда.
 Судья ава- тахсиркар жазаламишдай.
 Судья ава- ришвет къачуна, жазадикай хуьдай.

Тахсиркар хвена, масад дустагъун-ришветдивай я.
 Тахсирдинни жазадин арада ришвет гъат тавурай.
 Тахсиркаррикай дуъз рекъел хтайбур тIимил я.
 Тахсир авун-регъят, успат авун-четин я.
 Тахсирар парабуру ийиз, жаза тIимилбуруз гузва.
 Тахсиркардин далудихъ халу галайла гъикI я?
 Тахсиркарри чпи- чеб хуъдай вахтарни ава.
 Тахсиркарри- чпи- чеб масани гуда.
 Тахсирдилай гъил къачун-суваб авай кар я.
 Тахсиркакарри чпи-чеб къазни тада.
 Тахсир тавуна акъваз тежедайбурни ава.
 Тахсиркарриз - масабурувай регъим кIан жеда.
 ТIуърдалай- туьтIуърда жаза пара къачуда.
 ТIуьн тавуна къачур жаза- залан я.
 Угъридинди- угъривал я, судьядинди- жаза гун.
 Уьмуър тахсиркар яз акъудайдан жаза дустагъ я.
 Фагъумсузвили- тахсиркар ийида.
 Халудин тахсирдай-хтулди жаза къачуна.
 Хъсанвал авуна- жаза къачурбур гъикъван ава?
 Хъайи тахсирдилай Аллагъд гъил къачурай.
 Цай туш тахсиркар, ам ягъайди я.
 ЦIунни вацIун жазадикай кичI туширбур ава.
 Чарадак тахсир кутаз регъят я.
 Чпелай шак алуддай тахсиркарар пара ава.
 Чехи тахсирдиз- чIехи жазани ава.
 ШейтIанди тахсирар ийиз вугуда.
 Юлдашдин тахсирдик ви пайни ква.
 Ягъалмиш хъунайни- жаза ава.
 Ягъун- кьин- тахсиркарвал я.
 Яшайишдин татугайвилери тахсикарар бул ийида

Ичкидикай

Аллагъди гъарамнавай затIарикай сад лагъайди- ички я.
 Ажалдилай- ички сеbeb къейибур пара я.
 Акъулдикай ичкиди- кими кас ийида.
 Амай яракъри- къецелай, ичкиди- къеняй рикъида.
 Бязи духтурри, чпи хъваз- масабурув гадриз тада.
 Буъркъуь жедалди хъвадайбурни ава.
 Бязи дишегълийриз тахъвадайбур-итмар хъиз аквадач.
 Бахт фейила- ичкидин есирда гъатдайбурни ава.
 ВикIегъвал акатун патал хъвадайбурни жеда.
 Гзафбуру- чпин папарин хъиляй хъвада..
 Гъамунилай хъваз эгечIайбурни ава.
 Гъамиша хъвазвайбур- документ гвачир кимибур я.
 Дустар агудзавайдини- ички я, къакъудзвайдини.
 Ерли ички ишлемиш тавурдални хъуьредайбур ава.
 Жез хъвазвайбурулай, тежез хъвазвайбур гзаф ава.
 Зегъерди- сад лагъана рекъида, ичкиди- яваш-яваш.
 Ичкидихъ недай затI галачтIа-къведра пиянарда.

Ички хъвана- саданни къут- къутдал атайди туш.
 Ичкидикай "гъуъл" къурдаз- я паб герек амач, я хзан.
 Ичкиди- къурекайни аслан ийида.
 Ичкиди- вичин душман вав рекъиз тада.
 Ички хъвадайла- туькъуъл, хъвайила- ширин жеда.
 Ички хъун къадагъа авуни- хъвадайбур артухарда.
 Ички- дарман хъиз ишлемишна кӀанзавай затӀ я.
 Ички алачир мехъер- мевлиддиз ухшар я.
 Ичкиди вилер- мичӀи ийида, нефс- пичӀи.
 Ички хъвана рульдихъ ацукъун- тахсиркарвал я.
 Ичкидин са стӀалди- ивидин цӀуд стӀал чӀурда.
 Ички хъуна вил аваз къвезвайди- мугъман туш.
 Ичкиди туькӀурзавай крарилай- чӀурзавайбур пара я.
 Ички ишлемишзавай паб- "буьркъуь" гъуъл я.
 Ичкидин са хупӀни- зегъер я, къад хупӀни.
 Ички алай межлисдал- иблисдивай татайтӀани жеда.
 Ичкидилай кӀанивилин пиянвал залум я.
 Ички хъвайи кас са версинани чир жеда.
 Итимдихъ галаз папазни хъвадай ихтияр гайи закон авач.
 Йисан къене хъвайи ички- са юкъуз вилерай хтана.
 Кимидакай ичкиди- дилиди ийида.
 Къагъриманвал авун патал- ички лазим къведач.
 Къан тийиз хъвазвай кас- вич- вичин душман я.
 КӀанзни- дакӀанз хъвазвайди- къаних инсан я.
 Ламра тахъвадай ички- инсанри гьикӀ хъвазватӀа?
 Межлисдин шагъ- ички хъайила, тамада- кӀачерик аватда.
 Мусурманри ички тахъунихъ- еке тир метлебар ава.
 Пиянвал хкатайла, ламралай аватайди хъиз жеда.
 Пияндаз гъуъл- метӀерай ядай вир хъиз жеда.
 ШпӀрус- агъу ятӀа, ички- агъуйрин агъу я.
 ШапӀрусдин къиле авай цӀай- ичкиди пияндан къиле жеда.
 РикӀе авай сирер чирдай дарман- ички я.
 Сабурлу инсандик ичкиди- къалабулух кутада.
 Тахъвайла- уъри, хъвайила- бандит.
 Тахсиркарри- чпивай къейибурун сиве ички цада.
 Тахъвайдаз- садра лугъудайди, хъвайидаз- къадра лагъ.
 ТӀуруни нез, тумуни вил акъуддайбур- хъвайибур я.
 Угъридикай ичкиди дугъриди ийида.
 Уьмуьр куьруь ийиз кӀанзаватӀа- ички ишлемиша.
 Хъун дакӀандаз- ички вучиз кӀан жеда?
 Хъваз жез хъанайтӀа, къейибурални чан хкъведай!
 Хъун тавуна акъваз тежедайбур- бураз кумачирбур я.
 Хъвадайдан рикӀелни сивел техъведайди авач.
 Хъвайидахъ агъадайди- тахъвана пиян я.
 Хъвайидахъ галаз- вичи вичел хтайла рахух.
 Хъвайидахъни дилидахъ галаз къил къамир.
 Хъвайидаз дуьз рехъни- кирс кваз аквада.
 Хъваз- виридавай жеда, амма иливриз- сад- вадавай.
 Хъвадайди кӀвале- цӀай я, патал- къал.
 Хъвадач лугъуз- къинер къаз, хъвайила- къилер тӀаз.
 Хъун гадариз къин къун- ахмакъвал я.

Хъайи кас ичкиди- дахъай мисал ийида.
 Чехирди начагъарна, эрекъ дарман яз ишлемишзава.
 Чехи- гъвечи рикелай алуддай затI- ички я.
 Шадвал патал ички хъун - са багъна я.
 Шаирар- ички тахъвай пиянбур я.
 Эрекъ авай каркундин кIан хкатна.
 Югъди- хъваз, йифди- тIаз жедани?
 Яшар хъайидан ички квез я?

Хийирдикай, зияндикай

Аллагъди авур хийирдални рази хъухъ, шийирдални
 Аллагъдивай гужуналди хийир къачуз жедач.
 Бахт авайди- зияндин иеси жедач.
 Вирибуруз хийирар гуз- Аллагъдайни акъакъдач.
 Гунагъдин рекъе хийир къачуз жедач.
 Гъавурда авачиз хъайи зияндилай гъил къачун.
 Гъар садаз- сифте вичин хийир кIан я.
 Гъарам зиян са чIавуз вилерай хкведа.
 .Гъар садахъ хийир-зияндин терезар хъана кIанда.
 Диде-бубадин хийир течирди ахмакъ я.
 Еке хийиррин гуьгъуьна гъатна- кумир.
 Жуваз - хийир, чарадаз- зиян гумир.
 Жуваз хийир гайидаз- цIуд хъия.
 Жегъилар масадаз хийир гузни вердишра.
 Зиян тахъай вах- еке хийир хъайи вахт я.
 Зиян чарадаз гуз кIанз, чпи къачурбурни ава.
 Зияндихъ авур кар- хийир хъун- муьгътел кар я.
 Зияндин къулалай элкъуьн саламатвал я.
 Инсанар хийирдин крар ийиз халкънавабур я.
 Йифиз ял ягъунилай хийир авач.
 Кар- хийирдини, тIуьн- верцIиди хъсан я.
 Квар хун-пис лишан, яд экъичун- хъсан.
 Къал акъудун- са патазни хийирлу туш.
 Къил- хийирдин кIвалахрал хуьз алахъ.
 Къинекай кичIеди- зиянди рекъе жедач.
 КIелун хийирлу я, кIвалах авун- мадни
 КIекре гъарагъун- хийир я, пехъре- зиян.
 Лугъун- хийирдихъ хъана кIанда.
 Масадан зияндикай хийир къачумир.
 Намус михъи хъун патал- хийир це.
 Пис касдин хийирдал вил жемир.
 ШапIрус чIугуникай авайди са зиян я.
 Ракъини вич хийирдин рекъе кузва.
 Сив харчи хъун- зиян я.
 Са хийирдин карди-цIуд гунагъ алудда.
 Сабур- хийир я, сабурсузвал- зиян.
 Тубастахфирди- хийирдихъ ялда.
 ТIалаб хийир авуна, зиян къачумир.
 Угъривилей атай хийир кIан жемир.

Уьмуьр- хийирдин рекъе серф ая.
 Фагъумсзвилелай зиян кар авач.
 Хийир- зиян - са дилидаз чидач.
 Хийирдин рекъе геж ийимир.
 Хийир-Аллагъдивай тЛалаб. ахпа инсанривай.
 Хийир сифте жува це, ахпа тЛалаб.
 Хийирар хьунивай-къаних жемир.
 Хъсан ксар- хийирдин рекъе жеда.
 Хъайи хийирдал гаф эцигмир.
 Хъайи хийир- вав гва, жезмайди- Аллагъдив.
 Цан цун- хийир я, вахтунда кВатІтавун- зиян.
 Цуд хийирдиз- сад садакъа це.
 Цукай хийир къачуз чир хъана кІанда.
 Чубан-хийирдихъ, гъаван- чандихъ шехъда.
 Чарадаз зиян хъайила. шадвалмир.
 Чар акъалтун- хийирдиз, фин- зияндиз.
 Шадвилин чамар- хийир я.
 Эхир хийир хъурай лагъана дуьа ая.
 Югъ- хийирдинди хъурай, йиф-ял ягъунинди.
 Яру ранг- хийирдинди хъурай.

Дугъривиликай, угъривиликай

Аллагъди гайидакай угъри жедач.
 Алакь тавур угърияр- дустагъда ацукъда.
 Амалдар угъриди- дугъридал вегъеда.
 Акваз- акваз угъривал авун- ягъсузвал я.
 Аваран угъриди вуч хъайитЛани тухудач.
 Азраил- руьгъерин угъри я.
 Архаинвал- угъридихъ жедач.
 Бедбахт угъри- кІваливай- йиккъвай жеда.
 Бязи угърияр чеб-чпел элкъведа.
 Бурж атІуз угъривална, дустагъ жагъана.
 Бегъемсуз угъри- вичизни виляй аватда.
 Вири угърийрин буржи- угъривал я.
 Вирибуру угъривал негъ ийизва.
 Ватандин бурж вахкун тавунни- угъривал я.
 Гиладугърийрилай угърияр пара хъанва.
 Гзаф угърияр авай гъкумат чкІида.
 Гунагъ квачир угъри жедани?
 Гъери тІуьр кацерни сад я- угъриярни.
 Гъар са хуьруьхъ вичин угърияр жеда.
 Гъамиша угърийризни гъуьрч жагъидач.
 Гъар са угъридиз- вичин къайда ава.
 Гъарам туьтІуьртІа- угърияр рекъида.
 Дуьз рекъел хкведай угърияр сад- къвед я.
 Дарвили- чарасуз угъривал ийиз тада.
 Дуьньяда девлет авайбур- угърияр я.
 Дуьз дуванди-угърияр тергда.
 Далу яцІу угъридин къам- куьк жеда.

Еке угърийри куьлуь крарал- херде ийидач.
 Жинжиз- ракь, угъридиз- дапIар дакIан я.
 Женнет- дугърийрин макан я.
 Жегъеннем-угърийрин- дустагъ я.
 Законни угъри- чеб-чпин душманар я.
 Зегъмет чIугун тавуна- угъривал жедач.
 Икъван чIавал сад- къве угърияр жедай.
 Иблис угърийри-гъакимрикай даях къада.
 Ички хъвайи угъри къаз регъят я.
 Иесивал тийидайдан дарман- угъри я.
 Йифиз- угъриди, юкъуз- дугъриз къалурда.
 Кар кIеве гъатайла, дугъридин гардан хада.
 КичIедавай угъривал жедач.
 КичIе угъри- кицIини къада.
 Къуншидин девлетди угъри дили ийида.
 Къуншидин пай квачиз угъривал жедач.
 Къаз тахъайдаз-угъри лугъун дуьз туш.
 КъуртIа- угъри я, такъуртIа- дугъри.
 КIан хъуналди угъривал виридавай жедач.
 КIвалин угъри къаз четин я.
 ЛакIаб алачирди- бегъем угъри туш.
 Лам- вилик, угъри - къулухъ жеда.
 Милицадикай угъридиз дуст жедач.
 Милицаяр- дугърияр хуьз къунвайбур я.
 Машинар гвай угъриярни авайди я.
 МичIи йиф- угърийринди я.
 Намус квайда- хуьре угъривалдач.
 Низ хъайитIани - угъри лугъуз жедач.
 План авачир угъри- ракъара гъатда.
 Пешекар угъри къун четин я.
 Регъуьбурукай угърияр жедач.
 Рагъ алай йикъан угъривал- тарашун я.
 Садазни вичин велед угъри хъана кIандач.
 Сада кIанз,сада дакIанз угъривалда.
 Саламат затI угъриди аламатдиз акъудда.
 Свас чуьнуьхун- угъривални я, къачагъвални.
 Садра гъалалай угъридивай акъвазиз жедач.
 Са- угърийриз Аллагъди вахтуналди рехъ гуда
 Сергъят авачир угъривал авач.
 Тумунал гел шткидай угъри- сикI я.
 Табдайбур- угърийризни хуш туш.
 Тавур кардал угъри я лугъунни дуьз туш.
 ТIвар- угърийрин,тIуьн- къуллугъчийринди.
 Угърийрин дережа- ацукъай йисар я.
 Угърияр хъаначиртIа- вири девлетлу жедай.
 Угъривална ваъ- алакъ тавуна дустагъда.
 Угъри сад, ацукъарайди- са масад?
 Угъридин затI- дугъридизни гъалал туш.
 Угъри веледди- кIвалевайбур динж тадач.
 Угъривал фу недай рехъ яни?
 Угъривал кIанда, жаваб гуз кIандач.

Угъивални кый- а бахтни.
 Угъридин девлет-чкИда хевлет.
 Угърийри вилел нвагъ алаз фу неда.
 Угъридиз йифиз ахвар къведач.
 Угъриди хиве къаз- чуьнуьх вучиз авунай?
 Угъридин чина ягъ амукъдач.
 Угъриди вичин гъалатIар дустагъда чирда.
 Угърийрин ахварарни - тарашуникай я.
 Угърийрин мурад- амайбур буьркьюь хьун я.
 Угърийрихъ- угъри папарни жеда.
 Угъривал тавуртIа- жанавурар рекъида.
 Угъридизни вич беябурун хуш туш.
 Угърийрин вилериз юкъуз экв аквадач.
 Угърияр къун тавуникай хийир авайбур ава.
 Угърияр тахъайла- милицадиз кIвалах авач.
 Угъридин муг пата жеда.
 Угъривили вахтарни авайди я.
 Угърияр- шартIари арадал гъизва.
 Угъривал бедендик квайбурни жеда.
 Угърини кый, адан уьмуьрни.
 Угъриди- къин къада, дишегъли- шехъда.
 Угъри- шак алудиз алахъда.
 Угъри кек яргъи хъана рекъидач.
 Угъридиз гайидалай. кайи вахтпара я.
 Угъривилел кIватIайди- нез жедач.
 Форма алукIнавай угъри- виридалай писди я.
 Фагъумсуз угъриди вич къаз вугуда.
 Халисан угъридиз-мажиб кIандач.
 Халис угъридиз- дустагъни кIвал я.
 Халисан угърийриз- дустагъ- школа я.
 Чехи угърияр виридаз машгъур я.
 Шагъид- угъридин душман я.
 Эсер авчир угъридиз кичIе туш.
 Эркекдалай, дишегъли угъри пис я.
 Югъ- угърийриз ял ягъиз ганвай вахт я.
 Яракълу угъри- душмандилайни пис я.

Бармакдикай

Акъуллудаз-бармакдин намус жеда, ахмакъдаз- пулунин.
 Акъул бармакда ваъ, къиле хьун лазим я.
 Бармак цава амай къван ханвал тIалабна.
 Бармакдин чичIера рагъ акъунач, нехир хкана.
 Бармак кIаник кутуна ацукъдай адет туш.
 Бармак кIвачерик аватай вахт чIуруди я.
 Бармак ятIа- бармак хъана кIанда, киле- киле.
 Бармакди ярх тавур руш гъуьлуьз гудай.
 Бармакдал далдамар ягъич хьи.
 Бармакдал- "хъурхъ-лаш" къугъвадани?
 Бармак- итимдин къилин алат я.

Бармак алкІуниз лайихлу папарни жеда.
 Бармак усал акуна, итим буш аквамир.
 Бармакар алай дишегълийрин кыле гар ава.
 Бармакда тІвал туна къекъуьн- дамах я.
 Бармакдал - зар, жув- азар жемир.
 Бармак патал алукидайбур- фурсухъанар я.
 Бармак- жуван кылиз килигна къачу.
 Бармакдиз килигай партални кІанда.
 Бармакдиз килигай итимни кІанда.
 Бармак хкваш лагъайла- кыл хкана.
 Бармак- кыл кІевдай алат туш.
 Бармакдиз пем вегъин- зарафат туш.
 Бармак алукиуна- дишегъли-эркек жедач.
 Виридалай четин месэла-бармак хуьн я.
 Гададал- бубадин бармак жеда.
 ГъуьчІ кткай бармакди- иеси чирзава.
 Гъавая гузвай бармакдин кымет- пуд кепек я.
 Душмандиз кІанзавайди- бармак туш- кыл я.
 Есирда гъатайдан бармакдал ашукъ жемир.
 ЖезватІа-бармакдила иесидиз хатур ая.
 Зар алай бармакар жедач, зар- жува гъваш.
 Иесидиз килигай бармак жеда.
 Йис цІийизмаз бармак-кыилел жеда.
 Йис куьгъне хъайцила- кьуьнцІик гадармир.
 Йисан кыле цІийи бармакар жагъидач.
 Йифиз бармак алаз ксудай адет туш.
 Куьгъне хъунал- бармакдин намус сур жедач.
 Къан хивевайдан бармак алукина къекъвемир.
 Кыилел бала къведайла, бармакни алатда.
 Кысметдай атай бармак- гъуьрметдив алуки
 КІан- кІукІ авачирдаз- бармак лугъудач.
 Ламран кыилел бармак алукидади- итим туш.
 Масадан бармакдал дамах ийимир.
 Намус квай бармак я фяле.(С.Сулейман).
 Намус- бармакдила башламиш жезва.
 Папан кыилел бармак алукидай крар ава.
 ШипІ-шапкадинди, кар- бармакдинди жеда.
 Рехи бармакар къадайбурни ава, такъадайбурни.
 Са юкбуз бармак- пакадин юкбуз- шапка жеч хьи.
 Тахсиркардин бармак алукимир.
 ТІвар- бармак яз, кыилелай вине жеда.
 Угъридиз вичин бармакдал-цІай аквада.
 УстІарди цвайи бармакдик синих жедач.
 Узьукъарадан бармак- вилера жеда.
 Фагъумсуз кыл бармакдивай акьуллу жедач.
 Фендигарри, ксудайла. бармак кІвачерал эцигда.
 Хажалатди- кыл рехи, бармак чІулав ийида.
 ХтІур бармак гилигдай хак кІанда.
 Хайи кылиз- бармакдикай чара жедач.
 Хцин бармак бубади алукидай адет туш.

Хперин бармакар алай жанавурарни жеда.
 Хърхъуниз элкъвейдаз- бармак лугъуз жедач.
 Хъайдан бармак - дахъайдан кылел тахъурай.
 Цфер- дагъларин бармакар ятIа?
 Цегъ тIуърдан бармак цIа жеда.
 Чергес чухвадив- бухари бармак къада.
 Чехи бармак алукулнал- чIехи жедач.
 ШейтIандин бармак алай угъри къаз жедач.
 Эркекдин кылел- бармак хъана кIанда.
 Юлдаш хъуналди- дишегълидал бармак алукулдач.
 Ягъсуздан кылел бармак алукулиз гъайиф я.
 Яхул бармак чIулав рекъел пIир хъана (Къ.Саид).

Сувабдикай

Аллагъ рикIел хуьн- сувабдин кар я.
 Акьуллудахъ яб акална-дуьз рекъиз хъша.
 Азарлудал кыл чIугун- сувабдин кар я.
 Авай гаф чинал лугъун- суваб я.
 Виридан пай квай мискIиндиз куьмекун суваб я.
 Вал ихтибарнавай сир хуьн- суваб я.
 Вал авур ихтибар кылиз акъудунни- суваб я.
 Вучиз ятIани сувабар - кесибри гзаф къазанмишда.
 Гунагъкар дуьз рекъиз хкун- суваб я.
 Гъавурда авачирди- гъавурда тунни суваб я.
 Гъар сад вичи къазанмишай сувабрин иеси жеда.
 Гъакъи авачиз ийизвай кIвалах- сувабдинди я.
 Гъар са касди жемьтдиз ийизвай кар- сувабдинди я.
 Диде-бубадиз вафалу хуьн- буржни я, сувабни.
 Дустар пара хуьн- девлет я, дуствал хуьн- суваб.
 Дуьз гафунал къул чIугунни суваб я.
 Ерли суваб къазанмиш тавур инсан жедач.
 Жегъил чIаван сувабар яш хъайила жагъайбур хъиз я.
 Жувал гьалтайдаз салам гун- сувабдин кар я.
 Жувакай а патал алайди инжикели тавун- суваб я.
 Жувалди, физвай яд- чилкин тавунни - суваб я.
 Жуваз такIан кар- чарадаз тавунни- суваб я.
 Жува акIурай таран емиш масада тIуьн- суваб я.
 Йифиз къазанмишай суваб- юкъуз герек къведа.
 КапI-теат- гъар са мусурмандин ферзни я,сувабни.
 Къейбур- чан аламайбурун сувабрихъ муьгътеж я.
 Къейи кас вахтунда фаракъат авунни суваб я.
 Сувабар цавай аватзавач. жува къазанмиша.
 Намуслудаказ са тике фу тIуьнни - суваб я.
 Пис касдихъ галаз кыл къун тавунни суваб я.
 Пис ксарихъ ислягъвал хуьн- суваб ва бахт я.
 Ризкъидив михъивал гваз эгечIун- суваб я.
 Сувабар къазанмишун патал- чандал цIай куг.
 Сувабар къазанмишиз михъи рикI ва ачух жен.
 Сувабар, жув амачирла амукъзавай савкъватар я.

Сувабар, гьам жув, гьам мукьвабур патал къазанмиш.
 Сувабар къазанмишиз- еке игитвал лазим туш.
 Сувабри- бала- къададикай хуьда.
 Сувабар пара къазанмишай садни дарда гьатнач.
 Сувабар къазанмишунивай ашкъилу жеда.
 Сувабар- хьсан ксарин къилел алай нулар я.
 Сувабдин рекье кечмиш хьайиди- женнет эгъли я.
 Сувабар къазанмишайдал- небгетдин вил алуькдач.
 Сувабар гьисабиз ацукьунни- гунагъ я.
 Сувабдин кардал дамах авунни- гунагъ я.
 Сувабар- гьарда вич патад къазанмишзава.
 Сувабар къазанмишиз яргъариз фимир.
 Сувабдин рекье- затІни гьайиф къвемир.
 Сувабар къазанмишиз садрани геж туш.
 Суваб- Аллагьдиз хуш кар авун я.
 Сувабрин дуьнья- ксана гьакІ акьудмир.
 Тапан шагьидвили- вири сувабар квадарда.
 Хзанда чешнелу хьунни- суваб я.
 Хьсанвал авун- сувабдин кар я.
 Хьсан ксарин сувабрик акатрай лагъ.
 Хьайи сувабрал рази яз ацукьмир.
 Цан цун- сувабни я, ризкъини.
 Цуд суваб са гунагьди квадарда.
 Чарадан пай квайдал суваб къачуз жедач.
 Чуьруькчийр ислягъ авунни- суваб я.
 Чарадан агъ гуьгьуьна тахьунни суваб я.
 Чарадан бурж вахкунни суваб я.
 Чилиз къуллугъ авунни суваб я.
 Эверайдаз - гьай лугьунни суваб я.
 Юкьуз- гьилерал, йифиз- къилел сувабар къачу.
 Язух- анжах сувабдин рекьейдаз къведа.

Эвел ва эхир кьилерикай

Аллагъ - эвел я, амайбур - эхир.
 Аллагьдин гьиле - эвелни ава, эхирни.
 Акьуллуйрин эхир къил фагьуна кІвалахда.
 Ахмакьри - эхир кьиляй фагьумда.
 Бахтунихъни - вичин эвел-эхир ава.
 Вахтунихъ - я эвел авач. я эхир.
 Ватандиз эхир къилелди вафалу хьухъ.
 Гьич саданни эхир къил пуч тахьурай.
 Дуьньядин эхир хьунал вил жемир.
 Душманрин вил - ви эхир хьунал ала.
 Жережайризни - вини къил ава.
 Дагьдихъни вини ва агъа къил ава.
 Дуствилерихъ - атІ къил авайди туш.
 Жегьилри - эхир кьиликай фагьумдач.
 Залан къил и - кІвачер муьтІуьгьарда.
 Епиниз - эвел ва эхир кьилер ава.

Инсан - дуьньядин атIа кьилизни фида.
 Иеси авачир малдин эхир жанавурдив гва.
 Къалияндин са кьил - цIа жеда.
 Кьил кьуртIа - дяве, катайтIа - кьуьр.
 КIан - кьил авачир хизандиз четин жеда.
 Ламран кьилин чIехивилиз тамашмир.
 Мурадрихъни атIа кьил авайди туш.
 Пейгъамбаррин эхиратдикай хабар я.
 Рекъидай кьилий эхират рикIел къведа.
 Сифте - чIурна, эхир кьилий пашман жеда.
 Сергъятдихъни - эвел, эхир кьил ава.
 Тарифрин атIа кьил - ягъанат я.
 Тарихдин - эвел. эхир чирна кIанда.
 Туьрди хъиз - атIа кьилиз экъечIна кIанда.
 Фагъумсуз кьили - эхир кьил пуч ийида.
 Хатурдин - эвел хъсан я.- Эхир пис.
 Цанихъ - и кьилни ава - атIа кьилни.
 ЦIийдахъ - эвел кьилий гелкъведа.
 Чандихъ эвелдалай - эхирдал къелкъуьгъ.
 Чуру кардин - эвел ава, эхир авач.
 ШейтIанвилин эхир кьил чIуру я.
 Эвел авачир кIвалахдихъ - эхирни жедач.
 Эвелдай ийидай акьул - эхирдай авуна.
 Эвел ахъайна, эхирдихъ галтугна.
 Эвелдай - алцум, эхирдай -атIугI.
 Эвел - Аллагъдивай, -эхир духтирдивай.
 Эвел - кефи хана, эхирдай минетмир.
 Эвел - уф це, эхирдай - хъухъ.
 Эвелдай - туьнт. эхирдай - буш хъана.
 Юкъ - эвел, эхирди чирда.
 Яман югъ - я эвелни тахъурай, я эхирни!

Гафарикай

Аллагъ вири гафарин гъавурда акъадай кас я.
 Аллагъди авур кардал гаф эцигмир.
 Аллагъди гафар рахадай мез сиве тунва.
 Акьуллудан сивай- акьуллу гафар акъатна кIанда.
 Амалдарри гаф- ваз кIандайди ийида, кар - чпиз.
 Авачир гаф лугъунни, авайди- чуьнуьхун- гунагъ я.
 Аялриз чирдай гафар- метлеблубур хъана кIанда.
 Аялдиз гайи гаф кьилиз акъудиз алахъ.
 Аялдивни гайи гаф кьилиз акъудиз тур.
 Ацукъ чIурукIа авуртIани гафар дуьзбур лагъ.
 Ахмакьрихъ галаз гафар элукъармир.
 Аман- минет авурдан гаф атIана рахкурмир.
 Аваран гафар акъуддай сив михъиз хуьх.
 Бегъемсуз гафуни кьилел бала гъила.
 Буш гафарални, буш киледал гъамбар ацIудач.
 Багънайрихъ къекъвейди- гафаринни чIаларин иеси жеда.

Бахтлу жедайла- хъсан гафар чир жеда.
 Бахт физ эгечІайла- рахадай гафар жагъидач.
 ВикІегъ суса -къаридин сиве гаф амай кар тамамда.
 Вишекай са гаф къванни дуъз талгъдайбур ава.
 Вичин гаф винел кІандайбур пара ава.
 Гаф- рахунин ва чІалан са уъчме я.
 Гафарин куъмекдалди чун рахазва.
 Гаф- дуъз ва вичин чкадал ишлемиз алахъ.
 Гаф лагъанамаз авуртІа- регъят жеда.
 Гаф лагъайди- сад, кар авурди - масад хъана.
 Гаф ава- хъвер гъидай, гаф ава- шел гъидая.
 Гаф- нубат атай чкадал лагъайла- къиметлу я.
 Гафар къадайвал ишлемиш тийидайди- шаир туш.
 Гафар бейтериз элкъуърна- шиир жедач.
 Гаф- яракъ ва куъмекчи хъана кІанда.
 Гаф- яракъ я, чІал- аскер.
 Гаф тагунни - гунагъ я.
 Гафар чІурунни гунагъ я.
 Гаф атІун, сес атІн лагъай чІал я.
 Гаф- садра жедай адет я.
 Гаф къачуз кІан тахъайда- кар къачуна.
 Гаф- керпич я, чІал- дарамат.
 Гаф- агъдабандин сиве- нянедин къван я.
 Гаф- кІаниди патал- сир я.
 Гаф- душмандин сивяй терсина акъатда.
 Гаф - ваз, кар- вичиз кІандайди авуна.
 Гаф- иблисди ваз якъут язкъалурда.
 Гаф- кІеве гъатайла- шагъид я.
 Гаф- чІал сад хъун хъсан я.
 Гафар хъана, крар тахъун пис я.
 Гаф-чІал галачиз кар ая.
 Гафар- гарув гудайбур рахъамир.
 Гаф- чІалан девлет я, абур кІватІала.
 Гафар кутугай тартибда тваз алахъ.
 Гафар лугъуз регъят я, кхъиз- азият.
 Гафар- санай, крар- масанай тахъурай.
 Гафуни- гаф хада, гафари- чІал.
 Гафни-гаф хъана, амни гаф жеч хьи.
 Гафар- а паталлайди гъавурда гъатдайбур жен.
 Гафаринни-чІаларин иеси жедайвал ийимир.
 Гафарал- хвена, крарал- къена.
 Гафарикай келимаяр ийидайбур- устадар я.
 Гаф сиве амаз- кар акъатна.
 Гафар гзаф рахадай сивиз- къай фида.
 Гафар чІурукІа рахуни- чІал херде ийида.
 Гафунин къилиз- са гаф тикрармир.
 Гафунал тукІуъдай карни ава, пулуналдини.
 Гафунал тукІуъдай кар- пулунал вегъемир.
 Гафаралди тухуз тежедайбурни жеда.
 Гафуни туруни хъиз-жув чІехиди хъайила атІуда.
 Хафарик харчибур хъайила-чІалак- эчІелар жеда.

Гайи гафунин иеси хъана кIанда.
 Гафар хъаначиртIа, са бязибур фад къенай.
 Гафунихъ-гаф,керпичдихъ- керпич гилигиз чир хъухъ.
 Гафунин къадир авачирдаз- чIаланни жедач.
 Гафарихъ агъун - иесидилай аслу я.
 Гафарикай- алааматдин сирер арадиз къведа.
 Гафарикай - шад мани ва пашман шел жеда.
 Гафунин хцивал-чIалануштаддилай аслу я.
 Гафар алщумиз къекъведай затIар туш.
 Гафариз- масан, метлебдиз- деринбур мисалар я.
 Гафара тIуб атадайдур- фитнесарар я.
 Гафар- цавай. крар- чилийни тахъун пис я.
 Гафар-папариз, крар- адахлийриз кIандабур авуна.
 Гафарикай суретар чIунвадайдур- устадар я.
 Гафуни- гаф, гъуруь- саф хада.
 Гафуни- гапурдилай пис атIуда.
 Гафар - вири сад хътинбур жедай адет туш.
 Гафарихъ агъаз тежербурни авайди я.
 Гафариз- яб гун герек я.
 Гафунихъ яб акализ чир хъана кIанда.
 Гаф хуш атун- рахазвайдалай аслу я.
 Гафарик синих квач, эгер вичи синих квачтIа.
 Гафарихъ галаз- крарни хъун чарасуз я.
 Гафари- шадна, крари- пашман тавурай.
 Гафар гваз къекъведайдан тIвар- чанта я.
 Гафар- жуван фикир лугъузвай затIар я.
 Гафар ава- дуьз лугъузвай,гафар ава- таб квай.
 Гафарай къацIар акъуддайбурукай яргъаз хъухъ.
 Гайи гаф къилиз акъуддай касни кIанда.
 Гъавурда такъур гафуникай хъел къвемир.
 Гъавурда авачиз лагъай гаф-нуькI яз катда.
 Гъавурда гъат тавур гаф-0 тикрар ая.
 Гъар садаз вичин гафар- гегъверар хъиз я.
 Гъар садаз вичин гаф гъалиб хъана кIанад.
 Гъар са чIуру гафуни- иеси дакIанарда.
 Гъар чIалаз- вичин гафарин уьлчме ава.
 Гъар садаз вичи гаф лугъудай чка чир жен.
 Гъар са чIуру гафунин гуьгъуьна- тIурфан ава.
 Гъай гафунилай гъейри-амайбур таб ксарни ава.
 Дидед чIалан гафар- аялдин сиве хъана кIанда.
 Дерин манадин гафар- куьгъне жедач.
 Дуьз гафунихъ- нин хъайитIани- яб акал.
 Диде гафунихъ- метлебар пара ава.
 Дидед чIала-кар авачиз маса гафар твамир.
 Дуьз ишлемиш тавур гаф- гранат я.
 Дугъри гафунин иеси- угъри ийимир.
 Еке межлисрал- гаф тагана рахамир.
 Ерли рахаз чир тахъун--биши яз хунивай я.
 Жуван гъахъ гафунал- мягъкем акъваз.
 Зарафатдин гаф лугъудай чка ва вахт ава.
 Инсандин къилихар- рахадай гафари чирда.

Ише тефидай гаф лугъуз алахъмир.
 Инсанрин чІалар- гафар- сесерикай жезва.
 Инсансуздай инсансуз гафарни акъатда.
 Инсан ятІа- хъсан гафарал рахада.
 Йифиз гайи гаф, пакамаз ваъ лугъумир.
 Кар- кІвалах- гаф текъверди ая.
 Камаллу духтурдин гафни - дарман я.
 Къимет тагудай гаф- базардиз акъудмир.
 Къуллугъ- жувал гаф текъведайвал ая.
 Къени гаф- гужалди акъатда, чІуруди вичи-вичиз.
 Къве гаф сад-садахъ гилигиз течирбур ава.
 КІанида- кІани гаф лугъуда, дакІанда- дакІан.
 КІанибур манийрин гафарал рахада.
 КІанибур гафарин пиянарда.
 КІанидаз гайи гаф- кьилиз твах.
 Лалдайвай-кІан хъуналди гафарал рахаз жедач.
 Лалбуру-гафарин чкадал - амалар ишлемишда.
 Лагъай акъуллу гафуниз къимет це.
 Лагъай гафунин иесивал ая.
 Метлеб авачир гафар куъз рахада?
 Маса чІалан гафар чІурукІа ишлемишмир.
 Маса чІаларин гафар квачиз рахун четин я.
 Нубатсуз гафунин-къилив ван ийиз тада.
 Нубатсуз чкадал лагъай гаф-гуълле я.
 Папарини гафар гъуълериз кІандайбур ийида.
 Пис гафар акъатдай сив михъиз амукъдач.
 Пис гафунин гуьгъуьна- пис карни ава.
 Пис гафар акъатай хъсан гафни- синихлу я.
 Патав гвайбурувни са гаф лугъуз гице.
 Пара гафар-гимешар ятІа, тІимилбур- кьизилар я.
 Пара гфарилай- тІимил крарни хъсан я.
 Патан гафарихъни яб акална кІанда.
 Пабни гъуъл хъайила- гаф-чІал сад хъана кІанда.
 Шузал пих алуддай гаф лугъумир.
 Рахадайдиз- гафни жагъида,кІвалахдайдиз- карни.
 Рахаз чида лайгъайла, вуч гаф хъайитІани лугъумир.
 Рахазвайдан гаф къулалай атІумир.
 Рахадай гафар- дуъз лугъуз алахъ.
 Рахазвайдак синих кватІни- гафар гъахъбур я.
 Рахунрик гуьчег гафар кутурла-чІал девлетлу жеда.
 Рахадай гаф тагун- марифатсузвал я.
 Рагъимлудан гафар-кІенибур жен.
 Рагъмет- гафунихъ къадарсуз еке метлеб ава.
 Сад ава- гаф атІун. сад ава- гафунин атІун.
 Сабурлу гафари- абурлувал гъида.
 Сивяй акъатзавай гафаринкъимет чир хъухъ.
 Са гафунал акъваздай алакъунни кІанда.
 Са алчах гафунин- инсан вилай вегъеда.
 Са гаф- цІудра тикрарун мишребсуз я.
 Санал- са гаф, масанал- маса гаф жемир.
 Са тике фаз килигна- чІал квадармир.

Турунин хер- сагъ жеда, гафунин- ваъ.
 ТIар тийидайдаз- гафни сад я, -лашни.
 Угърияр ава- шейэр чьнубхдай.
 Угърияр ава- чарабурун чIалар чьнубхдай.
 Фагъумна акъудай гафунин-дяве- ислягъарда.
 Халкъдин гаф- виридалай хци я.
 Халкъдин тIварунихъай гаф гумир.
 Халкъдин гаф- халкъди гурай.
 Халкъдин гафарихъ агъуна кIанда.
 Хуш гафунин-шадвал кутада.
 Хатадай акъатдай гафни акъуллуди хъурай.
 Хъилен гаф- рикIе цаз я.
 Хъра- фу чарада, сиве гафар.
 Чарадан гаф-чIал- ви кIвале дахъурай.
 Чалан устаддиз- гафар пара чир хъана кIанда..
 Чуру гафунал кIевиз акъвазун- акъуллувал туш.
 Цайи гафар-пичIибур, экъечIайбур- эчIелар жеда.
 Цуд гаф са гаф туширбурни ава.
 Шаир,писатель- гафарин заргар хъана кIанда.
 Эркинал лагъай гаф- серкедал тIушунмир.
 Юлдашар- гаф-чIал- садбуруз лугъуда.
 Я хъсан гафар, я хъсан крар хъана кIанда.

Дарман гафарикай

Авур хатур тийижирдан дарман-ичIиз рекъе тун я.
 Акъулдин къадир авачирдан дарман- авамвал я.
 Алачиз рахадайдан дарман-сивиз дапIар ягъун я.
 Ахмакъдан дарман- кал хъиз нехирдиз ягъун я.
 Багънайрихъ къекъведайдан дарман-тагъ эцигун я.
 БалкIан кIанз-цап дакIандан дарман-кесибвал я.
 Ватандин къадир течирдан дарман- гъурбат я.
 Вуч лагъатIани тийидайдан дарман- лаш я.
 Гунагърихъай кичIе туширдан дарман- бала гун я.
 Гъуьлуьн къадир течирдан дарман- рахкурун я.
 Гъуьрметдин къадир течирдан дарман- писвал я.
 Диде-бубадин къадир течирдан дарман чара авун я.
 Дишегълийрин къадир авачирдан дарман- тек тун я.
 Дуьз гафунихъ ягъан тийидайдан дарман- гатун я.
 Езнедин къадир авачир ярандидедин дарман-тIал я.
 Жегъилвилин къадир авачирдан дарман- къузуьвал я.
 Зегъметдин къадир авачирдан дарман- дарвал я.
 Инсанрин къадир авачир пачагъдин дарман- алудун я.
 Яран диде- бубадин къадирсуздан дарман.руш хкун я.
 Йифен къадир течирдан дарман- юкъуз кIвалахиз тун я.
 Кая- къея лугъудайдан дарман-авайдини квахъун я.
 Ксунал рикI алайдан дарман- каш гун я.
 Къаридин къадир авачир къужадин дарман- субайвал я.
 Къужадин къадир авачидан дарман- купулри къун я.
 Къуншидин къадир авачирдан дарман-баябан чуьл я.

Къуллугъдинкъадир авачирдан дарман- алудун я.
 Ламран къадир авачирдандарман-парцик кутуня.
 Михъивилин къадир авачирдан дарман-буъркъуь къари я.
 Нубатсуз рахадайдан дарман- лал хъун я.
 Памбагдин месел къецивалдайдан дарман-керпич вир я.
 Пата вил авайдан дарман-чапрас хъун я.
 Папан къадир авачирдан дарман-хендедавал я.
 ПапIрус чIугвадайдан дарман- жерме я.
 Регъимсуздан дарман- виляй аватун я.
 Ришветбаздин дарман-къекъверагвал я.
 РикIел акъалтай кар ийдайдан дарман-къил цла акъун я.
 Сабур авачирдан дарман- чархалай ракъурун я.
 Тапарардайдан дарман-си патахъ хъун я.
 Таб квайдан чинин дарман-хъурхъ акъалжун я.
 Табна, чин яру тежедайдан дарман- цагъ ягъун я.
 Такур ахварар ахъайдайдан дарман-сив куън я.
 Тадай сухван дарман- хех я.
 ТIуърди вилерай хкидайдан дарман-хийиррикай хкудун я.
 ТIуъна хиве такъадайдан дарман-вилерай хкун я.
 Угъридин дарман- жазаламишун я.
 Уъмуърдин къадир авачирдан- гатун я.
 Фад къарагъ тийидайдан дарман-физзарядка я.
 Фаз тегъне ягъдайдан дарман- гишила тун.
 Фитнечидин дарман- мецел цIай эцигун я.
 Хуърекрин дарман- къел я.
 Хъвадай пиянискадин дарман- мекъи тундра я.
 Хъайидал рази туширдан дарман-вара-зара хъун я.
 Цавуз къванер гадардайдан дарман- къил хун я.
 Цавай аватунал вил алайцдан дарман- гваз агахъун я.
 Цуъкверин къадир авачирдан дарман- къалгъанар я.
 ЦIун къадир авачирдан дарман- мекъи къуьд я.
 Цегъ тIуърдан дарман- къилел цIай къурун я.
 Чуънъухунардайдан дарман- гъил атIун я.
 ЧIурудандарман- къениди илигун я.
 Шаирдин дарман- шиирар кхъиз тун я.
 Эркекрин къадир авачидан дарман-вири рушар хъун.
 Ягъсузрин дарман- къазаматда тун.

ТIварарин алаваяр

Аллагъди гайиди нез течирди-вара-зара я
 Аллагъдин рекъел алайда-пуд жуваз- сад масадаз гун.
 Ахвар- пул тагана, тамашдай кино я.
 Ахвараллайди - чан алай як я.
 Ахмакъриз акъуллу кIвалахар авун четин акъвазда.
 Бурж чидайдав це, течирдаз- далу къалур.
 Бедбахтдаз-цав къакъан, чил- кIеви яз аквада.
 Веледрикай рикIиз регъят тахъайди-йикъе жеда.
 Гад- инсандин- жегъил вахт я.
 Гададин мехъер- куънуьди кул авур мисал я.

Гъетер- хъсан ксарин руьгъер ялда.
 Гъавурда авачирди- гъавурда тваз жеда.
 Гъавурда гъатиз дакІанди-тараз акъадардай вак я.
 Гъуьлуьн мукъвабур- папан- чарабур я.
 Дамах авун- жув артух къалурун я.
 Дуьнья сара къаз алахъмир-протезрал аватда.
 Дустар-ни хъайитІани къада. хуьз алакьдач.
 Дуст- мукъвадай, мукъвади- чарадай къамир.
 Дустариз килигна- мукъвабур гадармир.
 Дустар- вахтунинбур. мукъвабур- гъамишалиг я.
 Жуван уьмуьрдин юлдаш пис аквазвайди-буьркъуьди я.
 Зул- акъулдин камаллу вахт я,бегъердин бул вахтни.
 Итим- патан лашунай къада.
 Йисан вахтарикай-гатфар- аял вахтни я. шад вахтни.
 Кая- къея лугъудайдан мал акваз-такваз терг жеда.
 Къужа- къайи къванцяй къадай къариярни жеда.
 Къари- къужадиз- авачир сарар я,сусаз- як.
 Къуншияр- писни хъсан кхъизвай "малаикар" я.
 Къуншидал пехилди-Аллагъдиз виляй аватда.
 Къунши кІандайбур- халис малаикар я.
 Къуллугъ- нек квай кал гвай мисал я.
 Къил- къилин чкадал алай хзан артух жеда.
 Къуьд- инсандин яшлу вахт я.
 Къве рикІин жедалди- са дакІарни хъун хъсан я.
 КъелитІ- атІайла , кикІин тийидай як я лугъуда.
 Къев- чан къаз атанвай азраил я.
 КІвал- хзандин мугни я, къелени.
 КІвалин къене къал-- залзала хъун я.
 Лагъай гафар- чараданбур,лугъузмайбур- вибур я.
 Мектеб- илимар чирдай ясли я.
 Мугъман- таквадай девлет я.
 Намус- маса къачуз тежедай девлет я.
 Папан вилик мез куьруь итимдин-къилни гъвечІ я.
 Писвал- рикІелай алат тийир хер я.
 Писдазни хъсанди авун- инсанвилин дережа я.
 Пашманвал- ялиз тежедай пар я.
 Пабни гъуьл- пуд гафунин мукъвабур я
 Папан мукъвабур- гъуьлуьн мукъвабур жеда.
 Паб- кІвалин кІараб хъана кІанда.
 Паб дамахда турла- адан сиве къве мез жеда.
 Пис яран диде- акваз къвезвай азраил я
 Руш- артухан са хажалат яз гъисабда.
 Рушан мехъер- чІурай куьнуь хъиз я.
 Ришвет- туьтуьна акІидай кІараб я.
 Рагъ- виридалай мукъваллай гъед я.
 Руш- дидедин рикІин хиял я..
 Свас- цІийиз кутазвай багъ я.
 Таб- къулухъди акъатдай ружа я.
 Уьмуьр- пачагъ квачир мах я.
 Хайи стха- жуван мукъвади-папан- яргъади я.
 Хайи вах-стхадихъ рикІ кузвайди,сусан тІал я.

Хзан- гъвечи гъкумат я- адахъни къил къанда.
 Хва- бубадин- эрчи гъил я.
 Хатурдиз- хатур хъийидай адет я.
 Хтулар- дигмиш тахъай- емишар я.
 Хъсанвал- квахъ тийидай девлет я.
 Чам сусан- алад-хъша я.
 Чара дишегъли гуърчег акун- вилер алахъун я
 Чил- диде я, цав- буба.
 Чара хъанвай хва- къвед лагъай хзан я.
 Цавуз экъечдайла- чил рикелай алудмир.
 Чилел къуъл тежердавай- цавун пагъливан жедач.
 Чарадаз писвал къан жемир, вунни Аллагъдин вилик ква.
 Цав- ерли уцлен тийидай къав я.
 Цавуз экъечиз къандайди- чилел мягъкем акъваз.
 Шадвал- сагъламвиллин лувар я.
 Эвленмишнавай руш- къавум- къардаш я.
 Эркек велед- далдам алачир мехъер я.
 Яран диде- жуван дидедай алаатайла-диде я.
 Яран буба- авачир акъул я.
 Яран стха- артухан са чарх тир мисал я.
 Яран вах-къуншидай къведай къаб я.

Къарийрикай

Къаридиз свас къанда - риклин хиял хътин.
 Къаридиз хва къанда-хъел атайла. свас гатадай.
 Къаридиз къужа къанда - вичи лагъайдал къул чугваз.
 Къаридиз руш къанда Ис йис жедалди гъуълуз гудай
 Къаридиз къвал къанда къал авурла ван текъведай.
 Къаридиз къал къанда вичик квай хъел хкуддай.
 Къаридиз квал къанда къужади гатаз хкуддай.
 Къаридиз тал къанда- дарман жагъин ийидай.
 Къаридиз чал къанда - тилимда твадай.
 Къаридиз пул къанда шегъерар къачудай.
 Къаридиз къавум къанда - девлетар гвай.
 Къаридиз къавумдин паб къанда - лал
 Къаридиз къуншияр къанда яб гудай.
 Къаридиз сандух къанда - куълег алай.
 Къаридиз куъче къанда - фитнеяр ийиз.
 Къаридиз куъмек къанда дакъанбур гатаз.
 Къаридиз хъар къанда махар ахъагъиз.
 Къаридиз рикл къанда дуънья сара къадай.
 Къаридиз ажал къанда эхиримжи яз рекъиз.
 Къаридиз яргал рехъ къанда дердер ахъагъиз
 Къаридиз дакъанди - вичикай пис рахун тавун я.
 Сажидиназ вуч къанда- къариди авур хинкъар

Сасарикай

Сусаз гъуъл кІанда вичи лагъайди ийидай.
 Сусаз къари кІанда- вилер буъркъуь ва биши.
 Сусаз къужа кІанда рахаз тежезмай.
 Сусаз балдуз кІанда вич ксана, кІвалахардай.
 Сусаз гъуьлуьн стха кІанда- алад - хъша.
 Сусаз кІвал кІанда - дуванхана хътин.
 Сусаз йиф кІанда тухдалди ксудай.
 Сусаз югъ кІанда дамахарна къекъведай.
 Сусаз диде кІанда верцІи затІар гвай.
 Сусаз аялар кІанда чарабуру чІехи авур.
 Сусаз кисе кІанда- пул куьтягъ тежедай.
 Сусаз булушкая кІанда- сад - садалай багъа.
 Сусаз къаравуша кІанда- кІвалахар ийидай.
 Сусаз лам кІанда - гъаятар къизилив ацІурдай.
 Сусаз шегъер кІанда- вири вичиз тамашдай.
 Сусаз ахвар кІанда- мисик иситІаяр недай.
 Сусаз пул кІанда - къизилдив барабар.
 Сусаз мехъерар кІанда къуьлер ийидай.
 Сусаз лаш кІанда - бугъ кутур хъиз гатадай.
 Сусаз къари кІанда.къел хъиз регъведай.
 Сажидиназ вуч кІанда бажарагълу сусар.

Хъуьруьнрикай

Аллагъди гайила - хъуьруьхъ, тагайла - шехъ.
 Амалдарар - ахмакърал, девлетлуяр - кесибрал хъуьреда.
 Авурбур хъуьруьнар тир - хъун рикІивай авуна.
 Ажугъдин хъуьруьн - душманвилинди я.
 Айгъамдин хъвер галачиз - тамадавал жедач.
 Акурдал хъуьрейтІани такурдал гъикІ хъуьреда?
 Бишибур - къведра хъуьредалда.
 Бязибурун гафарал - ругур верчерни хъуьреда.
 Бахтлубур хъуьруьн тавуна вуж хъуьреда?
 Бахтсузбурун хъверни - шелдиз ухшар я.
 Вири - вичел, вич - масабурал хъуьрезва.
 Вилик кваз, таквадайбурал гъикІ хъуьредач?
 ВацІарик - хъел жеда, булахрик - хъвер.
 Вилер хъуьредайбуруз - гъарамзадаяр лугъуда.
 Галачиз ийизвай хъуьруьн - шейтІандинди я.
 Гужан хъуьруьн - чара авачирданди я.
 Гъавурда авачиз ийидай хъуьруьн - кимиди я.
 Гъар гынал хъайитІани хъуьредай затІ туш.
 Гъамиша хъуьруьн - кимивилинди я.
 Дидедин вил аялдин хъвердал жеда.
 Душмандин вилик ягъанатдин хъвер ийида.
 Душмандин вилик лукІвилини хъуьруьнни ава.
 Ерли хъуьрен тийидай кас жедач.
 Жуван чІехидал хъуьредай затІ туш.
 Жуваз тамашна, чарадал хъуьруьхъ.
 Жув вине къадайбурал - вири хъуьреда.

Жувакай итим авурбурал хъуьруьн дуьз туш.
 Жува лугъуз - жув хъуьредай адет туш.
 Зарафатдин хъуьредай чка ава.
 Зегьметди - хъвер гъила, темпелвили - хъел.
 Идалай вилик авамрал хъуьредай адет тир.
 Йифизни - юкъуз кусудайбурал вири хъуьреда.
 Кутуг тавуна хъуьруьнни - кимивал я.
 Кимибурал хъуьруьнни - кимивал я.
 Кимел хъуьрез, кIвале хъелдайбурни ава.
 Къанихбуруз хъуьредай вахт авач.
 Къайи циз уф гудайбурал хъуьречни?
 Къурайдахъ галаз ицIид кунал хъуьреда.
 Къве кIвач квай ламарал хъуьреда.
 Къве ламраз мух пай тахъун - хъуьруьн я
 КIандайвал хъайила - вири хъуьреда.
 Ламрал иеси хъуьредай вахт - сад я.
 Лам иесидал хъуьредай вахт - масад.
 Милиз хъуьруьн - ачух рикIинди я.
 Муштулухди хъуьдай хъвер - бахтлуди я.
 Малла Нисредин - хъвер туна, къена.
 МискIиндикай муьгъ авурбурал хъуьреда.
 Нубатсуз хъуьруьн - бегъемсузвилинди я.
 Пара хъуьруьнни - чандиз зиян я.
 Пиянвилини хъуьруьн - масад я.
 Пашман касдиз хъвер къведач.
 ПшупIни-шпIупI течиз хъуьреч хьи.
 Рехъ физвайдан гуьгъуьниз хъуьремир.
 РикIин сидкъидай хъуьруьн - шадвал я.
 Сагъламвилини хъвер - дарман я.
 Сагъламвили - чинал хъвер гъида.
 Са вил ишез, муькуьди - хъуьрена.
 Сад ава - хъвер, сад ава - хвеш.
 Сивел - хъвер, кIвале - мехъер я.
 Сагъ свах акъудайдал - хъуьреда.
 Тамамдал хъуьруьн - ахмакъвал я.
 ТIазвай свах акъуд тавурдал хъуьреда.
 ТIуб къалурайлани хъуьре хьи.
 Угъри - бегъемсузрал хъуьреда.
 УстIардин гъиле - кIвалах хъуьреда.
 Уьмуьрдин нур - хъуьруьнни шадвал я.
 Фурс гвайбурал вири хъуьреда.
 Хийирдин рекъе хъуьрена кIанда.
 Хъвер инсандиз - дарман хъиз лазим я.
 Хъуьруьниз вичин адет, себеб ава.
 Хъвер авай чина - биришар аквадач.
 Хъуьрез кIанзаватIа - хъуьруьхъ.
 Хъвер къаз тежедай вахтарни жеда.
 Хъуьруьнин гъиляй - рахаз хъанач.
 Хъуьруьнрихъ чпин жуьреярни ава.
 Хъвер - анжах инсандиз хас я.
 Хъуьруьн текъвезвайди - азарлу я.

Хъвер - Аллагъдин багъиш я.
 Хъуьрез тIуьр яван фа - дад гуда.
 Хъар - фу чаразвайла - хъуьреда.
 ЦIуьвер - ракъиниз хъуьреда.
 ЦIу - хъверни багъишда, шелни.
 Чапрас - акун са хъуьруьн я.
 Чаравдан синихрал хъуьремир.
 Чуру кар авурла - хъуремир - шехъ.
 Шад хъверди - инсандик лувар кутада.
 Экуьни - чиниз хъвер багъишда.
 Югъ - зегъмет дакIанбурал хъуьреда.
 Яд хъвадайдак хъуьруьн кутамир.
 Ягъанатдин хъвер - кваз такьун я.

Жуьреба - жуьре лакIабрикай

ПапакIай кичIе итимдиз - паб-халим.
 Гъуьлуькай кичIе папаз - гъуьлуьбан.
 Ичкидал рикI алайдаз - тияниска.
 Фитнекардиз - фид.
 Ахмакъдиз - буран.
 Руфун чIехидаз - пикI.
 Кимидаз - чартух.
 Авамдаз - яб атIай.
 МутIлакьдаз - атIай кек.
 Девлетлудаз - карада авай нет.
 Фагъумсуздаз - алад - хъша.
 Дамахчидиз - цIалцIам.
 Табдайдаз - киле.
 Лагълагъчидиз - гъедгъетI.
 КикIидайдаз - кIек.
 Ягъсуздаз - цIегъ.
 Къужадиз - кIекIец.
 Къаридиз - кихел.
 Азарлу папаз - къарасу.
 Азарлу гъуьлуьз - мурк.
 Къаридиз свас - дабанда цаз.
 Къужадиз свас - иситIа.
 Сусаз къари - мукIратI.
 Сусаз къужа - як.
 Сусаз гъуьл - гъач - вач.
 Сусаз балдуз - сухван тIал.
 Сусаз гъуьлуьн стха - хемир.
 Сусаз гъуьлуьн мукъвади - къураба.
 Сусаз вичин мукъвади - мураба.
 Бубадиз хва - эрчIи гъил.
 бубадиз руш - къилел карч.
 Дидедиз хва - эрчIи вил.
 Дидедиз руш - рикIин хиял.
 Итим папан - патан лаш.

Паб итимдиз - кІвалин кІараб.
 Итимди - кІализ гьида.
 Папа итимди гьайиди - хуьда.
 Хъсан кьунши - жагъай стха.
 Пис кьунши - дакІан кІус.
 ТуькІвей кьавум - вирни гьери.
 Пис кьавум - якни чукІул.
 Кьавумриз кьавумар - чара авачир кьуьл.
 Дустуниз дуст - кьвед лагъай чан.
 Дустуниз душман - мичІи йиф.
 Шеври дишегьлидиз - вакъфа.
 Кьуру дамахчидиз - руьц.
 Зегьметкешдиз - цвег.
 Кефчидиз - цІицІ.
 Чуьруькчидиз - риб.
 Пакадал вил алайдаз - мирг.
 Пара рахадайдаз - эхиримжи хабарар.
 ЧурукІа рахадайдаз - патал алуькдаь динг.
 Кьве гаф гвайдаз - гьуьлягъ.
 Регьуьвалдайдаз - цІеме.
 Гьуьл паб патал - йифиз экъечІдай варз.
 Папаз ашна - хьуьрез акъвазнавай рагъ.
 Гьуьл - халис папаз - ганвай ризкьи.
 Ашна - тапан кІанивал.
 Паб гьуьлуьз - гьалал ризкьи.
 Гьуьлуьз ашна - гьарам ризкьи.
 Авара кас - гьайван бахтавар.
 КІеве гьатайла катдайдаз - чурчул.
 Кисна кІвалахдайдаз - кьиф.
 Вич алдатмишиз тадайдаз - верч.
 Сив квай папаз - хкахъ тийир цІай.
 Сив квай гьуьлуьз - регьуьн гьедгьетІ.
 Сис квай кьаридиз - хьуртук квай цІай.
 Сив квай кьужадиз - кьавук квай тІили.
 Чин чІуру гьуьлуьз - гьалчІай цав.
 Эверайдаз - гьай, гьагъайдаз - лаш.
 Заз риваятар - шииррин шиир

КЪИЛЕР:

Сифте гаф.
 Чарарай цІарар

1

Къиликай
 Чиникай
 Вилерикай
 Сивикай
 Мецикай

Гъилерикай
 РикЛикай
 РикЛикай
 КІвачерикай
 Дабанрикай
 ТупІарикай
 Чандикай

2

Инсанвиликай
 Акъулдикай
 Уьмуьрдикай
 Гьуьрметдикай
 Дуствиликай
 Бахтуникай
 ВикІегъ ва кичІевиликай
 Хъсан-писвиликай
 Садвиликай

3

Диде - бубадикай
 Дишегълийрика
 Аялрикай

4

Салам-каламдикай
 Мугъманрикай
 Тербиядикай

5

Факай
 ЦІукай
 Таб-керчекдикай
 Арзайрикай
 Аферин-лянедикай
 Намусдикай
 Нефесдикай
 Тахсир ва жазадикай
 Ичкидикай
 Хийир-зияндикай
 Дугъри ва угъривиликай
 Бармакдикай
 Сувабрикай
 Эвел-эхирдикай

6

Гафарикай

Дарман гафарикай
Тварарин алаваяр
Къарийрикай
Сусарикай
Хъурьуникай
Лакабрикай